10-16 MAYIS 1987 / YIL:1 / SAYI:19 / 600 TL

HAFTALIK HABER-YORUM DERGİSİ

2000 İKİBİN'E DOĞRU

HAPİSTE DOĞANLAR

SOL ve AET Dün - Bugün

GAZETENİZ
NASIL OLSUN
İSTERSİNİZ?
●Demokratikleşme sürecindeki ülkemizde, yürekli sorumluluk bilinci taşıyan,
●Yurt ve dünya olaylarını ardındaki gerçekleriyle korkusuzca yansıtan,
●Politik ve ekonomik konuların, ak'ını ve kara'sını gözünü kırpmadan yazan,
●Sizin, yaşadığınız şehrin ve bölgenizin sorunlarına tam anlamıyla sahip çıkan,
●Kültür ve sanat olaylarını günügününe izleyip nesnelce değerlendiren,
●Köşe yazarlarıyla evrensel bakış sahibi,
DEMOKRAT EGE
AHMET KAYA
KATHOD
SÜRPRİZLER
Ölüm tacirleri Ankara'da
Özal ne zaman tutuklanacak?
Bornova'da kolera tehlikesi
Bu çocuklar hangi Türkiye'nin?
Bugün Çocuk Bayramı
Ortadoğu'nun ölüm taciri olmaya talibiz
Amerika'nın onurumuzla oynamasına müsaade etmeyelim
Evren ABD'ye gitmesin
MCP-RP birleşecek
Türk-İslam sentezi partileşiyor
Kürt sorunu gündemde
YARIN İSTEMEYİ UNUTMAYINIZ...
Kapitalizmin öncüsü ABD'de başlayan İşçi Bayramı Türkiye'de yasak!..
1 Mayıs'lar kutlanmalı
bir gazete ise
eğer istediğiniz...
Gazeteniz mutlaka
Gazete
DEMOKRAT EGE
'dir.
HALKA VE OLAYLARA YENİ BAKIŞ

2000'e DOĞRU

HAFTALIK HABER VE YORUM DERGİSİ

Yıl: 1, Sayı: 19
10-16 Mayıs 1987, 600 TL.

Sistem Yayıncılık Tic. ve San. A.Ş. adına
SAHİBİ
Kamil Arslantürkoğlu

SORUMLU MÜDÜR
Fatma Yazıcı

HABER MÜDÜRÜ
Feyza Zileli

ANKARA TEMSİLCİSİ
Halil Berktay

İZMİR TEMSİLCİSİ
Ali Karşılayan

YURTDIŞI TEMSİLCİSİ
Deniz Kavukçuoğlu

YAZAR VE ÇİZERLER
Türker Alkan, Melih Cevdet Anday, Halil Berktay, Necati Cumalı, Doğu Perinçek, Semih Poroy, Cemal Süreya, Osman Şahin, Hasan Yalçın

Bu sayıda
İstanbul
Ahmet Aka, Şevki Akgül, Süleyman Akman, Selma Altun, Asuman Bayrak, Mustafa Birçek, Rıza Doğan, Sabiha Erdem, Kamil Erdoğdu, Firdevs Gümüşoğlu, Neyyir Kalaycıoğlu, Çiğdem Karadayı, Hürriyet Karadeniz, Özgür Sağnak, Oğuz Sakallı, Şule Perinçek, Yasemin Saner, Hasan Seçkin, Ruhsar Şenoğlu, Hüseyin Şimşek

Ankara
Mehmet Beşeli, Aydan Bulca-Erim, Çiğdem Çıdamlı, Zihni Erdem, Bilal Güneş, Nuri Kaynar, Bilgehan Murathan, K. Deniz Öğüt, Metin Özuğurlu, L. Doğan Tılıç

İzmir
Saim Gözek, Ayşe Tosuner

Kapak: Hasan Fehmi Hızal

Pikaj: Baki Başgöze

İDARE MÜDÜRÜ
Mehmet Sabuncu

REKLAM MÜDÜRÜ
Selma Şimşek

Reklam için telefon
526 42 93

Dizgi ve teknik hizmetler
SİSTEM OFSET, 520 66 27

Basıldığı Yer
HÜRRİYET OFSET A.Ş.
Sefaköy/İSTANBUL

Dağıtım
HÜRRİYET HOLDİNG A.Ş.

İstanbul
Başmusahip Sok. No: 16 Talas Han
Kat: 4 Cağaloğlu/İSTANBUL
526 42 93-511 54 71

Ankara
Necatibey Cad. 94/15
Kızılay/ANKARA
Tel: 229 83 80

İzmir
850 Sok. (3. Beyler Sokağı)
Deniz İşhanı Kat: 4/303
Tel: 13 72 90

Yurtdışı
Mittelweg 25
2000 Hamburg 13
Tel (040) 44 94 09
FEDERAL ALMANYA

Ana karnında hüküm giyenler

Toplumumuzda otobüste, vapurda, tarlada vs. doğanlarla ilgili öyküler anlatılır. Bunlara 12 Eylül'den sonra Metris, Mamak, Adana, Erzincan, Diyarbakır, Çanakkale cezaevlerinde doğanlar ekleniyordu. *2000'e Doğru*'nun bu haftaki kapak yazısı cezaevlerimizin bu minik sakinlerini ele alıyor.

"Yeğenimi astsubay vurdu"

Jandarma astsubayı, Tuncelili Müslim Yağmur'u silahsız, savunmasız operasyonun içine sürdü. Yağmur öldü. Dayısı "astsubay vurdu" diyor. Devlet güçlerinin keyfi uygulamasına Tunceli'den son bir örnek.

Erkekler de hemşire olabilir

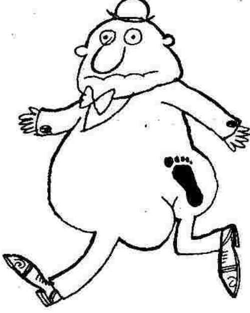

Erkekler doktor olur, kadınlar hemşire. Üstelik hemşirelere kadınla özleştirilen edilgen ve bağımlı bir kişilik de yakıştırılıyor. Doç. Dr. Perihan Velioğlu "Erkeklere de kapımızı açıyoruz" diyor.

Bu hafta

Rüstem Şahin yine kaybetti

2000'e Doğru dergisinin ikinci sayısında yayımlanan "Rüstem Ağa'nın bir çiftliği var" başlıklı haberde işçiler arasında ayrım ve baskı yapıldığına dair geniş bilgi yer almıştı. Rüstem Şahin o yazıyı sendikaya tekzip ettirmeye çalıştı, ama başaramadı. Sendika seçimlerinde kendi yandaş listesine oy vermeyen işçileri "12 Eylül'ü protesto ettiler" gerek-

çesiyle şikâyet eden Rüstem Şahin, emniyette de umduğunu bulamadı. Bu sefer C. Savcılığına şikâyette bulunarak izin alan 12 işçi hakkında "iş yerinde işi yavaşlatmak, verimi düşürmek" vs. gerekçesiyle davacı oldu. Ancak Rüstem Şahin mahkemede de kazanamadı.

Hasan Kayaş/MALATYA

ABONE KOŞULLARI

YURTİÇİ

6 aylık: 13.000 TL.
1 yıllık: 24.000 TL.
Abone bedellerinin 149 322 no'lu Kâmil Arslantürkoğlu posta çeki hesabına yatırılmasını rica ederiz.

YURTDIŞI

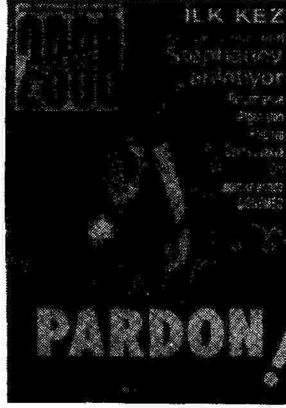
Avrupa ve Uzakdoğu
6 aylık: 70 DM
1 yıllık: 130 DM

Amerika ve Uzakdoğu
6 aylık: 55 $
1 yıllık: 100 $

Abone bedellerinin T.İş Bankası Cağaloğlu Şb. Döviz tevdiat hesabı 30 100-573 nolu Kâmil Arslantürkoğlu hesabına transferini rica ederiz.

Kıbrıs fiyatı : 700 TL.

Eksik sayılar için adres:
Başmusahip Sok. Talas Han 16/4
Cağaloğlu-İSTANBUL
Tel: 511 54 71 - 526 42 93

Nuri Eren'in görüşleri korkunç

"Türkiye nereye gidiyor" sayısında eski büyükelçilerden Nuri Eren'in görüşleri yayımlanmıştı. Nuri Eren'in fikirlerini açık açık söylemesini takdir etmekle birlikte, bu fikirlerin çok korkunç olduğunu ve bu fikirlerin gerekli tepkiyi almadığını düşünüyorum. Bu düşüncelerin 'gayriinsani' yanını bir tarafa bırakalım, hadi diyelim insani düşüncenin fazlası 'romantizm'dir. "Emperyalist bütün savaşlar"ın da hep o "bölge istikrarı" vs. nedenlerle başlatıldığını da unutalım, ama gene de bu zatın fikirleri Cumhuriyetimizin temeli olmuş olan dış politika ilkelerine kökten aykırı. Öyle ki bunlardan bütün bütüne ters yönde bir değişmeyi içeriyor. Oysa o dış politika ilkeleri, Cumhuriyetin kurucuları ve (bir süre) sonraki devam ettiricileri tarafından fantazi olarak konulmadı. Atatürk de İnönü de önce imparatorluğun subayıydılar. Abdülhamit dönemini de Meşrutiyet dönemini de, Balkan ve Birinci Dünya savaşlarını da yaşadılar. Bu dış politika bütün bu

üç büyük çalkantılı dönemin çok derin ve acı deneyleri sonunda oluşmuş, asla değiştirilmemesi gereken ilkelerdir. Bu ilkeleri Irak'a ya da Kürt bölgesine müdahale olmadığı zamanlarda çok etkili olarak savunmak gerekli ki Cumhuriyet dış politikasının ilkelerini kolayca çiğnemek cesaretini bulamasınlar.

O bölgeye yerleşmenin Bay Nuri Eren'in söylediği kadar kolay olduğunu da sanmam. Öte yandan birçok NATO devletini böyle bir müdahaleye razı etmek de elbette mümkün değil. Böyle bir müdahale, birçok Ortadoğu halkını radikalleştirecektir gibisinden gene "romantizm" kokan bir gerekçe sürecek değilim. Ama çok açıktır ki Ortadoğu denilen gayya kuyusunda Birinci Cihan Savaşı'nda olduğu gibi pek çok -ama belki daha küçük- belki daha büyük savaşlara, bitmeyen çalkantılara yol açacaktır.

Bay Nuri Eren'in fikirlerini okuyunca, Avrupa'daki konsolosluklarımızın neden bu halde olduklarını daha iyi anladım. Bugünkü Türk devletinin dış temsilcilikleri Türkiye'nin ne yakın, ne uzak tarihi ne de kültürünü temsil ediyorlar.

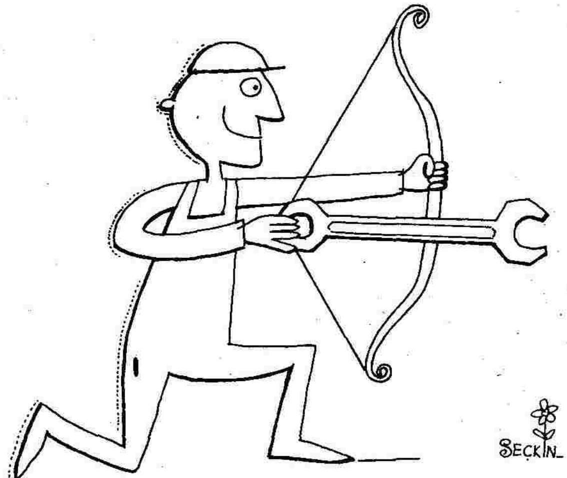
Derya Özden / İSVEÇ

Yayı germek gerek

15. sayıda işçi sayfasında yayımlanan, Yıldırım Koç'un "Mesele yayı kırmak değil" başlıklı yazısında eksik ve yanlış bulduğum bazı noktalar üzerinde durmak istiyorum.

Bugün az da olsa gelişen kitlesel olaylar ve grevler hükümetin baskıcı ve katı tutumuna bağlanamaz. Nedenine gelince, sendikaları grevlere zorlayan yalnız hükümet değildir. Şunu da görmekte yarar vardır. İşçiler artık sendikalarına sahip çıkıyor ve sendikalarını hak arama noktasında zorluyor. Bu gerçeği görüp işçileriyle birleşen sendikalarımız da var. Bu da ayrı bir gerçek.

Bu diyalog ve dayanışma önümüze daha net politikalar yapma görevi koyuyor. Yani ne istediğini bilen po-

litikalar. Böyle olmak zorundayız.

O yayı gereği kadar germek gerek. Bugün sendikacılığımızda bırak gereği gibi germeyi, yayı eline almaya bile korkan anlayışlar var.

Biz sendikacılıkta kabuk bağlayan bu anlayışı kırmazsak, ustaca, oku bırakacağımıza inanmıyorum.

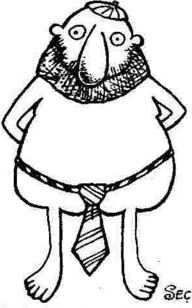
A. Koçintar/İSTANBUL

Konya mitinginden, uçkurdaki kravata

24 Nisan 1987 tarihli Güneş gazetesinde "Çirkin Amerikalı" başlığıyla ABD Temsilciler Meclisi Posta ve Sivil İşler Komisyonu Başkanı Ford'un "Bu karar çıkarsa Türkiye medenileşir" demesinin Ankara'da fırtına yarattığı yazılıydı.

İnanalım mı?

Ben inanmıyorum. Türkiye'de büyük çoğunluğun da inanmadığı düşüncesindeyim. Kravatı uçkuruna takıp da ulusal Cumhuriyetin Büyük Millet Meclisi'ne gelinebiliyorsa, Konya mitinginden buralara yollar bağlanmışsa, vb. Ankara'da fırtınadan bahsetmek yanlıştır.

O fırtınalar Cumhuriyetin yurttaşının kalbinde kopuyor. Ankara'da ise Atatürk'ü unutturmak, gençliği bilimden uzaklaştırmak, işçiyi dağınık ve baskı altında tutabilmek için fırtınalar kopuyor.

Daraltılan "elbise"ye Cumhuriyetin ne kendisini ne de yurttaşını sığdıramadılar. Boşuna gayret.

Yılmaz Bayrak / TRABZON

Esenyurt'un Çernobil'i

Sayın Bakan, günümüz dünyasında sağlığa ne kadar önem verildiği sizce de malum, insanlara zarar gelmesin diye tonlarca gıda maddeleri imha ediliyor. Yerleşim merkezleri karantinaya alınıyor vb.

Sözü fazla uzatmadan konuya gelmek istiyorum; KONUMUZ "ESENYURT'UN ÇERNOBİL'İ"

Evet Sayın Bakanım, Esenyurt'ta bulunan kemik fabrikası gerçekten de birnevi Çernobil gibi çevresini tehdit ediyor. Çıkarmış olduğu pis koku en fazla küçük yaştaki çocukları etkiliyor. Çocuklarda iştahsızlık ve kusmalar oluyor. Meseleyi şöyle ele alırsak daha iyi anlaşılır kanısındayım. Doğu, batı, kuzey, güney; rüzgâr hangi taraftan esiyorsa diğer taraf perişan oluyor, kısacası bir km'lik alan içinde yaşayan herkes nasibini alıyor. Şimdiye kadar konu defalarca üst makamlara (valilik ve kaymakamlık dahil) intikal ettirilmiştir. Sağlığı tehdit ettiği gerekçesiyle birkaç defa da mühürlenmiştir. Ancak sağlığı tehdit ettiği halde kasıtlı olarak bir başka makam tarafından tekrar açılıyor.

17 Temmuz 1986 tarihinde Çatalca Kaymakamı Tahsin Çiftçi ve sayın köy heyetinin samimi itirafları tüylerimizi ürpertti. Kemik fabrikasının durumunun onları aştığını üzülerek belirtiyorlardı.

Sayın Bakan; biz sakinler olarak vatandaşlık görevimizi yerine getirmeye çalıştık, bu sakıncalı durumu en üst makam olan size abartmadan olduğu gibi iletmeye çalıştık.

Gerekenin yapılmasını arz eder saygılar sunarım.

Köy sakinleri adına / A.K.

İKİBİNDEN

İLAHİYATÇI GENÇLERLE

Geçtiğimiz çarşamba günü İlahiyat Fakültesi'nden gençler dergimizi ziyaret ettiler. Fakültelerinde türban yasağına karşı sürdürülen açlık grevinin dergimizde de yer almasını istediler. Bir grup gencin derslere, sınavlara girmesini engelleyen bir baskı halini alan türban yasağına karşı olduğumuzu daha önce yazmıştık. Baskıya uğrayanları savunma noktasında "sağ", "sol" diye bir ayrım kabul etmiyoruz. Bu konuda çifte standart olmaz. Dergimiz ezilenlerin feryadını-kim olursa olsun-duyuracaktır. Bir kişiyi de hedeflese, yapılan bir haksızlık bütün toplumu hedef almış demektir.

Basın, özgürlükleri savunma konusunda cesur olmalıdır. Düşüncede "tabu" kabul etmiyoruz. Dergimiz gerek Atatürk ve Allah'la, gerekse Hz. Muhammed'in yaşamıyla ilgili yayını yaparken bu anlayıştaydı. Şimdi İlahiyatçı gençleri savunurken de aynı düşünceden hareket ediyoruz.

Bu gençler dergimizde bulunduğu sırada Van muhabirimiz Günay Aslan, Şirin Tekin adlı bir gencin kendilerine "İslam'ın Bekçileri" adını veren bir örgüt tarafından öldürüldüğünü bildiriyordu. İlahiyatçı gençlere bu olaya ne diyeceklerini sorduk. Tepkileri şöyleydi: "Olayı kınıyoruz. İslam'da şiddete yer yoktur." İslam'da şiddete yer olup olmadığı tartışmasını şimdilik bir kenara bırakıyoruz.

Ne yazık ki, bu kınama tutumu sadece *2000'e Doğru*'nun bir odasında hapsolup kalmıştı. Her gün en az beş, altı tane yayımlanan İslamcı gazeteler bu konuda suskunluğu tercih ettiler. Hatta bir kısmı cinayeti mazur göstermek için, bahaneler icat etme yarışına girdiler.

Hani içtenlik, nerede kaldı basın görevi?

YANKILAR

Pravda correspondent describes "Glastnost"

Turkish Daily News

ANKARA—Mr. Andrey Stepanov, Pravda correspondent in Turkey, is someone well prepared to talk authoritatively about the Gorbachev reforms and ongoing policy changes in his country. Trained as an orientalist, a specialist in Arabic-Islamic history, with a Ph. D. in the field, Mr. Stepanov is also well versed in political economy. Apart from this academic background, he has a long journalistic experience, seven years of which were spent in Arab countries. What follows below is the first, extended interview he has ever given to any Turkish journalist or publication. On behalf of the weekly 2000'e Doğru (Towards 2000), it was done by Halil Berktay - the Ankara representative of the periodical-and Türker Alkan together. The Turkish version appeared in 2000'e Doğru yesterday 3 May 1987. The original English transcription is published here by arrangement with the weekly.

BERKTAY—It has been two years since Mr. Gorbachov was elected General Secretary of the CPSU. As far as we have been able to follow events through the world press, a general relaxation in the atmosphere of your country seems to have set in. Variety of cultural and artistic creation is being allowed. Censorship, of the press has been relaxed; plurality of throught, of ideas, is on the rise. These are all developments that would affect the intellectuals first and foremost. But is this process of democratization going to spread to the grassroots level, to units of production, to the working people?

STEPANOV—We actually think that democracy starts from the grassroots level. In its most concise form, democracy is, the ability of people to govern themselves. But the ways to reach this may differ. West European countries, for example, have parliamentary, multi-party systems; they have state organs and

STEPANOV—A voice for "Glastnost"

STEPANOV—No, no. In order to explain this, I must begin by defining the changes going on in the Soviet Union. First, there is the economy. Secondly, there are political and thirdly, there are cultural changes. What do "reconstruction" and "acceleration" mean in economic terms? Speaking in Marxist terms, there were some negative aspects of the economic base, some conradictions developed. And a certain discrepancy had emerged between the superstructure and the economic basis : That economic basis had outgrown its superstructure; it required a new super-structure. And now we are expending a revolutionary effort to adjust the superstructure to this new basis that has grown during the

the Russian tsardom and the na... liberation movement ... Russian peoples all co... duce the revolution. T... was exacerbated all the... ...uic-tions and they combined to produce such an explosion. On these grounds, Lenin argued against those who believed that it was impossible to build socialism in Tsarist Russia. Although Russia was underdeveloped, a certain working class had in fact emerged in the developed industrial regions. But they were a minority in a predominantly petty-bourgeois country, a backward country.

In the face of this situation, Lenin stated that the conditions for contemporary socialism were half here and half in other places. At that ... half of the conditions for

order to adapt the superstructure to the new material basis. That is what Comrade Gorbachev is doing these days.

BERKTAY—During this phase of rapid collectivization and industrialization, do you think there were some mistakes? For example, like going too fast, applying too much centralism, exerting too much force from the top down through the use of the huge apparatus you mentioned....

STEPANOV—Surely. You can't make any projections into the future without any critical assessment of the past. To determine the future, you must first determine where you are now, what has been done and what has not been done.

In this respect, you know, Lenin had started a New Economic Policy or NEP after the revolution. In the extremely complex conditions of the Soviet Union of those days, where, because of the backwardness of the forces of production, state capitalism, nationalized socialist enterprises, and a vast sea of small production co-existed, this policy envisaged that the ... could manage to ... basis ... in its ...plementing a ...ly incorporating cer-...ket elements. Theoraticians in the Soviet Union today are debating whether this New Economic Policy was not terminated too early by Stalin....

BERKTAY—Is this debate going on right now?

STEPANOV—Yes, quite a bit. And the general opinion is that it should have been prolonged, not just for eight or ten years, but for a considerable historical period of thirty or forty years or even more. Concerning the too great pressure exerted from the top down by this apparatus; this, too, happened, of course, because if we hadn't developed so fast, we wouldn't have been able to defeat fascist Germany. Questions of this sort are very difficult to answer

understood that we had to economize and to make sacifices. I want to buy a second pair of shoes, but I must also buy arms, for fascism is rising....

BERKTAY—Can we say, then, that the elements of the superstructure that Mr. Gorbachev is trying to democratize today are those elements that were the product of this initial industrialization? In other words, are these errors that were committed while industrializing and collectivizing at a forced pace? Can we say that you are now trying to eliminate the strains and stresses that the effort to create a modern industrial state produced in the superstructure?

STEPANOV—First, the superstructure dragged, through its sheer power, its planning and resource allocation, the economic basis up and forward. The superstructure created that industrial base. Nowadays the direction of the contradiction has changed, because the industrial basis of the Soviet Union is being hindered by the superstructure and is therefore reacting against the superstructure; it is indicating that this superstructure has to be change. It think this is the essence of the Gorbachev reforms : it is necessary to adjust the superstructure to the modern basis. Creating a more efficient, more democratic superstructure will then accelerate the growth of the economy. Positive backward impact, so to speak.

BERKTAY—Is it possible to say, then, that there are two components to today's reforms: One is objective; these reforms correspond to the present level of development of the economic base. But there is also a subjective element of correction of past mistakes.

STEPANOV—Both of them, no doubt. The subjective element is that which is objective should have been tackled before, but this wasn't done.

STEPANOV—Even without any pressure from us, other countries were trying to copy our experience in every respect. Nowadays we have entered a quite differenet stage. They practice of socialism in various countries differs. And now, there is a real exchange of experience; this includes what is good and what is not so good.

For example, in the past we criticized some Yugoslavian methods. But a certain degree of ability of workers' collectives to decide their own affairs, a certain degree of autonomy, may be useful, after all. It depends on the concrete conditions.

I think we have learned much from Hungary's experience. But you mustn't forget that the dimensions of the Hungarian economy are relatively small. For small economies, opening their doors too wide to cooperation with foreign monopoly capital may have very dangerous consequences.

The example of Poland is very obvious. Great mistakes were made by the Polish leadership. Western banks are very, very clever; they don't normally lavish their credits on those from whom they can't get it back rapidly, as Turkey knows pretty well. But they were pouring credits into Poland although they knew that Poland would not be able to repay its debts in the near future. This was a very clever policy from the point of view of capital, while the Polish leadership was not vigilant; therefore the crisis in that country, to a certain extent, was created artificially. What I am trying to emphasize is that a small economy opening limitlessly to the West may fall into the trap of foreign capital.

In this regard, we are following the Chinese experience with great interest. We have our reservations as to the extent to which foreign capital may be allowed to act freely within the country. I think this problem ex-

inevitable that we should face similar problems in similar circumstances. But countries like the German Democratic Republic and Czechoslovakia were highly developed capitalist countries when the socialists revolution occurred. They face other kinds of problems. That's why we uphold the diversity of the paths to socialism. We are today having a very energetic exchange of experience with Hungary, Democratic Germany, Czechoslovakia, etc.. And it is not one-sided but mutual. We have had a greater accumulation of experience because we were the first socialist country. We committed a lot of mistakes. We said, let's try and see; it didn't work out; we had to try something else. Others don't have to repeat the mistakes we made.

BERKTAY—I would like to ask something about the process of democratization. Shall we say that after a certain level of industrial development, you encounter a new division of labor that requires a greater ability of local decision, and also more contributions from science? All that taken together can mean greater need for freedom of decision on the part of localities, institutions and scientists. Is that why you need more freedom today?

STEPANOV—Freedom in what sense?

BERKTAY—In the sense of autonomy....

STEPANOV—In Yugoslavia, there is the utmost degree of enterprise autonomy; you can see that also produces crises, economic crisis. So absolute autonomy is no solution in itself. Therefore a certain balance with central planning seems necessary. But the methods of central planning will be different, with greater stress on financial means, use of financial indicators, profitability, economy; instead of the direct orders of the post, more indirect methods. Public ownership of course remains

SEMİH POROY

Yasaklı gündem

Siyaset yasakları gündemde. Ama gündemin kendisi de yasakçı. Yasak bizim takımaysa yasaktır. Peki, topluma konan siyaset yasakları? Onlar yasak sayılmaz, oyunun kuralı.

Anayasanın geçici 4. maddesi, iki tür yasak getiriyor. On yıllıklar ve beş yıllıklar. Beş yıllıkların günleri dolmak üzere, şimdiden siyaset meydanındalar zaten. On yıllıklar ise, Resmî Gazete'de isim isim sayılarak ilan edilmişti. Partilerin alfabe sırasıyla Adalet Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi, Milliyetçi Hareket Partisi, Millî Selamet Partisi, Nizam Partisi, Sosyalist Vatan Partisi, Türkiye İşçi Köylü Partisi, Türkiye İşçi Partisi, Türkiye Sosyalist İşçi Partisi merkez organları üyelerinin nasiplerine onar yıl düşüyordu.

Ama bu badireden ömür boyu yasaklı çıkanlar, hatta seçme hakkını bile 12 Eylül meydanında yitirenler var. Türkiye İşçi Köylü Partisi yöneticilerine verilen cezaları Askerî Yargıtay onadı. Böylece siyasal açıdan idam edilmiş oldular. TİP, TSİP ve MHP yöneticilerine verilen cezalar ise Askerî Yargıtay'da, henüz kesinleşmedi. Anayasanın partilere tanıdığı güvencenin hiçbir değeri yok. Güvenceler değil, yasaklar önemlidir. Cengiz Han yasalarındaki gibi.

Cumhuriyetçi Güven Partisi, Sosyalist Devrim Partisi ve Türkiye Birlik Partisi yöneticilerine ise, anayasa herhangi bir yasak getirmiyor. Hiç olmazsa konumuz açısından yarasız beresiz kurtulmuşlar askerî rejim döneminden. 12 Eylül'e iki ay kala kapatılan Türkiye Emekçi Partisi yöneticileri de, ceza yargılamasından aklanarak çıktılar. Onlar da yasaksızlardan.

12 Eylül öncesinin yasal partileri açısından durum bu. Ama yasaklar listesinin daha başında bile değiliz.

Binlerce "fikir" ve "örgüt" hükümlüsü, şu andaki gündeme kalsa, hayatlarının sonuna kadar seçim sandıklarına uzaktan bakacaklar. Ömürboyu kamu hizmetlerinden yasaklılar ve dolayısıyla seçmen tanımı bile kapısını onların yüzüne kapatıyor. Ne yapmışlar? Türkiye'yi bu acılı günlere getirenler, yöneticiler değil de yönetilenler sanki. Her yazı için en az 7,5 yıldan yüzlerce yıl hüküm giyenler var. Türkiye, o yazılar yüzünden 75 sente muhtaç hale geldi. Enflasyon da o yazılar yüzünden.O kadar çok yazmışlar ki, bir türlü aşağı çekemedi büyüklerimiz.

Evet şimdi alana milyonlarca köylü ve mahalleli giriyor. Pardon giremiyorlar, tel örgülerin arkasında gölgeleri gözüküyor. Partilerin köy ve mahallelerde örgüt kurmaları yasak. Örgütlü mücadele, partilerin yalnız il, ilçe ve merkez yönetim kurullarında yapılabilir. Yani aktif siyaset, bir avuç insanın kapalı av alanı. Pavyon kapatır gibi bir olay bu da. Herkes haddini bilmeli. Sıradan insanlar -iş bulabilenlere ne mutlu- fabrikalarında disiplinli olarak çalışmalı, ekinlerini ekip biçmeliler. Beş yılda bir sandık başına giderek hatırlayacaklar cumhuriyet yurttaşı olduklarını.

Sendika, kooperatif, dernek, meslek kuruluşu ve vakıf yöneticileri mayınlı arazide faaliyet yapmak durumundalar. Hangi adımlarının altında hangi anayasa yasağı patlayacak kaygısını hep taşıyarak. Partilerle ilişki kuramazlar. Siyasal faaliyet yasağı, üzerlerinde Demokles'in kılıcı gibi sallanır. Siyasal grev, dayanışma grevi, genel grev yasaktır. Grev ise aslanın ağzında. İşadamlarına gelince, Türkiye bir özgürlük cennetidir. Çünkü gerçek adamlar onlardır.

Demokrasi olacaksa, Türkiye halkının bin yıllık yasakları kalkmalı siyaset meydanından. Sayın Demirel, "Bana konan yasak, vatandaşa konmuştur" diyor. Demokrasi ise şu formülden çıkacak: Vatandaşa konan yasak, bana konmuştur."

Kadın kolları yasak, evlerinde örgülerini örüp, yemek pişirsinler.

Gençlik kolu yasak, kahvelerde altmışaltı, prafa oynasınlar.

Öğrenciler parti üyesi olamaz, gençlik cumhuriyeti değil, yalnız derslerini düşünsün. Çünkü artık yöneticiler hiçbir zaman "gaflet, dalalet ve hatta hıyanet içinde" olamazlar, eskiden vardı bu ihtimal!

Üniversite öğretim üyeleri partilere giremez, mescit temeli atıp, YÖK'e dua etsinler.

Siyaset dışına sürmek yetmiyor, yurttaşlığın bile çok görüldüğü insanlarımız var.

Anayasalarda yurttaş hakları yazılıdır, bizimkilerinde devlet hakları.

Bu anayasa,

Emekçi partilerinden korkuyor.

Düşünce sahiplerinden korkuyor.

Köylü ve mahalleliden korkuyor.

Sendikacıdan, kooperatifçiden, kadından, gençten, öğretim üyesinden korkuyor.

Kim kalıyor geriye? İş çevreleri, onların yakınları, bir de emekli paşalar. Türkiye'yi hep bunlar yönetti. Ve geldiğimiz yer ortada. Ama kader değil bu. Gün olacak, devran dönecek, yasaklı milyonlar yönetecek.

Sayın Demirel ve Sayın Ecevit'in on yıllık yasakları kalkmalıdır kuşkusuz. Ama onlar Türkiye'yi zaten birkaç kez yönettiler. Demokrasi olacaksa, Türkiye halkının bin yıllık yasakları kalkmalı, tel örgüler, mayınlar temizlenmeli düşünce ve siyaset meydanından.

Sayın Demirel, "Bana konan yasak, vatandaşa konmuştur" diyor. Demokrasi ise şu formülden çıkacak: "Vatandaşa konan yasak, bana konmuştur."

Doğu Perinçek

HAPİSTE DOĞANLAR

Ana karnında

Hamileler de hapse atıldı. Emniyetlerden, hücrelerden karınlarında çocuklarıyla geçtiler. Kimi düşürdü, kimi doğurdu. Cezaevi arabalarında doğum sancısı çektiler. Hastane kapılarından döndüler. Bebek havasız, susuz, güneşsiz, tıklım tıklım ve soğuk koğuşlarda büyüdü. Hayatın hapsedildiği yerlere sevinç getirdi. Güneş ışığında emziremedik, bahçelerde gezdiremedik onları. İşte, "devlet" böyle kurtarıldı.

"Ben tahliye oldum. Anneannemin yanına gideceğim. Orada her şey o kadar güzel ki! Bösbüyük pencereler var. Ordan bakınca her şeyi görüyorsun. Çiçekleri, kuşları, denizi... İstediğin zaman havalandırmaya çıkıyorsun. Hiç kimse bir şey demiyor orda. Bakkala gidip ciklet bile alabiliyorsun... Yakında sen de çıkacaksın. Anneannenin yanında anneni bekle, üzülme..."

Üç yaşındaki bir dudaktan, henüz yaşına basmamış bir kulağa söyleniyordu bu sözler. Yıllardan 1981'di. Yer Metris Cezaevi B-6 Koğuşu. 12 Eylül gençlere politikayı yasaklarken bebekciklere hapishane sözlüğünü ezberletiyordu.

Annesi Nalan Gürateş gözaltına alındığında, Ayşegül Kasımpaşa'da bir yetimler yurduna bırakılmıştı görevliler tarafından. Nalan çocuğunun yaşamakta olduğunu sorgulardan geçip cezaevine getirildikten günler sonra öğrenebilmişti.

Ayşegül'ün koğuşa verildiği an, bir tutuklunun günlüğünde şöyle anlatıyor: "Koğuşun diğer sakinleri sarmaş dolaş olan anne kızın etrafında halka oluşturmuşlardı. Anne, dışarıdayken kızına söylediği şarkıları mırıldanmaya başladı. Her şey kendiliğinden oluyordu. El ele, özgürken yaptıkları dansı yapıyorlardı: 'Bir dünya bırakın biz çocuklara/ıslanmış olmasın gözyaşlarıyla?

İşkence turnikesinden dünyaya merhaba

"Metris Cezaevi'nin doğum yapan ilk tutuklusuyum" diye anlatıyor, Eren'in annesi A.K., 9 Mart 1981 günü,evet|unutmamıştı,günlerden pazartesiydi. Tutuklandığında Eren'in yeryüzüyle buluşmasına daha iki ay on gün vardı. İnsanın hakkında önceden tutukluluk kararı olması bazen bir kurtuluştu o günlerde. Hem gebeliği yüzünden, hem de tutukluluk nedeniyle Emniyet'te iki gün alıkonuyordu. A.K., üçüncü gün Selimiye Askeri Cezaevi'ndeydi.

H.V. 1982'nin Kasım'ında gözaltına alındığında yedi buçuk aylık bir bebek taşıyordu karnında. Şubenin giriş odasında, hatırlanmayacak gibi değil, polisler ayva yiyorlardı. Hamileliğe bazı yörelerde "ayvalı hastalık" denirdi. Hamile kadın en çok ayva yemek istermiş. Polisler de biliyorlardı bunu belki, ikram ettiler, ama H.V.'nin ayva düşünecek hali yoktu. Karnındaki çocuğu düşünüyordu. "Aşağı indirin artık" emri, sorgulamayı da başlatıyordu.

Kurşunla ana karnında tanıştı

Ama işte kaç aylık hamileyken gözaltına alınacağına insanlar kendileri karar vermiyorlardı. Üstelik hamilelik işkenceden geçmeyi engelleyen bir insanlık durumu değildi.Nimet Saçlı,Eylem Birliği'ne karşı yapılan ünlü "Beykoz operasyonu"nda yakalanmıştı. Avukat Rıza Dizdar, "Kurşun milimetrik bir şekilde karnındaki çocuğa değmeden geçiyor" diye anlatıyordu Nimet Saçlı'nın öyküsünü. O zamandan belliydi bu çocuğun işkencelerde de yaşama sarılacağı. Nimet için artık sorun karnındaki yavruyu cezaevi koşullarında da korumak, doğurmaktı. Sırayla Selimiye, Sağmalcılar cezaevlerinde yattı, sona Metris'e gitti, doğumu orada yaptı. Bu çocuk kurşunla anne karnında tanıştığına göre, Savaş adını haketmişti doğrusu.

Doğmak yasak!

Ya doğamayanlar?! Birsen Çalıkıran 12 Ağustos 1980 günü TİKKO üyesi olduğu gerekçesiyle gözaltına alındı. İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde sorgulanırken rahatsızlandı. Haydarpaşa Askeri Hastanesi'ne kaldırıldı. "Maalesef" ilgili mütehassıs yoktu, Zeynep Kamil Hastanesi'ne sevkedildi. Orada nöbetçi doktor, hastanın kanamalı olduğunu, yatması gerektiğini söylemişti ama, polislerin böyle bir yetkisi yoktu. Yetki olmayınca ise, ölseniz hastaneye bırakılamazdınız. Birsen 1. Şube Müdürlüğü'ne geri götürüldü.

hüküm giyenler

Artık tedavisine gerek görülmeyecekti. Üstelik ağrıları suçlamaları kabul etmesi için baskı aracı olarak kullanılıyordu. Avukat Ahmet Güryüz Ketenci, müvekkilinin "kanamalı halinin yeni bir boyut kazanarak iltihaplanmaya dönüştüğünü" bildirdiği halde, olumlu bir yanıt alamadığını belirtiyordu savcılığa yazdığı dilekçede. Birsen, Emniyet'te gördüğü işkenceler sonucu çocuğunu yitirdiğini mahkemede açıkladı. Selimiye'de aylarca kanama geçirdi. Doktorlar "psikolojik" diye niteleyip, yan etkisi olan uyuşturucu ilaçlar veriyorlardı.

Mine, Fatih'te bir kütüphanede memurdu, 30 Ekim 1980 günü gözaltına alındığında karnında ikinci bir can taşıyordu. Cephe Yolu operasyonu için de alınmıştı. Annesi arama yapan polisleri "kızım hamiledir, işkence yapıp başına bir iş getirirseniz sorumlu olursunuz" diye uyarmıştı. Nihayet sorgu sırası ona gelmişti. İçeri alıp gözündeki bağı indirdiler. "Soyunmamı istediler. Söylediklerini yapmayı mümkün görmüyordum... Üstümdeki kimi giysileri kendileri çıkardılar. İçlerinden biri 'annesi hamile olduğunu söylemişti, çok iyi davranalım, aman çocuğunu düşürmesin' diye alay ediyordu." Sonra. Sonrasını getiremiyor Mine. Üçüncü gün çocuğunu düşürdü. 23 gün işkencehanenin bekleme odasında kaldı. Selimiye'ye götürüldüğünde üstünde kurumuş kanlı elbiseleri kaldı.

Dev-Sol davasından yargılanan Filiz Tarakçı 1. Şube'de sorgulanması sırasında çocuğunu düşürenlerden bir diğeriydi.

Nazlı Demir ise, Van'da gözaltına alınıp sorgusunun yapılması için Ankara'ya gönderilmişti. İşte çocuğunu bu sancılı yolculukta düşürdü. Nazlı Demir'e yüklenen suç ne rüşvet almak, ne de şuraya buraya bomba atmaktı. Bildiri dağıtarak sıkıyönetim yasaklarına aykırı davrandığı söyleniyordu. 2 ay 15 gün ceza aldı sonunda, ama bir yıllık hapisi çoktan yatmıştı.

METRİS'İN BAHAR'I:
Türkiye'nin ünlü emniyet müdürlüklerini, anne karnında dolaştı.

Demirlere sıkıca sarıldı

H.V., hastaneye götürülmek üzere Emniyet'ten arabaya bindirildiğinde, "yeniden insan yüzleri göreceğim" diye sevinmişti, o kadar ağrının arasında. Doktorlar, hemşireler, hastalar, hasta yakınları... Oysa oldum olası doktorlardan, iğnecilerden korkmuştu. Haydarpaşa Hastanesi'nin nöbetçi doktoru, "bir şeyi yok, yarın sabah tekrar getirirsiniz" dediğinde sevincinin yerini nasıl bir duygu almıştı acaba? Ağrılar doktorun sözünü doğrulamıyordu.

Geceyarısı tekrar arabaya bindirildi. Ne yazık ki, Gümüşsuyu Askeri Hastanesi'nde kadın doktoru bulunamıyordu. Kasımpaşa Hastanesi'nin yolu tutuldu. "Çocuğun düşmemesi halinde tehlike büyük" tanısı konuyor ve hastaneye yatırılıyor H.V... O gece komaya giriyor, bütün gözaltı süresini hastanede geçirmek zorunda kalıyordu.

Av. ASUMAN OĞUZ:
Yaşananların yakın tanığı: "Annelik duygu su hapse alınamaz."

H.V., cezaevine yollandıktan on gün kadar sonra doğum yaptı. Ağrıları sıklaşınca çağırılan doktor, "daha var" demişti. Koğuşunda hamile bir kadın daha vardı, ona acısını belli etmemek için dişini sıkıyordu. Ama H.V., asıl acıyı hastane yollarında çekecekti. Arabada asılacak yer, sarılacak insan aramıştı. Kadın gardiyana sarılamazdı, ondan başka arabada bir de silahlı er vardı. Arabanın küçücük penceresinin demirlerine sıkıca sarıldı.

Hastane bahçesinde bekleyiş yıllar sürdü sanki. Demirleri yumrukluyor, bütün gücüyle bağırıyordu artık. Herhalde kâğıtlar imzalanıyor, bir görevliden diğer görevliye devredilmesi için dosyalar gidiyor, dosyalar geliyordu. Arabada mı doğuracaktı yoksa. Ne garip: Çocuğun göbeğini nasıl kesmesi gerektiğini düşünüyordu. Dişleriyle mi?

Neden sonra hemşire çıkıp geldi. Çook doğumlar görmüştü kuşkusuz. Cak cak sakız çiğniyordu, "ne istiyorsun, ortalığı yıkacaksın?" Ne isteyecekti? Kiralık eve bakmaya gelmişti! Arkasında bir manga asker, yanında bir subay, koridorda koşuşturmalar, kimsenin duvarda asılı "sus" işareti yapan hemşireye aldırdığı yoktu. Telsiz konuşmaları, erlerin raprapları... Hastalar kapılarını aralamış (tamamen açarlarsa ne gireceği belli olmayan bir dönemdeyiz) bakışıyorlar. Doktor bulunamıyor bu kez. Bebeğin babası E.V. bir erkek çocuğu olduğu haberini ertesi gün akşam alabildi, baba da Metris Cezaevi'nde yatıyordu o günlerde. Koğuş arkadaşlarıyla "Metris tatlısı" yediler.

Doktorun ulvî sorumluluğu!

H.V.'nin geçtiği çileli yollardan A.K. da geçecekti. Önce hastaneleri turlama başlıyor. Haydarpaşa'nın doğumhanesi tamirde. Ver elini Gümüşsuyu Hastanesi, sonra Kasımpaşa Deniz Hastanesi'nin kapısı, Haydarpaşa'yı yeniden ziyaret. Son durak Zeynep Kâmil. Her hastanede indiriliyor, bakılıyor "burada olmaz" deniyor.

Üstelik eller arkadan kelepçeli. Şükür ki, tutuklular kelepçelerin bazılarını laçkalaştırmışlar. Gevşetip arkadan çıkarıyor, ellerini gene arkada tutuyor. Duraklardan birinde yakalıyor doktor daha sıkı taktırıyor.

Zeynep Kâmil Hastanesi iyi karşıladı tutukluyu. Tutuklunun doğurma rolü yapıp,kendilerini uyuttuktan sonra, kalorifer borularından kaçmasından korkup kapıyı pencereyi tutan nöbetçiler doğumu yaptıran başhekim tarafından uzaklaştırıldı.

Doğumun ikinci günü Haydarpaşa Askeri Hastanesi'ne kaldırıldı. Hastanenin bodrum katına, rutubetli, fareli bir yere koymak istiyorlardı onu ve çocuğunu. İsterlerse hemen cezaevine götürsünlerdi, bebeğiyle orada kalamazdı. Selimiye'nin farelerine karşı arkadaşları onun başında nöbet tutmuşlardı. Şimdi hiç olmazdı bebekle fare yan

METRİS B-4 KOĞUŞU:
Onları güleryüzlü tutan, yaşama ve yaratma gücü.

yana. Direnince A.K.'yı subay hanımlarının kaldığı bölüme koydular. Cezaevindeki arkadaşlarıdan "Eren'imizi öperiz" diyen telgraflar alıyordu. Çocuğun adını doğmadan biliyordu hepside.

İsmi de direnişte doğdu

Gözaltına alındığında Oya henüz 16 yaşında bir çocuktu ve hamileydi. Yıl 1980. Doğurdu ve hemen dışarı yollandı çocuk. Özlem, iki yaşına kadar annesinden ayrı kaldı. Tel arkasında görmüştü gerçi annesini ama, dokunmadan nasıl tanışmış sayılırlardı? Koğuşa ilk getirilişinde, etraftakilerin ilgilerinden korkarak "Oya, Oya" diye annesine sarılmıştı. Annesi canını yaktığında bile, Oya'dan yardım isteyecek, Oya'ya kollarını sarmışken bile Oya'yı çağıracaktı. Cezaevindeki ilk gecesinin sabahında sayım için kapılar açılınca Özlem, dışarıya doğru yürümeye başladı. Kadın polisler onu koridorlarda gezdirdiler. Ertesi gün ise, küçük kafasının içine giren neyse, (yok yok, anneler o ortamda çocuklarına hiç kimseye karşı nefret aşılamamaya çalışıyorlardı) artık koridora çıkmak istemiyordu Özlem.

Asude, 1981 yılında Partizan Yolu davasından gözaltına alınmıştı. Metris Cezaevi'ne sevkedildi. Mesleği ebelikti ve hamileydi. Kalsiyum eksikliği yüzünden kasılmaları ve titremeleri vardı. Kızına Berivan adını koymuştu. Tam anlamıyla sessiz ve sitemsiz bir çocuktu Berivan, "sanki cezaevinde olduğunu biliyor, hissediyordu." Çok uyuduğundan, kızlar onu sevebilmek için uyanmasını beklerlerdi başında.

Koğuş, ikinci bebeğin oğlan olmasını istemişti. Dilekleri gerçekleşti. Safiye, 1982 kışında Onur'u doğurdu. Hastaneye götürülmesi için birkaç gün uğraşılan Safiye, doğumdan iki gün sonra cezaevine yollanıyordu. Onur'un gelişini tutuklu, günlüğünde şöyle anlatıyordu: "Baskı ve işkencenin en yoğun olduğu dönem yaşanıyordu Metris'te. 'İnsanlık onuru işkenceyi yenecek' diye bağırıldığı günler. Bu bebeğe isim koymak için, öyle uzun uzadıya düşünülmedi."

Safiye de öbür anne Oya gibi daha 16 yaşında evlenmişti bile. Onur on aylıkken koğuştaki herkese "anne" demeye başlamıştı, bir yaşına gelince buruk bir sevinçle, "tahliye edildi." Ce-

Evrim bugün altı yaşında. Şimdi de babası içerde.

zaevine geldiği gün cezaevine has tatlılar, yemekler yapılmış, Metris pastası, mercimekten humus, piyaz yenmiş, iki demlik çay alınmıştı. Şimdi o gittikten sonra geride kalan tek çorabını öperken gözleri nasıl dolmasındı ablalarının?

Sahte kimlik doğum yerini belirledi

M.A., "Devrimci Halkın Yolu" hareketinin üyesi olduğu iddiasıyla gözaltına alınmıştı. Ocak 1982'de tutuklandı. Şubat ayı ortalarında sancılandı. Ertesi gün M.A.'nın "bir kızı oldu" haberi ulaştı cezaevine. Bütün Metris, "hoş geldin bebek" türküsünü söyledi o gece. Tutuklu günlüğü, Güneş'in doğumunu tarihe böyle geçti. Yargılama sonunda Güneş'in annesi, örgüt üyeliğinden beraat etti, sahte kimlik kullanmaktan 4 ay 20 gün ceza aldı. Aynı günlerde sıkıyönetim, işkencede adam öldürenleri, tutuksuz yargılıyordu. Adalet, yeri gelince çok titizdi.

Ş.K. hamileliğini Metris B-7'de geçirdi. Hastaneye ancak yetiştirildi. Doğumdan üç gün sonra yeniden koğuşa yollandı. Çocuğa bakacak koşullar bulunmadığı için 2 ay 10 gün sonra Ş.K. çocuğunu dışarı yolluyordu. Çocuğun henüz ismi konmamıştı. Dışarıda Evrim koydular. Yedi-sekiz ay sonra annesi tahliye olacak, bu kez babası tutuklanacaktı.

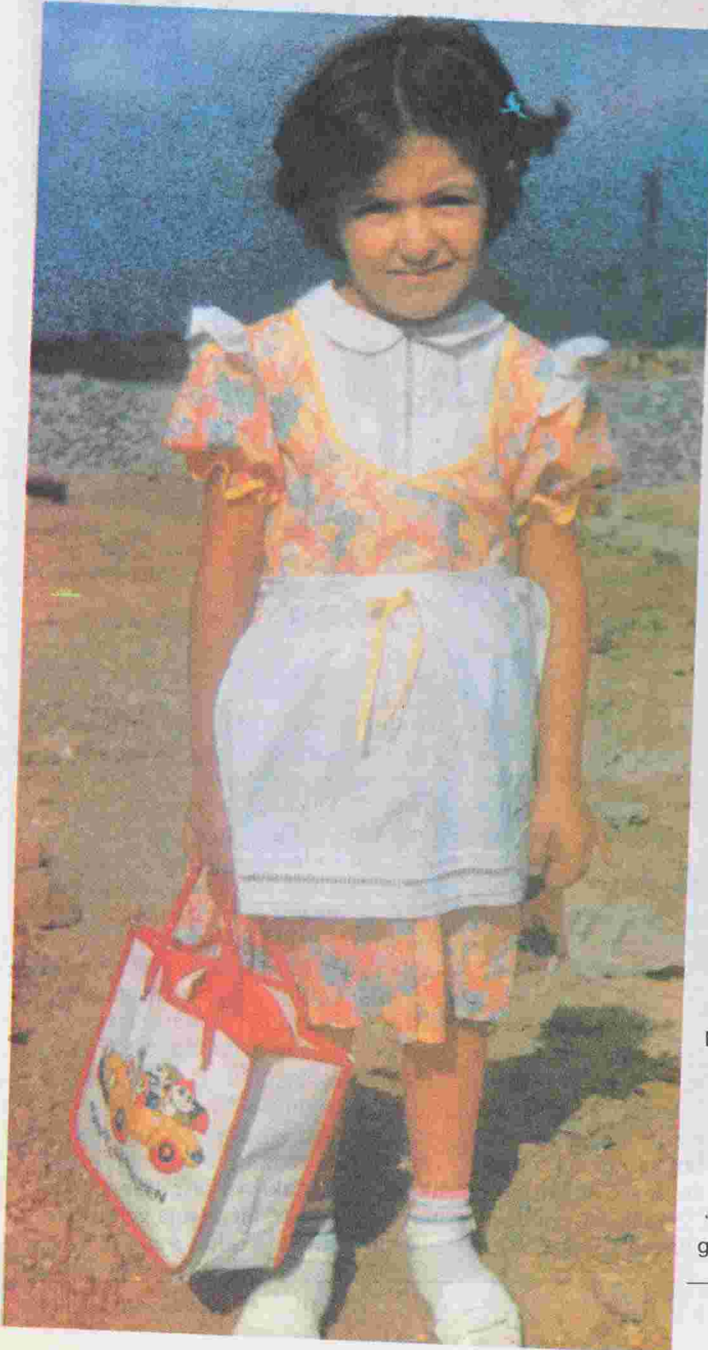
Ana karnında emniyetten emniyete

N.K., TKP-ML davasından tutuklandığında 5 aylık hamileydi. Ankara Emniyeti'nin ünlü DAL ekibi tarafından sorgulandıktan sonra İstanbul 1. Şube'de kaldı uzun süre. Annesinin karnında Türkiye'nin ünlü emniyet müdürlüklerini dolaşan Bahar, Metris Cezaevi'nde 27 gün sürmüş bir açlık grevinden sonra dünyaya geldi. Ama çilesi doğduktan sonra da bitmeyecek, operasyonlar, nakiller, toplu dayaklar yaşayacaktı. Annesi Bahar'ı dışarı yollamak istediğinde yakınlarına haber verebilmek için kâğıt kalem bulamamıştı. Dört aylıkken yeniden annesinin yanına, Metris'e geldiğinde ise, haberleşme ve protesto yöntemleri stajı yapacak, duvara vurup bağırmayı öğrenecekti.

Hülya Erol çocuğunu doğurup doğurmamak konusunda uzun kararsızlıklar geçirmişti. Ancak Çanakkale E Tipi Cezaevi'nin diğer bayan tutukluları çocuğa kendilerinin bakacaklarını, dışarı çıktıklarında bile çocuğu alabileceklerini ısrarla söyleyince, kürtajdan vazgeçiyordu. Hülya cezaevine girdiğinde iki aylık hamileydi. Cezası hamileyken kesinleşti. Üç yıl daha yatması gerekiyordu. Umut'un adı doğmadan konmuştu, kadınlar koğuşunun umudu olarak doğacaktı.

Ezgi'nin adresi hâlâ cezaevi

Umut, annesiyle birlikte tahliye olduğunda yeni bir çocuğu vardı Çanakkale Cezaevi'nin: Ezgi. TKP-ML üyeliğinden hükümlü F.S., cezaevine girdiğinde Ezgi anasının karnında altı aylıktı. İdare sağlık odasını küçük Ezgi'ye ayırmıştı. Adını ise Burdur Cezaevi'nde yatmakta olan bir idam hükümlüsü koymuştu. Ezgi şimdi hâlâ cezaevinde yatıyor. Bütün cezaevinin sevgilisi. Başka cezaevlerinde birçok tutuklu

Evleri Metris'e komşuydu Evrimlerin. Dışarı çıktıktan sonra,bu kez de babasının alındığı cezaevinin tel örgülerine kadar gider, nöbetçilere "Beni babama götürün" derdi.

BİR 12 EYLÜL GÖRÜŞMESİ

"Hep yanımda olsunlar isterdim"

Adı: Evrim. Metris Cezaevi'nde doğanlardan. Henüz altı yaşında ve okula gitmiyor.

— Seneye gideceğim. Okul çocuğu olmak istiyorum... Büyüyünce de doktor. Sevdiğim için.

Neler hatırlıyordu?

— Hatırlamıyorum... Hiçbir şey hatırlayamıyorum. Annemi, ilk gördüğüm günü de.

Şimdi arkadaşları var mıydı? Neler yapıyordu onlarla?

— Var. Çoook... Kitap satıyoruz. Buralarda. Sokakta. Yemek tarifleri, Kuran kitapları, çocuklara göre kitaplar... Her kitabı satıyoruz.

Kimin fikriydi bu?

— Evlerimizden, kırık, dökük kitapları alıyoruz, satıyoruz. Parasını annelerimize veriyoruz. Tanıdıklarımıza, tanımadıklarımıza satıyoruz. Komşular alıyor.

Fiyatını nasıl belirliyorlardı?

— Açelya diye bir arkadaşım var. O okula gidiyor. O'nunla beraber fiyat koyuyoruz. Annelerimizden para almak istemiyorduk. Biz de kitap satmaya başladık. Duran, evinden kitapları getirdi koydu. Biz de sattık.

Ne zaman başlamışlardı bu işe?

— Daha dün başladık.

Oooo... Demek henüz işin başındalar.

Metris'te hem doğmuş, yatmış ve hem de önce annesini, sonra babasını görmeye defalarca gitmişti. Şimdi nerede olduğunu biliyor muydu babasının?

— Yalnız hapiste olduğunu biliyorum. Ama hapis nerede? Daha önce gitmiştim. Ama hatırlamıyorum. Görüşte neler söylediğimi de... Hatırlayamıyorum.

Şimdi neler söylemek isterdi?

— Bütün her şeyi. Bütün yaşamımı söylemek isterim.

Okuma-yazma öğrenince mektup yazar mıydı babasına?

— Ben öğreninceye kadar çıkaaar.

Arkadaşları babasının içeride olduğunu biliyor muydu, söylemiş mişti onlara?

— Bilmiyorlar. Hiç birine söylemedim. Söylemiyeceğim de. Ayıp bir şey. İçeride olmak... O değil. Söylemek ayıp.

Şimdiki evleri Metris Cezaevi'nden hayli uzak. Babasının ilk tutukluluğunda ise, kapı komşuydular. Evrim, üç-dört yaşındaydı o zamanlar. Bazen kızdıkça, tek başına cezaevinin tel çevirmesinin önüne kadar gider, nöbetçi askerlere babasına götürmelerini söylerdi. "Babamı bırakın artık" derdi. Şimdi hatırlıyor muydu?

— Hatırlıyorum. Bir asker, bir gün beni çağırmıştı. Evine davet etmişti. Unuttum gitmedim. Babamı görmek istediğimi söylüyordum. 'Hayır olmaz' diyorlardı.

Bu son kez nasıl alınmıştı babası?

— Odada televizyona bakıyordum. Dedemin sesine benzettim. Dedem geldi sandım. Dışarı çıktığımda, babam şu koltukta oturuyordu. Bana 'hadi kızım sen yukarı çık, ben de bu abilerle geleceğim' dedi. Gelmedi. Babamı yine hapise götüreceklerini hissettim. 'Asker arkadaşlarım' demişti. İndim aşağı. Babamla işyerine gittiklerini söylediler. Ben buna inanmadım. Hissim gene hapisti... Sabah oldu, annem komşulara anlatıyordu. Ben de duydum.

Arkadaşlarıyla olunca neler hissediyordu?

— Sevinçli oluyorum. O zaman, babamın hapise girdiğini unutuyorum.

Peki rüyasında görüyor muydu O'nu?

— Bazen görüyorum. Babam çıkıyor. Ya da vapurdayken eve geliyor. Sabah unutuyorum çoğunu. Her şeyi unutuyorum. Babamın işte olduğunu sanıyorum bazen... Unutuyorum.

Yeniden doğsaydı, nasıl büyümek isterdi?

— Hem annem hem babam yanımda olsun isterdim.

---

da Ezgi'ye bir şeyler yollamak için yarışıyor.

THKO davasından Ayfer Akdeniz, Mamak'ta doğurduğu çocuğunu dışarı yollamayı sürekli olarak reddetti. Çocuğuna kendisi bakmak istiyordu. Dolayısıyla Taylan, annesiyle birlikte bir buçuk yıl hapis yattı.

Nermin Er (Bilgili), Mamak'ta doğuran bir diğer tutuklu. Dev-Yol davasında yargılanıyordu. İçeride de olsa çocuğuna kendisi bakmayı yeğliyordu.

Avukat Şenal Sarıhan, Selmin'in öyküsünü, "Beni en çok etkileyen olayların başında geliyor" diye anlatmaya başlıyordu. Avukat da sanıkla aynı dönemlerde hamilelik yaşamıştı, onun duygularını öylesine anlıyordu ki... Bütün duruşmalar boyunca Selmin çok cesur davranmıştı, tahliyesini "kendim için değil, çocuğum için" diyerek istediği celseyi Sarıhan unutamıyordu. Selmin, çocuğunun özgür koşullarda doğmasını istiyordu. İsteği uzun süre reddedilecek, bırakılacak ama sonra gene tutuklanıp yavrusundan koparılacaktı.

"Anne iyi beslenemediği için, çocuk da beslenemiyordu. Duruşma salonunda çocuk çığlıkları kulaklarımızdan hiç eksik olmazdı" diye anlatıyor avukat Aydın Erdoğan. Giresun Dev-Yol davasında yargılanan Şengül İnce, örgüt üyelerine yardımcı olmak iddiasıyla gözaltına alındığında hamileydi. Erzincan Cezaevi'nde NBC Birliği (Nükleer-Biyolojik-Kimyasal Mücadele Birliği) sis bombası ve göz yaşartıcı bombalar attığında ise yavrusu kucağındaydı.

Çocuk olaydan ve kimyasal ortamdan çok kötü etkilenmişti. Şengül İnce, üç yıla mahkûm edildi. Şu anda davası Askeri Yargıtay 5. Daire'de ve beraati isteniyor. Bunca çileden sonra beraat. "Müvekkillerim dışarı çıktıklarında görüştüğümde baba Kamil İnce şunları anlattı: Çocuk rahatsız. Tedavi eden doktor, pis ve havasız yerde kalmış olduğunu tespit etti. Oysa cezaevinde büyüdüğünü bilmiyordu. Vücudu sık sık sararıyor ve sürekli rahatsız."

Diyarbakır Cezaevi'nde hep ölünmez ya...

İlknur Erberk ve Naciye Sümbüloğlu da içeride anne oldular, fakat çocuklarını dışarıya göndermeyi yeğlemişlerdi. Naciye Sümbüloğlu hamile olduğunu başlangıçta kendisi de bilmiyordu. Emniyette her türlü işkenceyi görmüştü. Çocuğun sakat doğacağı, işkenceden etkilenmiş olabileceği düşüncesi bir kâbus yaşatıyordu O'na. Eşi de aynı davadan tutukluydu. Coplanma, itilip kakılma, hakaret... cezaevindeki bütün uygulamalardan Naciye de nasibini alıyordu. Naciye kaldırıldığı gece hastanede doğum yaptı. Ertesi gece koğuşa geri getirildi.

Nermin Can, 1981'de cezaevinde doğum yaptı. Genç anne halen Dev-Yol davasında yargılanıyor.

"Mamak D Blok'ta koğuşun pencerelerinden seyrederdik. Dal gibi Fatma Bursalı, kucağında Meryeme'le çıkardı avluya." On gün önce doğurmuştu. Türkiye İşçi Köylü Partisi kurucusuydu. Şimdi Meryem ilkokulda ve Çanakkale Cezaevi'ndeki annesine resimler boyayıp yolluyor.

"Hamile olan kızımızın adı Verda Akban'dı" diye anlatıyor Reha İsvan. Verda Akban, 14 Nisan 1980 günü gözaltına alınıp sorgulandı ve on bir gün sonra tutuklandı. Halen Dev-Sol II davasından yargılanıyor.

TKP-ML Adana davasından yargılanıp, 6 yıla mahkûm edilen Hülya Kürkçü ise tutuklandığında altı aylık hamileydi. Mamak'ta yatıp, orada doğum yapan Gülseli Kaya ise, TDKP Ankara davasından yargılanıyordu.

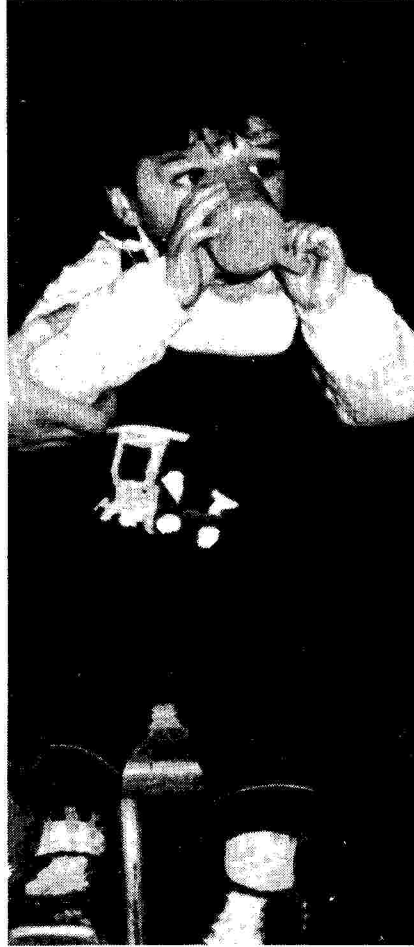
Yalnız ölümlere mi sahne olacaktı Diyarbakır Cezaevi? 15 Eylül 1981 tarihinde gözaltına alınıp, aynı yılın aralık ayının 17'sinde tutuklanan TKP-ML sanığı Hüsne Kıllı; "Dünyaya bir hayat daha vererek" bu soruya "hayır" diyordu. İki aylık hamileydi. Yargılanma sonunda 6 yıl 8 ay ceza aldı ve 22.3.1983 tarihinde tahliye edildi.

Hiç emzik dilekçesi verdiniz mi?

H.V., birkaç günlük bebeğiyle cezaevine geri getiriliyordu. Nasıl girecekti bebecik içeriye? Herkes nasıl girerse öyle. Yurttaşlar yasalar önünde eşitti. Cezaevine mi girecek, elbette aranacaktı. Kıştı, hava buz gibiydi. Bebeği soymasını söylediler anneye. Zıbını da çıkarmasını İstediler. Ne olur ne olmazdı gizli haber zıbının içinde olabilirdi. Anne direndi, ama görevliler zıbına çoktan el atmışlardı.

Nereye giriyordu bebecikler? Hangi koşullara? Çocukların saçlarını okşayarak televizyona pozlar vermenin moda olduğu bir dönemden geçiliyordu. Tabii çocuktan çocuğa fark vardı. Süründürmek, ezmek, çürütmek amacıyla kurulmuş hapishaneler süt çocuklarına mekân olarak gösteriliyordu.

Büyükler neyi göğüslemek zorunda bırakılmışlarsa, çocuklar da onu göğüsleyeceklerdi buralarda. Havalandırma yok, varsa bile on-on beş dakika. Yani güneşsiz büyüyecek çocuk. Güneşli havalarda üst ranzalara çıkarılıp aydınlığa tutulurdu Eren. Dilekçeler birbirini kovalardı: Bez dilekçesi, çocuğu havaya çıkarma dilekçesi, emzik dilekçesi. İstekler bitmezdi, idare kapı duvardı. En kötüsü uzun süren kantin yasaklarıydı. O zaman beslenme tamamen karavanaya kalırdı. "Sebze çorbası yapmak istiyordum, ama karavanadan çıkanlarla yetinmek zorundaydım." "Çay bardağında yoğurt mayalıyorduk çocuk için." "Yemekler çok kötüydü. Çocuğa yedirmek mümkün değildi. Öyle ki, yemekten fare pisliği çıktığı bile olurdu. Sular mazotlu akardı. "Ekmek şaplı, şu şaplı" Su. Su en büyük sorundu. Çocuk için bez bulmak zaten sorun. Çarşaflardan bütün koğuşça hazırlanan bezler ise çoğunlukla yıkanmadan kullanılıyordu. Sıcak su bulmak ise adeta olanaksızdı.

Umut bir ara dışarı verildi, alışamayınca geri getirildi cezaevine.

Reha İsvan koşulları şöyle anlattı: "Metris Cezaevi çok rutubetliydi. Kış aylarında duvarlardan sular akardı. Kaloriferlerin düzenli yakıldığı hemen hemen hiç olmamıştır... Çocukların ağlama sesi yürek dağlayıcı bir sızı olarak otururdu içimize." Sular bazen sabahları, bazen ise akşam beş dakika kadar akıyordu. "Oysa cezaevinin çok iyi bir su tesisatı vardı. İstedikleri zaman şakır şakır akıtabiliyorlardı. Örneğin banyo günleri dehşetli sıcak su akıtılırdı. Soğuk su musluğundan ise çıkan 'fısss' sesi olurdu sadece." Suyu alıp soğutmak da mümkün olmuyordu. Kap yoktu yeterli. Çocuğun altından ıslak bez alınıp, yıkanmadan kurutulur yeniden kullanılırdı. Metris'te senesini bulan havalandırma yasakları yaşanmıştı. Daracık koğuşlar, çoğunlukla iki kişi birlikte yatılan ranzalar, havasız ortamlar. Kırılan camın parası tutukludan alınırdı. Ama takılması, keyfe kalmıştı. Kışın soğuğu çocuklar için dayanılmaz olurdu. Bazı anneler, çocuklarını pamuklara sarıp korumaya çalışırlardı.

Cop sesleriyle ninni

Ya gürültü! Ya sık sık tekrarlanan cezaevi operasyonları. Çocuklar böyle durumlarda ne oluyordu? Neler hissediyor, nasıl etkileniyorlardı? "Bebek şarkılara, türkülere, nice bağırıp çağırmalara öylesine alışacaktı ki, hepsi ninni yerine geçmeye başlayacak, her şeye rağmen mışıl mışıl uyuyacaktı."

1981 yılının sonunda yapılan 17 günlük açlık grevinde gerçi A.K. greve sokulmamıştı ama çocuğuna bakması çok zor olmuştu. Küçük Eren, ilk açlık grevi gibi ilk "operasyonu da" cezaevinde yaşadı. "Beni diğerleri kadar dövmediler ama, gürültü patırtı çok korkutmuştu çocuğu. Ondan sonra en ufak gürültüye aşırı duyarlık gösterir oldu. Bu durum iki-üç yaşlarına kadar sürdü." Etkiyi böyle anlatıyordu anne.

Metris idaresi tutuklulara karşı gaz bombası kullandı. Tutuklular çocuğun ağzını burnunu ıslak havlularla kapatmaya çalıştılar. Anne bebeğin üstüne kapanmıştı. Islak havlular zatürre tehlikesi yaratıyordu. Dışarı çıktığında Eren en küçük sandalye tıkırtısına çığlık atarak tepki gösteriyordu. "Ya fark etmediğimiz birikimler" diye soruyor A.K... Operasyonlarda annelerin hiçbir ayrıcalığı olamazdı. "Askerler ranzalara çıkıp kimimizi oraya buraya çekip, bizi tek tek almaya çalışıyorlardı.

Av. ŞENAL SARIHAN:
"Hamile insanlar tutuksuz yargılanabilir, cezaları ertelenebilir."

HUKUKÇU GÖRÜŞÜ

— *"Hamile olmak" gibi özel durumları olan insanlar açısından, tutukluluk olgusuna nasıl yaklaşılmalı sizce?*

— Hukuki açıklamasıyla tutukluluk bir önlemdir. Dolayısıyla tutukluluğun sürdürülmesi de koşullara bağlıdır. Özellikle ağır cezalarda, "tutuklu kalabilir" gibi bir anlayış vardır. Fakat sadece suçun ağır olması, tek başına tutukluluk halinin devamı için yeterli değildir. Bu durumdaki sanıklar da, tutuksuz yargılanabilir ya da cezaları ertelenebilir. Bu durumda, örneğin hamile olan insanların, savcılıktan başlanarak korunması gerektiği düşüncesindeyim. Cezaevi ve İnfaz Yasası'nın 647. maddesine göre, eğer kadın yeni doğum yapmışsa, 5 ay süre ile ceza ertelenebiliyor. Bu, bence tutuklanmada da esas alınmalıdır.

— *Ülkemizde nasıl oluyor?*

— Verilecek ceza peşin peşin çocuğa da çektirilmiş oluyor. Savunulacak gibi değil bu. Tutuklu yargılama sonucunda mahkûmiyet alınmaması da söz konusu olabiliyor. Öte yandan, hamile olarak gözaltına alınıp tutuklanan ve yıllarca tutuklu kalan bu insanlar hakkındaki iddiaların büyük çoğunluğu, "ağır suç" kapsamına girmemekteydi. Örneğin Ayfer Akdeniz, "silahlı örgüt"e yardımdan yargılanmaktaydı. Nermin Er (Bilgili), 146/3. maddeden yargılandı. Selmin ise, 168/2. maddeden tutuklu kaldı. Fakat bu insanların idamla yargılanmaları bile, tutuklu kalmaları için ölçü sayılmamalıydı. Çünkü, bu maddeden başlatılan yargılama daha sonra, daha hafif bir maddeye dönüştürülebiliyor, hatta beraatle sonuçlanabiliyor. Örnekler var. □

Çocuklar kendi ranzalarında, tehlikelerle karşı karşıya, akıl erdiremeyecekleri bir olayın zorunlu seyircisi olmuşlardı"

"Bir bardak sıcak su istiyorduk. Onur da öyle ağlıyordu ki, çatlayacak gibi. Baktık ilgilenmiyorlar, mazgallara vurmaya başladık. Diğer koğuşlar da ayağa kalkmıştı. Kadın polis geldi, Nurşen'di adı. "Su yok. Gebersin.... yapıp doğuruyorsunuz, bakmasını da bilin" diye küfürler yağdırıyordu. O gece saat 24'e kadar bir biberon sıcak su için uğraştık."

Bir gün Ezgi ile annesi hastaneye kaldırılıyordu. Bir tutuklu daha gidecekti onlarla. Üç kişi gidecek diye üç kelepçe hazırlamıştı görevliler. "Üçüncü kişi nerede?" diye soran askere, "Üçüncü kişi Ezgi"' diye cevap verdi annesi.

Ezgi erkekler koğuşuna fotoğraf çektirmeye gittiğinde kıyameti koparmıştı, erkeklerle çekilmiş bütün resimlerde ağlarken çıkmıştı. Hep bayanlarla kalan çocuklar yıllar boyu erkeklere, babalarına bile alışmakta zorluk çekiyorlardı.

Nokta...

Gitseniz bir cezaevi müdürlüğüne dilekçe verseniz, hatta Cumhurbaşkanı'nın ayaklarına kapansanız, bir geceliğine, hatta bir saatliğine bile sizi cezaevine koymazlar. Babanızın, annenizin, kardeşinizin, arkadaşınızın yerine iki günlük cezayı yatmak isteseniz yatırmazlar. Çünkü "cezanın kişiselliği" hukukun temel ilkelerinden biridir. Ve biz hukukun temel ilkelerine candan bağlı bir cumhuriyetiz elhamdülillah! Ama çocuklar annelerinin cezalarına ortak edilebilirler. Suçları, bakıma muhtaç olmak, yani masum olmaktır. Atarsın annesinin yanına olur biter.

Hiç olmazsa çocuğun yattığı cezayı anneninkinden düşemez miyiz? İçeri atma konusunda kıldan ince kılıçtan keskin yasalar, dışarıda tutmaya gelince, işte bunu hesaba katamazdı. Ne olacaktı "komünistin çocuğunu" altın beşikte büyütecek değillerdi ya! Annesi babası devlete mi sorup bu işlere karışmıştı?

Cezaevinde mutluluk

İnsan sevgisinin sığmayacağı yer, yapmayacağı iş yok. Gri beton cezaevi duvarlarının içinde bu çocukları ayakta tutan, besleyip büyüten, yedirip giydiren işte odur.

Bebeğe bir sürü giyecek hazırlanmıştı dışarıda ama, içeri verilmiyordu. Dokuzuncu ay gelip çatmıştı, ne yapılacaktı? "Herkes koğuştaki çarşaflardan, kalın kalın bezlerden, pijamalarımızdan çocuğa bez, pijama, giyecek hazırlıyordu. Oysa bunları kullanmadan kaynatma olanağımız bile yoktu. Bu yamuk yumuk şeylerle bebeği karşılama hazırlıkları sürdü."

Koğuşa bebek geldiğinde sıcak bir gündü. Koğuştaki karşılanış anlatılır gibi değildi. Hiç kullanılmamış çarşaflar serilmişti, bembeyaz gergin. Bebek soyuldu. Arabada çiş yapmıştı. Kızlar ayaklarını öpüyorlardı. Anneye sadece emzirmek kalıyordu.

Güneş, yaklaşık bir hafta sonra annesiyle birlikte koğuşa getirildi. "28 kişi o minicik insanın başında toplandık. Hiç çocuk görmemiş gibiydik hepimiz. Korkunç bir özlemdi bu. Kucaktan kucağa dolaşıp büyüyecekti."

Bir gün çocuk çok üşüyordu, otuz kadar tutuklu onu ısıtmak için ellerinden gelse içlerine alacaklardı.

Ezgi'nin beşinci yaş günü cezaevinde bir bayram gibi kutlanmıştı. Erkek koğuşlarından sütler, çikolatalar geliyordu sürekli. "Yaş pastayı yıllardır yememiştik. O gün Ezgi'nin babasının getirdiğini yedik. Çanakkale Cezaevi'nin "iyi" dönemiydi. Koğuşu renk

renk kâğıtlarla süslemiştik. O gün çok değişikti. Öyle mutluyduk ki."

Gitme, gitme dayanamam

Kimse bebeğin dışarı verilmesini içten arzulamıyordu. Ama koşullar giderek daha bir zorlaşıyordu. Sis bombası, bardağı taşırdı. Dışarı verilmeliydi bebek. Bir suskunluk çökmüştü koğuşa. O gün ziyarette gidecekti Eren. "Teslim etmek için götürdüm. Veriyorum, ağlıyor ve geri alıyorum kucağıma. Birden fazla tekrarlanıyor bu. Ne zamana kadar sürdürecektim. Her şeye rağmen verdim. Alıp gittiler. Kâğıtları imzalamak için biraz daha kalmıştım orada. Çıkışa kadar ağlama sesini duyuyordum. Dolu dolu koğuşa döndüm. Herkesin gözleri, yüzü kıpkırmızı. Dayanamadım. Banyo bölümüne geçtim. 'Bugün görüş günümüz' türküsü yükselmeye başladı koğuştan. 'Gitme gitme dayanamam' bölümünde, artık kendimizi tutamaz olmuştuk."

Kelepçelerle kucaklayamazdı...

Yaz aylarıydı. Avukat Osman Oğuz bir müvekkili için Selimiye'ye gitmişti. Tutuklu A.K. da mahkeme koridorunda bekleyenler arasındaydı. Görümcesi A.K.'ya çocuğunun aşağıdaki çadırda olduğunu, anne-baba gibi sözleri söylemeye başladığını fısıldadı. "Kaç aydır çocuğu görmemiştim, aklım başımdan gitti" diye anlatıyor şimdi o günü anne. Önünden kim geçse çocuğunu görmek istediğini söylemeye başladı orada, avukatlara, subaylara, herkese. "Neredeyse şuurumu kaybedeceğim, çocuğumu istiyorum diye tekrarlayıp duruyorum."

Asuman Oğuz'un da o yaşlarda bir çocuğu vardı. İki anne yüreği arasında bir titreşim doğuvermişti. Asuman Oğuz, görevlilerden ricalarda bulundu. A.K.'yı teselli ediyordu bir yandan: "Çocuğunu göstereceğim sana, merak etme." Artık kendini frenleyemez olmuştu A.K., sakin olması mümkün değildi. Avukat son çare olarak bir hakim arkadaşına başvurdu. Aldığı cevap "böyle bir şeye kesinlikle izin veremeyeceği" şeklindeydi.

BİRSEN ÇALIKIRAN:
Çocuğunu işkencede yitirdi.

Ezgi için de kelepçe getirilmişti.

Asuman Oğuz teslim olmak üzereydi, "bu nasıl iş, annelik duygusu hapsedilemez" diye mırıldanıyordu umutsuzluk içinde. Odada bulunan tanımadığı diğer askeri hakim, "hanımefendi ben size yardımcı olacağım, gidip çocuğu getireyim" diye ayağa kalkmıştı. "Bir baktım çocuk karşıdan getiriliyor" diye anlatıyor A.K. "Ağlama diyorum kendi kendime, sakin ol!" Her şey onun dışında gelişiyordu sanki. Kelepçelerini çözmelerini istedi. Arkadan çözdüler, ama önden bağladılar. Kelepçeli elleriyle çocuğunu bağrına basamıyordu.

Annesinin etrafındaki askerlerden, kelepçe şıngırtılarından ürken çocuk durmadan ağlıyordu. Çevredekilerin çoğu da ağlıyordu. Bir kısmı arkasını dönmüş, hıçkırıyordu. Tarafsız, yüce, büyük bir yasa karşısında eller kollar bağlı gibiydi.

İnsanlar ve zebaniler...

Hamile kadınların hafızasında kendilerini kapılardan çevirip hastane hastane dolaştıran doktorlar da vardı, iyilikle hatırladıkları sevecen beyaz gömlekliler de.

A.K., cezaevi arabasında acılar içinde kıvranırken, yaşlı kadın gardiyan çaresiz ağlıyordu.

Ş.K. hastanede kaldığı üç gün boyunca hiç uyumadı. Çünkü hemşirelerden biri, durmadan üstüne yürüyor, küfürler ediyordu. "Bunları asmak gerekir, bunları kesmek gerekir" diye bağırıyordu.

Umut doğduğunda, o zamanki Çanakkale Cezaevi Müdürü kendi çocuğunun kullandığı beşiği getirip tutuklu anneye vermişti. Umut "tahliye olunca" beşik Ezgi'ye kaldı.

A.K., babası da görsün diye çocuğunu mahkemeye götürmek istiyordu. Metris Cezaevi'nin ünlü Adnan Binbaşısı "orası ağlama duvarı değil" diye izin vermemişti.

Zeynep Kâmil Hastanesi'nde doğum yapmış anne için nöbet tutan erler, "sen bizim bacımızsın, ne olur çocuğun adını ben vereyim" diye sesleniyorlardı tutukluya.

Polis Nurten hiç de hoşgörülü bir insan olarak tanınmıyordu. Fakat çocuk Özlem'i görünce çok etkilendi. Kendisi de hamileydi. Her gün Özlem'e bakıp bakıp ağlar olmuştu. Tutuklular "melek gibi kadın oldu" diye söz ediyorlardı artık O'ndan. İnsan acısı en büyük bölücüdür. En zalim mekanizma bile acı karşısında bölünür. En acımasız insan da!

Devleti kurtarmak için feda olsun çocuklar

Ayşegüller, Umutlar, Evrimler, Erenler, Berivanlar, Savaşlar, Onurlar, Özlemler, Taylanlar, Güneşler, İnançlar, Ezgiler, Baharlar... Bir bahçe dolusu çocuk. Onları kreşlerde büyütüp, çocuk bahçelerinde eğlendirememiştik. Ama ne gam! Devleti kurtarmak için bu kadar hasar olacaktı. □

HÜSEYİN ŞİMŞEK

MÜSLÜM YAĞMUR
Duvar nöbetinden yeni dönmüştü.
Yemeğini bile yiyemeden Astsubay Orhan Keskin'in önüne düştü. Operasyona....

VE ANNESİ HATİCE YAĞMUR

TÜRKİYE

KÖYLÜ KILAVUZLUĞA ZORLANIYOR

"Yeğenimi astsubay vurdu"

Müslüm Yağmur ve amcası Özgür Yağmur Hozat Jandarma Karakolu'nda görevli astsubay Orhan Keskin tarafından zorla operasyona götürülüyor. Silahsız vatandaş, silahlı çatışmaya sürülüyor ve siper olarak kullanılıyor. Özgür Yağmur'un anlattığına göre, çatışmanın sonunda Müslüm Yağmur, Astsubay Orhan Keskin'in silahından çıkan mermilerle vurulup ölüyor. Savcılık olaya el koyuyor. İlk otopsi sonuçsuz. Çünkü Müslüm'ün delik deşik vücudunda tek bir mermi kalmamış.

Hozat Savcısı,Müslüm Yağmur'un annesi ve dayısının ifadeleri üzerine otopsi yapmaya karar veriyor.

TRT Tunceli'nin Hozat ilçesi Akören köyü Gızörü mezrasında meydana gelen silahlı çatışmada, biri köylü olmak üzere toplam üç kişinin vurulduğunu duyurmuştu. TRT ve Tunceli Valisi Cengiz Bulut, vurulan vatandaşın "olay mahallinde bulunan bir köylü olduğunu" bildiriyordu. Ama köylü vatandaşın bu dağ başında ne aradığına ilişkin herhangi bir açıklama yapılmıyordu. Köylü vatandaş Müslüm Yağmur'un köyü epeyce uzaktaydı. Orada ne işi olabilirdi?

Ateşin önüne sürgün

Müslüm Yağmur, 1967 doğumlu bir delikanlıydı. Geçen yıl babasının ölümü üzerine ailenin bütün yükünü omuzlamak zorunda kalmıştı. Davar nöbetinden yeni dönmüştü, o gün. Ailece öğle yemeğine oturmuşlardı. Birden kapı vurulmaya başladı. 15-20 jandarma ile Hozat Jandarma Bölük Komutanlığı'nda görevli Astsu-

Kaza mı kurşunlama mı?

*Tüfek sesleriyle bölündü çeşme başı sohbeti. Çeşme başındaki beş kızdan ikisi kanlar içinde yerde yatıyordu. Hediye Duran üç yerinden ameliyat edildi. Yetkililer "kaza" diyor. Halk ise "jandarmanın hedef gözeterek ateş ettiği" görüşünde. Vali, **2000'e Doğru**'ya bir jandarmanın tutuklandığını söyledi.*

NADİRE MAYSAN
Kurşunlar, böbreğini, karaciğerini midesini parçalamış.

Hediye, Kadriye, Fadime, Emine ve Nadire çeşme başı sohbetinin kanlı biteceğini nereden bilsinlerdi? Tunceli'nin Sütlüce (Tülük) bucağının beş kızının durdukları yer karakoldan 200 metre kadar uzaktaydı. Kadriye ve Hediye Duran kardeşler saman almaya gitmişler, dönüşte arkadaşlarını orada bulmuşlardı. "Birden bire silah sesi duyduk. Kaç kurşun atıldı bilemiyorum. Ben zannettim ki havaya ateş ettiler. Bir de baktım kardeşim yere düşmüş. Korktuğundan sandım. Tuttum ki eli kolu kan içinde. Kucağıma aldım, yere düştü. Benim çığlıklarım üzerine astsubay ve askerler yanımıza geldiler. Yaralıların başında toplandılar. Bir süre kanı durdurmaya çalıştılar. Telsizle helikopter istediler. Yarım saat içinde helikopter ve araba geldi. Nadire'nin yarası kardeşiminkinden hafifti. Göğsünden yaralanmıştı. 'Kardeşimi neden vurdunuz?' diye sordum. 'Kaza oldu' dediler." Kadriye Duran, olup biteni böyle anlattı *2000'e Doğru*'ya. Kardeşi 21 yaşındaki Hediye Duran, Diyarbakır Askeri Hastanesi'ne götürüldü, üç yerinden ameliyat edildi.Kurşunlar midesini, karaciğerini ve böbreğini parçalamıştı. Doktorlar en az bir ay hastanede

FADİME KORKMAZ, HEDİYE DURAN VE EMİNE KORKMAZ

bay *Orhan Keskin* içeri girdiler. Jandarmalar evde arama yaptıktan sonra Astsubay Orhan Keskin, Müslüm ve dayısı Özgür'e dönüp "önümüze düşün operasyona gidiyoruz" dedi. Müslüm'ün annesi Hatice Yağmur "hiç olmazsa yemeklerini yesinler" diyecek oldu, namlularla karşılaştı.

Bundan sonrasını Müslüm Yağmur ile birlikte olay yerinde bulunan dayısı Özgür Yağmur şöyle anlatıyor:

"Köyden çıktıktan sonra bir saat boyunca yürüdük. Dağlık bir alanda aranan kişilerle karşılaştık. Astsubay teslim ol uyarısında bulunmadan çatışmayı başlattı. Çatışma yaklaşık 10-15 dakika devam etti. Bir ara çatışma durdu, Astsubay Orhan bizi önüne siper edip 'önümüzde yürüyeceksiniz' dedi. Biz itiraz ettik: 'Elimizde silah yok suçumuz da yok. Vururuz' dedik. Ama dinlemediler. Zorla önlerine kattılar. Dağ karla kaplıydı. Karda kaçan kişilerin izlerini takip ettik. Daha son-

kalacağını söylüyordu. Anne Emine Duran'la baba Hüseyin Duran kızlarının başında bekleşiyorlar ve "Ya ölürse, hesabını kim verecek?" diye soruyorlar. Nadire Maysan ise Tunceli Devlet Hastanesi'nde tedavi görüyordu. Nadire de "Karakoldan bize ateş açıldı" diyordu. Polis, "Davacı mısınız?" diye sormuş, "Evet davacıyız" diye cevaplamış. Fadime korkmaz önce *2000'e Doğru*'nun sorularını yanıtlamaktan kaçınıyor, daha sonra ise "Birden silah sesi duyduk. 'Sanki bize ateş ediyorlar' dedim. Bir de baktım Hediye ile Nadire yıkılmış. Şaka yapıyorlar sandım. Değildi, kanlar içindeydiler" diye anlatıyordu.

Sütlüce Jandarma Takım Komutanlığı Yardımcı Jandarma Astsubayı Rafet Barış, "kaza oldu" demişti. Tunceli Valisi ise *2000'e Doğru*'ya yaptığı açıklamada, olayla ilgili olarak bir jandarma erinin tutuklandığını söyledi. Vali de olayın bir silahın nöbet sırasında ateş almasından doğduğunu belirtiyordu.

Ne var ki, halkı "kaza" olduğuna inandırmak olanaksızdı. *2000'e Doğru* halktan kimle konuşsa, kime sorsa jandarmanın kızlara ateş ettiği yanıtını alıyordu. Hatta bir köylü jandarmanın 1 Mayıs'ta "şenlik olsun" diye ateş açtığını söylüyordu alaylı alaylı. Şu son senelerde Tunceli öyle olaylar yaşamıştı ki, halkın jandarmaya en küçük güveni kalmamıştı. Yurttaşa, yurttaş gözüyle bakılmayan bir ortamda kaza bile kaza olarak görülemezdi! □

T.C.
TUNCELİ VALİLİĞİ
Olağanüstü Hal Bürosu

11.7.1986

SAYI: Ol.Hal.Bür.3-A/31
KONU: Alınacak Tedbirler.

1- Yıkıcı-bölücü çete mensupları İlimize sızarak eylemler yapmakta oldukları halkımızın malumlarıdır.

Bu çete mensuplarına karşı, güvenlik kuvvetlerimiz, gece gündüz demeden devriye, pusu, arama, tarama faaliyetlerini sürdürmektedir.

Güvenlik kuvvetlerimizin bir yanlışlık yapmamak, mecbur olmadıkça silah kullanmamaktaki dikkati dolayısı ile "Dur!, kimdir o?, yaklaş" gibi önce hüviyet tesbitine çalışması çete mensuplarına insiyatifi kaptırmakta, ilk ateş fırsatını onlara vermekte, onlar da bundan yararlanarak güvenlik kuvvetlerimize zayiat verdirip kaçabilmektedir.

2- Bu durumun çok genç erlerimizde tedirginlik yaratacağı, can güvenliği endişesi ile silah kullanmaya sevk edeceği endişesi daima duyulmaktadır.

Güvenlik kuvvetlerimizin daima uyarılmasına çalışılmakla beraber, halkımızın da can güvenliği açısından aşağıdaki hususlara dikkat etmesi gerekmektedir.

a) Mecbur olmadıkça şüpheli arazi kesimlerinde akşam saatlarinden sonra dolaşılmaması,

b) Kestirme patika yollar yerine biraz uzun olsa da şoselerin, ana ve köy yollarının kullanılması,

c) Şüpheli hareketlerden kaçınılması, tüfeğe benzer sopa gibi eşyaların taşınmaması,

d) Issız ve tenha yerlerden geçerken sesli hareket ederek güvenlik kuvvetlerinin yanlış hareketine meydan vermeyecek davranış içinde bulunulmasını,

e) Motorlu sivil araçların geceleyin iç aydınlatmalarının yapılması

f) Güvenlik kuvvetleri ile karşılaşıldığında ihtar ve ikaza gerek kalmadan durmaları,

3- Bu bildirimin Merkez ve İlçelerde Belediye hoperl[illegible] ilanını.

DAĞITIM-GEREĞİ :
7 İlçe Kaymakamlığına
Belediye Başkanlığına

Kenan GÜVEN
Tunceli Valisi

BİLGİ İÇİN :
Il Jan. Alay Kmt.lığına

Kenan Güven'in 11.7.1986 tarihinde yayımladığı "güvenlik genelgesi."

ra izler kayboldu. Kurukaymak köyü istikametine doğru yürüyorduk. Aniden bir derenin içinde yeniden karşılaştık. Silahlı çatışma başladı. O arada kendimizi korumak için bir kayanın arkasına saklanmıştık. Yanımızda bir er vardı. Üst tarafımızdan ateş ediliyordu. Karşı taraftan bir kız 'teslim oluyorum' diye bağırdı. Silahı yoktu. O sırada Astsubay Orhan 'vur' emri verdi. Erler de ateş etti. Kızı öldürdüler. Bu arada bize ateş etmeye başladıklarını gördüm. Kurşunlar kayayı parçalıyor ve taş parçaları bize doğru savruluyordu. Ben yakınımdaki erin yanına fırladım. Müslüm de kenarımdaki dereye atladı. O atlar atlamaz, kendisine bu kez 15-20 m. mesafeden Orhan Astsubay tarafından ateş açıldığını gördüm. Ben bacağımdan yaralanmıştım. 'Ateş etmeyin' diye bağırdım. Orhan Astsubay iki el daha ateş etti. Yaralı durumda, yeğenimin yanına kadar gittim. Kucağıma aldım. Ölmüştü."

Kurşunlar kime ait?

Müslüm Yağmur vurulduktan sonra olay yerine helikopterle giden doktor ve savcı araştırma yapıyor. Ancak bir iddiaya göre bu tespitten önce Müslüm'ün cesedinin yeri jandarma tarafından değiştirilmiş. Bu arada savcının tespiti sırasında, Özgür Yağmur'un olay yerinden zorla uzaklaştırılması da dikkat çeken bir nokta. Ayrıca Müslüm Yağmur'un cesedinin üstünde bulunan silahın çatışmadan sonra oraya bırakıldığı öne sürülüyor. Özgür Yağmur üzerlerinde tek bir merminin bile bulunmadığında ısrar ediyor.

Hozat Savcısı daha sonra Özgür Yağmur'un ve Hatice Yağmur'un ifadelerini alınca Müslüm Yağmur'un cesedi üzerinde otopsi yapmaya karar veriyor. Amaç kurşunların kime ait olduğunu tespit etmek. Ne var ki, Müslüm Yağmur'un delik deşik olan cesedinde tek bir kurşun bile bulunamıyor. Çünkü bütün mermiler cesedi delip geçmiş.

Savcılık soruşturma açıyor. Soruşturma konusu Müslüm Yağmur'un kimin açtığı ateşle vurulduğu. Oysa köylülerin önemli bir sorunu zorla kılavuzluk. Jandarmanın, vatandaşı zorla, silahsız operasyona götürmesi üzerinde duran yok!

Bu arada Müslüm Yağmur'un ailesi de dava açıyor. Yakında cesedin üzerinde bir otopsi daha yapılması bekleniyor.

Kenan Güven'in sağladığı "güvenlik"

Eski Tunceli Valisi Kenan Güven, Tunceli'yi bir savaş bölgesi ilan etmiş, halkı da doğal düşman kabul eden bir mantıkla yoğun baskılara girişmişti. Paşa valinin kurduğu düzen halen geçerli. Bu düzene göre vatandaşlar her an canlarına yönelik bir saldırıya uğrama tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. Kimse ortalıkta dolaşmamalı, patika yollardan gitmemeli, yürürken sessiz olmamalı, güvenlik güçleriyle karşılaşıldığında ihtar ve ikaza gerek kalmadan durmalı, sağa-sola bakmamalı vb. Bunlara uyulmadığı takdirde sorumlu, vatandaş olacaktır. İşte Güven "güvenlik"i böyle sağlıyor. □

Değişen ve değişmeyen...

Türkiye'nin kaderini Avrupa ile birleştirme konusu, 25 yıldır siyasal gündemde. 1970'lere kadar sol AT'ye karşı çıkarken, bugün siyasal açıdan farklı yaklaşımlar ortaya çıkıyor. Eski tutumlarını değiştirmeyenler olduğu gibi, süreci olumlu değerlendirenler ya da tutumlarını netleştirmeyenler de görülebiliyor.

Tarih 31 Temmuz 1959'u gösterirken Türkiye Avrupa Ekonomik Topluluğu'na girmek için başvuruda bulunuyordu. 4 yıl sonra 25 Haziran 1963'te Türkiye-AET Antlaşması parafe ediliyor ve 12 Eylül 1963'te de AET'ye giriş kapılarını açan ünlü Ankara Antlaşması imzalanıyordu. Bu antlaşma 10 Aralık 1964 tarihinde resmen yürürlüğe girdi.

1960-70 arası Türkiye solunda AET'nin en yoğun tartışıldığı dönem oldu. İlginç olan sol yelpazede bulunan bütün güç ve kişilerin hemen hemen ortak gerekçelerle AET'nin karşısında yer almasıydı. AET kurucusu ülkeler gelişmiş kapitalist, emperyalist ülkelerdi. Bu topluluğa katılmak milli ekonominin yıkımı demekti. Bu, emperyalist sisteme doğrudan bağlanma anlamına gelecek ve Türkiye'yi daha ağır sömürüyle karşı karşıya bırakacaktı.

Yıllar sonra, geçtiğimiz ay, Özal hükümetinin tam üyelik için yaptığı başvuru bu kez solda aynı tepki ile karşılanmıyordu. Solun Avrupa Topluluğu'na yaklaşımı bir değişimden mi geçiyordu? Yoksa 12 Eylül sonrasında yaşanan siyasal baskı ortamında Topluluğa katılma, siyasal demokrasiye geçişte bir ivme kazandırabilir düşüncesiyle olumlu mu görülüyordu? İşte bu noktalar *2000'e Doğru*'nun soruşturma konusu oldu.

25 yıldır değişmeyen

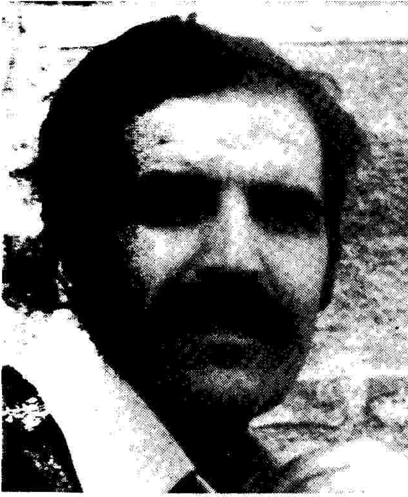
Türkiye'nin Avrupa'nın kapısını çalmasından bu yana 25 yıla yakın bir süre geçti. Şüphesiz bu dönem içerisinde önemli değişiklikler oldu. Fakat bunlar Avrupa Topluluğu'na yaklaşımdaki tutumu etkileyebilir miydi? Yazar İlhan Selçuk, ana hatlarıyla bakıldığında "25 yıldan beri değişen bir durum görünmüyor" saptamasında bulunuyordu. Gerçi bugün değişen bazı olgular da görülüyordu. Portekiz ve İspanya demokrasiye geçerek Ortak Pazar'a katılmışlardı. Batı Avrupa'da sola kayma vardı. Komünist ve sosyalist partilerin etkinliğinde artış izleniyordu. Selçuk'a göre, bu gelişmeler nedeniyle, "bugün Ortak Pazar'a girmek Türkiye'de Batı demokrasisini istemekle eş anlamlı gözüküyordu." Selçuk "Bana gelince ben dün ne yazdıysam bugün de onları yazıyorum" diyordu.

Ayrıca bir diğer önemli noktaya dikkat çekerek, anayasanın düşünülen entegrasyona ters düştüğünün ve yine bu anayasa ile "siyasal birliğe girmemizin olanaksız" olduğunu söylüyordu.

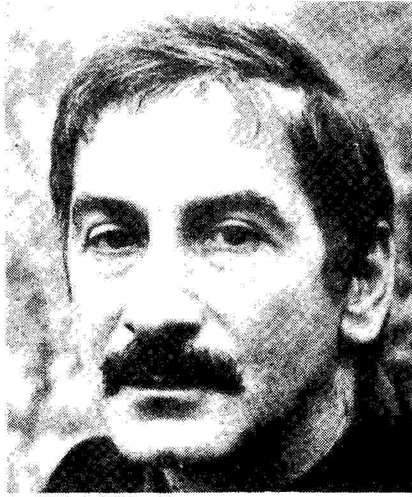
Sadun Aren, topluluğa katılımın demokratik yaşamı "güvence altına" alacağı gibi bir savı desteklemiyordu. Tersine bu yaklaşımın, ANAP'ın, bugünkü iktidarın "demokrasiden yana" olduğu anlamına geleceğini ileri sürüyordu. Aren, Topluluğa katılmamaya kararlı oluşunu da "temel görüşüm, eskiden ol-

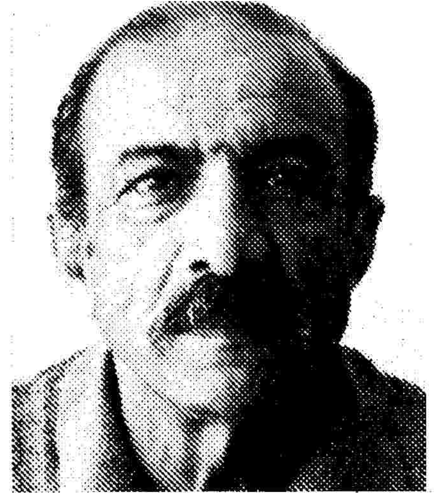
MEHMET ALİ AYBAR: "Demokrasi bizim işimiz. Demokrasiyi de Amerikan yardımı gibi dışarıdan beklemeyelim."

MUZAFFER İLHAN ERDOST:
AT'ye katılma düzeyine gelmek bir dızı iyileştirmeyi getirir.

İLHAN SELÇUK:
"Türkiye'nin bağımsızlığını ve kalkınmasını dış odaklara değil, ülkenin içinden gelen halk gücüne dayamak fikrimde değişen bir şey yok."

SADUN AREN:
"AET'ye girmeden de Türkiye'nin demokratikleşmesi ve bunun gereklerinin yerine getirilmesi olanaklıdır."

duğu gibi bugün de ekonomiktir" tümcesiyle özetliyordu.

Korkut Boratav da benzer bir yaklaşım içindeydi. "Esas olarak iktisadi gerekçelerle" AET'ye karşı çıkmıştı. Bugün de "aynı" gerekçelerle görüşünü koruyordu. Buna "yeni bazı tereddütleri" eklenmişti.

Solda ve demokratlarda görülen Avrupa Topluluğu'nun demokrasiyi güvence altına alacağı şeklindeki tavırları "hüzünle karşılıyor"du. Eğer, Türkiye'de demokrasiyi AET gerçekleştirecekse "işimiz bitikti." Aksine "piyasa serbestisi ve vahşeti içinde" gerçekleşen bir bütünleşmenin Türkiye'deki "gerici tutumları güçlendireceğini" düşünüyordu. Almanya'daki şeriatçı akımların taban genişletmesi bu kaygısına "dayanak oluşturuyor"du.

Mümtaz Soysal için Türkiye'nin Avrupa Topluluğu'na tam üyeliği "o gün de bir 'tarihsel enayilik'ti, bugün de." Türkiye'nin kalkınmasını hızlandıracağı "bir ölçüde" doğruydu. Fakat aynı koşullar tam üyelik olmadan da gerçekleşirdi. Henüz "doyumsuz bir büyük pazar olarak" Türkiye, Avrupa üretiminin sömürüsüne açılmış olacaktı.

Giriş aşamasında "zorlamalar yoluyla" Türk demokrasisinde birtakım "düzeltmeler" olacağı doğruydu. Ama demokrasi ve özgürlüklerin gerçek güvencesi "insanların bilinçlenme ve haklarına sahip çıkma"sıyla ilgiliydi.

Demokrasi bizim işimiz

Eski tutumunda değişiklik olmayan bir başkan da Türkiye İşçi Partisi ve Sosyalist Devrim Partisi eski Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar'dı. Mehmet Ali Aybar'ın görüşüne göre, AET kurucuları "dünyayı sömüren ülkeler"di ve hepsi de "demokratik ülkeler"di. Türkiye demokrasisi ise 1946'dan bu yana "göstermelikti ve kâğıt üzerinde"ydi. 1960'tan bu yana "üç kez askerler yönetime el koymuştu." 1936'dan beri "faşist yasa maddeleri yürürlükte" bulunuyordu. "Temel hak ve özgürlükler sınırlandırılmıştı, sendika kurmak serbest değildi, toplusözleşme ile grevin sadece adı vardı." Ekonomik durum ise bundan daha iç açıcı değildi. "Türkiye dış borç batağına gömülmüş bir ülke"ydi. Bu yıl 3.5 milyar dolar ödenmesi gerekiyordu. "İşsizlik tehlike sınırının ötesinde"ydi ve Türkiye bu gelir dağılımı ile "dünyanın en adaletsiz dağılımlı yedi ülkesi arasında"ydı. Bu tablo karşısında Aybar, Özal'ın Avrupa'nın kapısını çalmasını ve millete dönüp "haydi gayret kolları sıvayacağız" sözlerini "samimi" bulmuyordu.

Aybar, Avrupa Topluluğu'na katılmanın demokrasi açısından olumlu bir rol oynayabileceği düşüncesine de iyimser bakmıyordu. Demokrasi sorununun "can alıcı noktası" 141, 142, 163 vb ile bunlardan esinlenerek anayasada yer almış maddelerdi. Bunlar yürürlükte kaldıkça demokrasiye geçilemezdi.

Ayrıca Avrupa Türkiye'ye stratejik konumuna "ağırlık vererek bakıyor"du. "Demokrasi üzerinde fazla ısrar etmezlerse" şaşmamak gerekirdi. Umuda kapılmanın bir anlamı yoktu. Ayrıca demokrasi "bizim işimiz"di. Aybar, Özal'ın "tuttuğu yol"un Türkiye'yi, Avrupa ve dünya kapitalizminin "açık pazarı haline getireceği" saptamasında bulunarak "tek çıkar yol bağımsız Türkiye'ye özgü sosyalizmdir" sözleri ile düşüncesini özetliyordu.

YAKUP KEPENEK:
"Türkiye ekonomisi, özellikle tarım ve sanayi gibi üretim kesimleri, yapısal olarak, Topluluk ekonomisiyle bütünleşecek bir konumda değildir."

Zamansız ve kuşkulu

SHP Genel Sekreter Yardımcısı Prof. Dr. Yakup Kepenek, "Türkiye'nin Avrupa Topluluğu'na tam üyelik başvurusu, gerek ekonomik, gerekse siyasal açıdan zamansızdır" diyordu. "Tam üyeliğin, ülkemizde demokrasinin işlerliğine olumlu katkılarda bulunacağı görüşü"nü ise, "dayanıksız ve yanlış" buluyordu. AET'ye üyelik, ekonomik açıdan "yalnızca yerli üretimin çökmesi sonucunu verir"di. Kepenek, hükümetin başvurusunu "seçim yatırımı" olarak değerlendiriyordu. Başvuru asıl dış politika açısından ele alınmalıydı. Oysa söz konusu olan "ABD istekleri"ydi. ABD "parasal yükünü azaltmak" için yıllardır Avrupa'ya "baskı yapmakta"ydı. Hükümet de bu "isteği yerine getiriyor"du.

Gazeteci yazar Uğur Mumcu da siyasi açıdan kesin bir belirlemede bulunmuyor, ancak Topluluğa katılım demokrasi açısından "yararlı olabilir" diyordu. Ancak o da Boratav gibi demokrasinin "kendi halkımızın bilinciyle" gerçekleşebileceğine inanıyordu. Eskiden beri ekonomik gerekçelerle AET'ye katılmaya "taraftar değildim" diyen Mumcu, bugün de ka-

tılıma "çok istekli değil"di.

Uzak bir iş

Aslan Başer Kafaoğlu ise AT'yi tartışmak bile istemiyordu. Geçmişte de tartışmak istememiş, konuyla ilgili "hemen hemen bir şey" yazmamıştı. Avrupa Topluluğu'na katılmayı "Türkiye'nin çok uzağında... sadece siyasi olarak değil, ekonomik olarak da çok uzağında" görüyordu. Siyasal partilerin hiçbirinin "o anlayışlara ulaşmış olduğunu sanmıyor"du. "Türkiye'de polisin grev yapabileceğini, buna izin verilebileceğini zannediyor musunuz?" diye soruyordu.

ASLAN BAŞER KAFAOĞLU: "Türkiye'de polisin grev yapabileceğini buna izin verebileceğini zannediyor musunuz?"

Değişen dünya değişen yaklaşım

Yazar Çetin Altan, Avrupa Topluluğu'na katılma bugün çok farklı bakıyordu. Konu o zaman "çok tartışmalıydı." Geçmişte birtakım varsayımlardan kalkıldığını, olaya yaklaşımda "genel laflar" edildiğini belirten Altan, kendi görüşlerinin "o kadar keskin" olmadığını ifade ediyordu. Altan '70'li yıllarda sorunun yeterince incelenmemiş olduğu kanısındaydı. Türkiye'yi "sömürecekler iddiası" vardı. Oysa olay "kaba anlamda" sömürü meselesi değildi. Öyle olsa bütün Üçüncü Dünya ülkelerini topluluğa üye yaparlardı. Olay bir "bütünleşme meselesi"ydi. Bugün böyle görüyordu. "Süperler dönemi yakında bitecek"ti. "Tek bir dünyaya gidiş" söz konusuydu. Türkiye'de bu gidişin "dışında kalamaz"dı.

Sakıncalar ve olumluluklar

Avrupa ile birleşme konusunda bugün 1960-70'li yıllardaki yaklaşımlarından farklı bakanlar da vardı. Muzaffer İlhan Erdost, Murat Belge, Aydın Köymen ve feshedilen Türkiye İşçi Köylü Partisi Genel Başkanı Doğu Perinçek, Avrupa Topluluğu'na katılımı siyasal açıdan olumlu görüyorlardı. Erdost'a göre, AT'nin üyesi olmak için ekonomik, toplumsal ve siyasal düzeyde bir gelişme gerekiyordu.

Erdost, hükümetin Topluluğa "tam üye olarak girmek isteyeceğini pek sanmıyor"du. Özal'ın en büyük sorunu dış borçlar ödemesinin dayatmasıydı. Özal "5 milyar dolar açığını çözmek için sola bazı ödünler vermeyi düşünebilir, burjuvaziyi buna ikna etmeye çalışabilir"di. Hükümetin sorunu demokrasi değil, dolar ve paylaşılmış pazardan kendisine bir yer edinmekti.

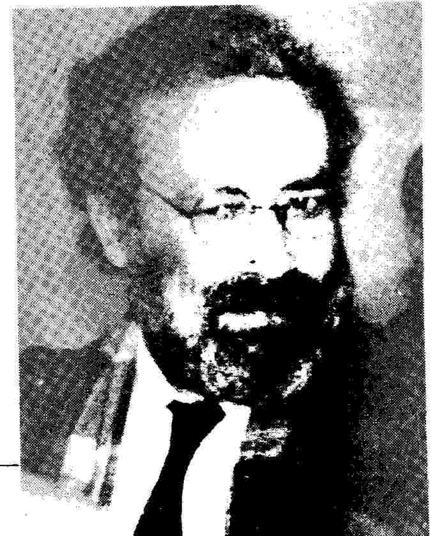
Murat Belge, geçmişte AET'nin "ne anlama geldiğini pek bilmiyorduk" diyerek solun genellikle "karşı bir tavrı" olduğunu hatırlatıyordu. "Milli sanayii yıkacak deniyordu. İktisatçılar da genel olarak 'karşı tavır' içindeydi. Ancak kimilerinin savunduğu gibi, Topluluğa katılmanın demokrasiyi "güvence altına" alacağı fikri "o kadar gerçekleşebilir gelmiyordu" Belge'ye. Ama sonuç olarak "Topluluğa girmenin birçok bakımdan yararlı olacağına inanıyor"du. Sosyalist bir insanın birinci meselesi "sosyalizmin nasıl kurulacağı"ydı. Ama "üç gün sonra sosyalizm olacağı" oldukça hayali ise bu olaya, "bu ülkenin sahipleri olarak bakmak", bu tür meselelerle "yakından" ilgilenmek gerekiyordu. Türkiye'nin kendi kimliğini "topyekün çiğneyerek" Batılılaşmasını "en çok eleştirmiş" bir kişiydi. Fakat kesin tercihle karşı karşıya kaldığında Ortadoğulu bir toplum değil, Batılı bir toplum olmayı seçerdi.

Aydın Köymen de Geçmişte solun büyük çoğunluğu gibi AET'ye karşı olmuştu. Oysa günümüzde "AT'nin yapısı, amaçları ve dünyada ifade ettiği yer önemli ölçüde değişmişti."

ÇETİN ALTAN: "Bugün dünya bütünleşmesi ve insanlığın en uygar ölçeklere varması açısından değerlendirilmesi gereken ilericilik Üçüncü Dünya'da milliyetçilik olarak değerlendirilir gibi bir geriliğe düşüyor."

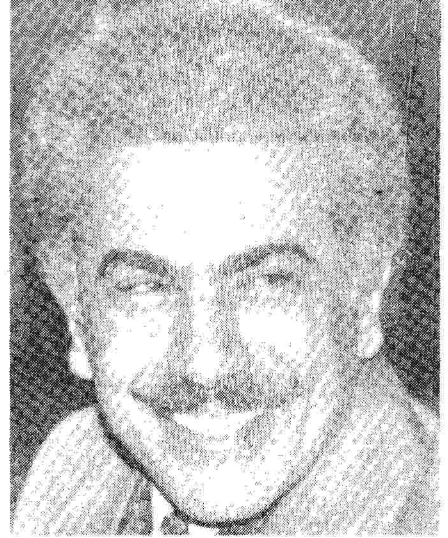

AYDIN KÖYMEN: "1980'lerde solun demokrasi kavramına yaklaşımı ve Türkiye'deki demokrasiye ilişkin duyduğu kaygılar önemli değişiklikler getirmiştir."

UĞUR MUMCU: "Tam üyelik konusunda çok istekli değilim."

DOĞU PERİNÇEK: "Türkiye'yi yönetenler demokrasiyi Türkiye'nin Avrupa'ya bakan vitrinine göstermelik olarak koymayı düşünüyorlar. Halkın özlemi ise vitrinlik değil, gerçek bir demokrasi."

AT aracılığıyla demokrasinin "ithal edilebileceği" kanısında değildi. Fakat bu doğrultudaki gelişmelere "büyük bir destek sağlamış olacak"tı. Köymen'i bugün farklı düşünmeye yönelten bir olgu ise, "parlamenter demokrasi sorunu"ydu. 1960'larda böyle bir sorun hissedilmiyordu. Oysa '80'lerde bu "en başta gelen sorun"du ve AT'nin bu açıdan gelişmeleri "olumlu etkileyeceği" kanısındaydı.

Türkiye, devrimci çözümlerle de birleşecek

Doğu Perinçek, bir ülkenin geleceğini belirleyecek sınıfsal saflaşmaların dünya ölçeğinde boy ölçüşmelerle bağlantılı olduğunu belirtiyordu. Şu andaki kuvvet ilişkileri,Türkiye'nin önüne, Avrupa'ya yakınlaşmak ile ABD'nin Ortadoğu'daki koçbaşı olmak seçeneklerini koyuyordu. Bu seçeneklerin siyasal rejim düzlemindeki ifadesi, çok partili parlamenter rejim veya otoriter bir rejimdi. Bugün Türkiye'yi yönetenler, Batı'ya bakan pencereye "vitrinlik bir demokrasi" koymak niyetindeydiler.

Halkın özlemi ise, demokrasiyi yaşamaktı. Avrupa bize demokrasi hediye edecek değildi, fakat Türkiye'deki demokrasi mücadelesi, ABD ve onun denetimine hizmet eden İslamcı Ortadoğu güçlerine karşı belli dengeler arıyordu. Avrupa'nın demokratik gelenekleriyle ister istemez bir yakınlaşma ve dayanışma oluşuyordu. Bu bir gerçekti. Sol, ABD'ci çözümlerden kurtulmak için elini Avrupa'ya uzatıyordu. Perinçek'e göre bugünün verileri değişmeyecek olsaydı, yarın Avrupa'ya katılmak, istikrara katılmak anlamına gelirdi. Ne var ki, insanı ve doğayı yıkıma uğratan Batı kapitalizmi, büyük bunalımlara ilerliyordu. Türkiye, kaderini Avrupa ile birleştirirken, uzun vadede bu yıkımın getireceği bunalımlarla ve devrimci çözümlerle de birleşecekti. Türklerin payına Avrupa'nın en radikal proleterleri rolünü üstlenmek düşecekti.

MÜMTAZ SOYSAL: "Türkiye'nin Batı'yla Doğu, Kuzey'le Güney, Avrupa'yla İslam, zenginlerle yoksullar, Birinci ve İkinci Dünyalarla Üçüncü Dünya arasındaki olağanüstü konumundan akıllıca yararlanmak varken, Batılı büyük sermayenin kuyruğuna takılması kadar büyük bir hata olamaz."

MURAT BELGE: "Halkın ihtiyacı açısından bakmak pek aklımıza gelmemişti. Kitabi bir şekilde bakıyorduk."

Ekonomik açmaz

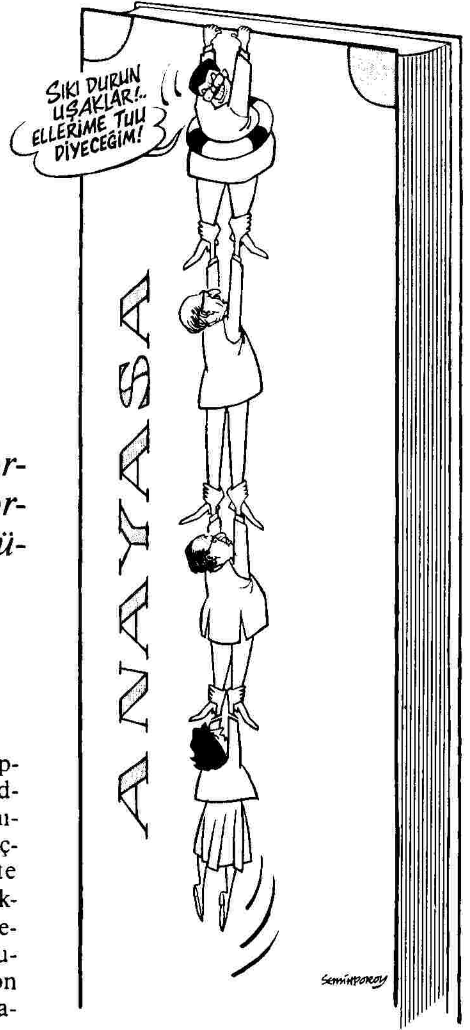
Siyasal açıdan AT'ye olumlu yaklaşımda bulunanlar, Çetin Altan dışında, ekonomik açıdan aynı olumlu tavrı benimsemiyorlardı. Aydın Köymen, ekonomik açıdan Avrupa'ya katılmanın Türkiye'yi "büyük zorluklara sevk edeceği" kanısını taşırken, Perinçek, Avrupa ile birleşmeyi "onun işçisi olmak anlamına gelir" diye değerlendiriyordu. Ama bu "işçi" grev yapabilirdi. Erdost'a ise, Türkiye'nin Topluluğa ekonomik olarak "tam uyum sağlayabilmesi olanaksız görünüyor"du.

Aynılar ve ayrılar

Sosyalist kanadın Avrupa Topluluğu'na yaklaşımı siyasal açıdan belli tutum farklılıklarını içerse de soruşturmaya yanıt verenlerin hemen hemen tümü ekonomik açıdan olumsuzlukları vurguluyorlar. Siyasal açıdan ise birleşilen temel, demokrasi sorununun Türkiye halkının "kendi iç dinamiği" ile çözüleceği noktasındaydı.

Tam üyelik için başvuru yapılmış, Avrupa Topluluğu'na doğru "uzun ince bir yola" girilmişti. 14. yüzyılda Süleyman Şah'ın sallarıyla Rumeli'ye geçen Türkler, bu kez fetheden değil, fakat fethedilen ve de fethedilmek isteyen rolündeydiler. Avrupa ise, onları fethetmeye nazlanıyordu.

Kördüğüme bir düğüm daha

Özal'ın yasakları kaldırmak istemediği artık açıkça ortaya çıkıyordu. Referandumda direnmesi, koşulları zorlaştırması bunun kanıtıydı. Özal için bütün yollar mübahtı ve seçime çıkıyordu.

Cumhurbaşkanı'nın referandumda yüzde 60 şartı konusunda ısrarlı olmaması, yasakların kalkması konusunda belli bir iyimserlik yaratmıştı. DYP ve DSP liderleri Çankaya'dan ayrıldıktan sonra Meclis'te bir araya geliyorlar ve 175. maddede istedikleri değişiklikleri yaptıkları takdirde, Özal'la uzlaşabileceklerini bildiriyorlardı. SHP geçici 4. maddenin 175. maddede yapılacak değişiklikle kaldırılmasını kabul etmeyeceğini açıklıyordu. Özal ise 175. maddeden vazgeçmeyeceğini, ancak yüzde 60 katılım konusunun değiştirilebileceğini söylüyordu. Başbakan siyasi parti liderlerinden bir gün sonra Çankaya'ya çıkacak ve ondan sonra gerekli açıklamayı yapacaktı.

Merakla beklenen açıklama

Özal'ın alacağı tavır, siyasi yasaklar konusunda gerçek niyetini ortaya çıkaracağı için, merakla bekleniyordu. Özal uzlaşmaya yanaşıp siyasi yasakları kaldıracak mıydı, yoksa işi tekrar yokuşa sürerek diğer partilerin kabul etmeyecekleri bir teklifle mi ortaya çıkacaktı? DYP ve DSP topu Özal'a atmışlar ve böylece Özal'ın kendilerini "bunlar siyasi yasakları kaldırmak istemiyorlar" diye suçlamasına engel olmuşlardı.

Özal açıklamasını yaptığında işi yokuşa sürmeye kararlı olduğunu ortaya koyuyordu. Özal, Cumhurbaşkanı'yla görüşmesinin sonuçlarını basın mensuplarına şöyle duyuruyordu: "175. madde konusunda Sayın Cumhurbaşkanımız yüzde 60 barajı istemekten vazgeçmiştir. Ama, anayasamızın Mecliste 240, halk oylamasında da düşük bir ekseriyetle kabul edilmesinden yana değildir. Burada bir baraj bahis mevzuudur. Baraj demeyeceğim bir limitasyon bahis mevzuudur. Ama yüzde 60 olmadığını hemen söyleyebilirim." Özal ayaküstü kafasındaki limitasyonu da açıklıyordu: "Halkoylamasına katılım zorunlu olacaktı, ancak yüzde 51 şartı aranacaktı. Ayrıca seçmen kütüklerine yazılı olan toplam seçmen sayısının üçte birinin evet oyu vermesi şartı da aranacaktı.

Özal Çankaya'dan ayrıldıktan sonra yanında kurmaylarıyla Başbakanlık konutuna giderek teklifte yapacağı değişiklikleri kaleme aldırıyordu. Özal, metinc, Çankaya'dan ayrılırken söylediklerinden farklı şeyler yazmıştı. Halk oylamasının geçerli olması için iki şart getirilmişti. Halk oylamasına katılanların yüzde 51'i kabul oyu kullanacaktı, ayrıca kabul oyları oylamaya katılan katılmayan tüm seçmenlerin üçte birinden fazla olacaktı. Böylece Özal, yüzde 60 katılımı başka biçimde ifade etmiş oluyordu. Kütüğe kayıtlı tüm seçmenlerin üçte birinden fazla oy demek, katılımın yüzde 67 olması demekti. Böylece Özal kendisinden bekleneni yapıyor ve geçici 4. maddenin kaldırılmasını yokuşa sürüyordu. DYP Genel Başkanı Hüsamettin Cindoruk, partisinin 175. madde konusunda uzlaşmaya halen açık olduğunu, ancak Özal'ın teklifi değiştirmesi gerektiğini söylüyordu. Uzlaşma teklifi, DYP'nin Özal'ı yasakları kaldırmak istemiyor diye damgalamak istemesinin açık ifadesiydi.

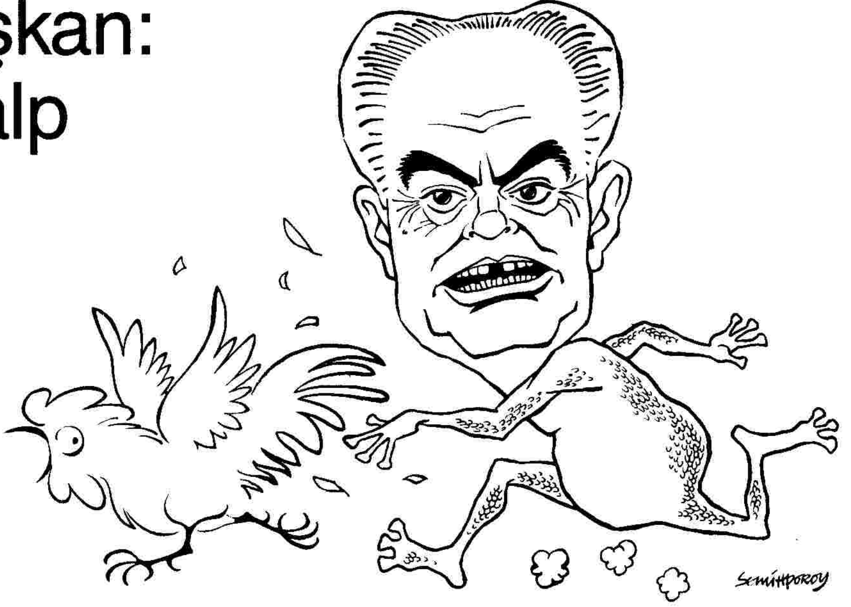
Özal, yeni manevralarıyla, yasakların kaldırılmasını diğer partilerin kabul etmeyeceği şartlara bağlıyordu. Erken seçimi artık açıktan açığa telafuz eden Özal'ın en yakın takipçisi olarak gördüğü Demirel'in yasaklarını kaldırmak istemediği açıkça ortaya çıkıyordu. Referandumda direnmesinin ve şartları zorlaştırmasının nedeni ise, referandumdan "hayır" çıkması isteğiydi. Özal için her iki yol da mübahtı ve bütün yollar erken seçime çıkıyordu. □

MEHMET BEŞELİ

CEMAL SÜREYA

Marjinal Başkan: Turgut Sunalp

Şöyle tanımlamış kendini Turgut Sunalp: "Askerlikte, büyükelçilikte, özel sektörde başarı kazanmış; demokrasiye *haddinden fazla inanmış* ve imkânı nisbetinde *sivilize edilmiş* bir insan."

Yine kendi anlatımına bağlı kalırsak, annesinin ve babasının özenleriyle akıllı bir insan olarak doğmuş, askerliğe ilkokulda başlamış. Biri ABD'de olmak üzere, iki harp akademisi bitirmiş; Kore'de savaşmış; Kıbrıs'ta kumandanlık yapmış.

Kendi kurduğu Ege Ordusu'nun kumandanı, Kanada büyükelçisi, banka yönetim kurulu üyesi, şirket yönetim kurulu başkanı, milletvekili, parti genel başkanı.

Çalışkan öğrenci. General Sadık Aldoğan'ın çok bilgilisi; üst'ü. Ali İhsan (Sabis) Paşa'nın esprilisi ve kişisel kontrolunu yitirmeyeni. Fransız olsaydı, 1930'larda yaşasaydı, cumhurbaşkanı seçilseydi, General MacMaon'u da biraz anımsatacaktı. Klasik Türk müziği sanatçıları arasında eşdeğeri Metin Milli. Basında çalışsaydı, Altemur Kılıç gibi olurdu.

Benmerkezci. Her an kendini seyreden, bu yüzden seyirciyi sonsuza dek dışlamış tiyatro oyuncusu. Neden denizci olmadı? Orda zaten bir Turgut (Reis) var diye, belki de. Burdaki Turgut? Turgut Özal? Burdakini boşverin, Sunalp'ın ona yakıştırdığı tek sıfat "eciş bücüş."

Sunalp, Swift'in yapıtı yalnız *Cüceler Ülkesinde* bölümünden oluşsaydı, Güliver'liği pir aşkına kabul edebilirdi. Elbet, asık ve ciddi yüz efsanesinin erdemlerinden hiç vazgeçmeyerek... Gülümseyenleri hiç sevmez de..

"Hariciyeci" yanının ayrıca öne çıkmasına özen gösterir. Emekli bir kumandan için, Türkiye'de, büyükelçiliğin hiç de aşama değeri taşımadığı açıktır. Ama Sunalp burada başka bir incelik arar gibidir. Büyükelçi olmak var, bir de başarılı büyükelçi olmak var. Hariciyeci olmak başka, özellikle başarılı hariciyeci olmak yine başka. Turgut Sunalp öyle olduğuna inandığı (ve gerçekten öyle olan) bu niteliğiyle kendini öbür askerlerden de ayırma olanağı elde etmek ister. Her şeyin en seçkini kendisidir.

Sunalp'ın özel sektördeki başarılılık kanısına katılmak ise kolay değil. Bankanın ya da şirketin inşaat ve personel işlerine büyük katkıları olmuş...

Marjinal politikacı.

Madalyalara ve madalyonlara bayıldığı biliniyor. Bu yönüyle az buçuk darphaneci de sayılır. Nitekim, partisinin horozlu amblemini de eski darphaneci bir kalemkâra yaptırttı. Yaptırtmasına yaptırttı da, horozun uçuşu küllüğe kadar oldu.

Ömür boyunca politikanın hemen kenarında yürüdüğünü söyleyen Turgut Sunalp sonunda politikanın tam ortalık yerinde buldu kendini. Daha doğrusu düştü oraya. Başka deyişle, köy düğününde güveyi suya atarlar ya, öyle şenlikli bir biçimde kaldırıp fırlattılar. Nedir ki fazla yukardan fırlattılar. Paraşütü açılmayan Lazın öyküsünü yaşadı. Üstelik halkın arasına değil, üstüne düştü. Hiçbir deneyi yoktu. En bildiği kentte, Ankara'da, bir merihli gibi dolandı.

Yalan söyleyemiyordu. Ama sözleri de anlaşılmıyordu. Basın bu yanıyla acımasızca oynadı. Uyumsuzluk Sunalp'ı önce bir sürü küçük tutarsızlığa götürdü. Siyasal yenilgisinin ardından (hemen o gün) kendisini ortada bıraktılar. Şaşırmıştı. Buna bir türlü anlam veremiyordu. O ara, gafil avlanma sanatı üzerine bir şeyler öğrendi mi, bilinmez. Ama gerçeğin öbür yüzü ortaya çıkmıştı: Bu kez Swift'in yapıtı sadece *Devler ülkesinde* bölümünden oluşmuş da, yolu oraya düşmüş gibiydi.

Her şeyi operetleştirdi.

Saçmalamaya da başlamıştı.

Demokrasiye *haddinden fazla* inandığını söylüyordu. Keşke yeteri kadar inanmakla yetinseydi.

"İmkân nisbetinde *sivilize edilmiş* bir insanım" diyordu. Kanada büyükelçisi bazı sözcüklerin anlamını da unutmuş görünüyordu. O cümlenin anlamı şu: "Olabildiğince uygarlaştırılmış, terbiye edilmiş adam." ... Kişi kendini böyle aşağılar mı? Hele Sunalp gibi yücegönüllü, narsis'ci bir kişi!

Bir çeşit intihar mı? Burda Türk Dil Kurumu binasının yeni konuklarına intihar kavramı için kendi yapılarına uygun bir sözcük öneriyorum: *Otocinayet.*

Biz gelelim yine Turgut Paşa'ya. Turgut Paşa, horoz öldükten sonra, sanırım, sağlığını yeniden kazandı. Fazla uzun değilse de, oldukça büyük burnundan ötürü çektiği Cyrano acılarını anıya dönüştürmüş bulunuyor. Düşünceleri yine anlaşılmıyor. Ama bunlar onun iyi adam, maiyet canlısı, başarılı adam gerçeğiyle çatışmamakta. O düşünceler artık cürümleri kadar yer yakıyor. Horoz yok. Tavuk da. Sıkıntının getirdiği kara mizah da.

Yine de bir soruyu yinelemeden edemeyeceğim. Kişi kendisi için "Akıllı bir insan olarak doğdum" der mi?

Biri daha demiş: Nietzsche. Nietzsche'nin *Ecce Homo* adlı yapıtının bir yerinde de şöyle bir arabaşlık var: "Ben niçin bu kadar akıllıyım?"

Böyle dedi Turgut Paşa. □

Cinayete adım adım..

Şirin Tekin'in öldürülmesiyle sonuçlanan dinci tırmanışın sorumlusu görülen 100. Yıl Üniversitesi Rektörü Nihat Bayşu'nun istifası isteniyor. Van Üniversitesi'nde bir yıldır dinci gelişme körükleniyor, üniversite salonunda MÇP'lilere boks çalışmaları yaptırılıyor, öğrenciler rektörlük araçlarıyla camiye taşınıyor, ders saatleri namaza göre düzenleniyor, irşad ekipleri şeriat propagandası yapıyordu.

Van 100. Yıl Üniversitesi Rektörü Nihat Bayşu'nun üniversitede giderek saldırıya dönüşen dinci gelişme konusundaki yorumu şöyleydi: "Onlar din için kavga ederler." Ramazanın başlamasıyla birlikte saldırı ve sataşmalarda artış görülüyordu. Hemen her gün birkaç öğrenci dövülüyor, yaralanıyor, korku ve endişe içindeki öğrencilerin başvuruları sonuçsuz kalıyordu. Üniversite idaresinin yaklaşımı ise Rektör Bayşu'nun sözlerinde özetlenmişti. "Din için kavga edenler"in 3 Mayıs günü Şirin Tekin'i katletmeleri dinci tırmanışın ulaştığı boyutu ortaya koyuyordu. Olayları *2000'e Doğru*'nun Van muhabirine anlatan öğrenciler, Eğitim Yüksek Okulu Müdür Yardımcısı Ahmet Öztürk'ü saldırganlarla toplantı halinde gördüklerini belirtmişlerdi. Öğrenciler, Şirin Tekin'in, bilinçli olarak seçildiğini, Veteriner Fakültesi öğretim üyeleri Hasan Hüseyin Timirkan ve Sami Taşçı tarafından hedef gösterildiğini söylüyorlardı.

Şirin henüz 17 Yaşındaydı. Çevresinde sevilen bir insandı. Öğrencilerin demokratik haklarının kararlı bir savunucusu olarak tanınıyordu. Arkadaşlarıyla birlikte 50 kişilik sopalı bıçaklı bir grubun saldırısına uğradıktan sonra Van Devlet Hastanesi'nde can vermiş, aynı saldırıda yedi öğrenci ağır yaralanmıştı. Saldırı ve cinayetin gününe dikkat çekenler, 3 Mayıs'ın "Türkçülük Bayramı" olduğunu hatırlatıyorlardı.

Tohum atılmıştı

Olayların bir geçmişi vardı 100. Yıl Üniversitesi'nde. Bir yıl önce, Şubat

1986'da yapılan rektörler toplantısında, zamanın 100. Yıl Rektörü Hakkı Atun şöyle konuşmuştu: "Üniversitemizde irtica hareketi geliştirilmek isteniyor. Bu hareketin üniversite dışından desteklendiğini biliyoruz." Bu konuşma üzerine ne yapılmıştı, hangi önlemler alınmıştı? Tabii, bazı tedbirler vardı alınan: Hakkı Atun emekliye sevkedilmişti.

Profesör Nihat Bayşu'nun rektör seçilmesiyle gerici örgütlenme hız kazanıyordu. Öğrencilere kapatılan üniversite konferans salonunda dışardan gelen MÇP militanları tarafından boks çalışmaları başlatılıyordu. Cuma günleri rektörlük araçlarıyla camiye öğrenci taşınıyordu. Öğretim üyeleri ders saatlerini cuma namazlarına göre düzenliyorlar, Devlet Bakanı Kâzım Oksay'ın sahip çıktığı irşad ekipleri üniversitede şeriat propagandası yapıyordu. Akyazılı Yurdu'nda ayinlere katılan öğrenciler yönetimin kayırması altındaydı. Sağcılar vize sınavlarında yerlerine başkalarını sokuyorlar, olmadı, sınav kâğıdını öğretim üyeleri dolduruyordu. Sağ görüşlüler, son iki aydır daha saldırgan bir tutuma girmişlerdi. Bir grup öğrencinin "Çığlığımızı Duymanız

GÖRÜŞME

M. TAHİR HATİBOĞLU

(Öğretim Üyeleri Derneği Genel Sekreteri)

Kadro böyle oluşturulunca

Bölge üniversitelerinin tümünde bugün cami inşaatı vardır. Bu üniversitelerin ilerici öğretim üyelerinden temizlenmesi sağa ve dinci öğretim üyelerine cesaret vermiştir.

— *Van 100. Yıl Üniversitesi'nde okuyan bir öğrencinin öldürülmesi olayını değerlendirir misiniz?*

— Bölgesel üniversiteler açılırken amaç, bu kurumların çevrelerine aydınlığı ve bilimi yaymaları olmalıydı. Ancak yıllar sonra görüldü ki,bu üniversiteler tam tersine karanlığı savunur olmuş ve kısa sürede kendileri çevreye uyum göstermişlerdir. Erzurum Atatürk Üniversitesi, Fırat Üniversitesi, Konya Selçuk Üniversitesi bu çerçevede verilebilecek örneklerdir.

Tutucu ortamdan gelen yoksul çocuklar, çeşitli tarikatların oluşturduğu vakıfların ve yurtların tuzağına düşmektedirler. Nitekim merkezi İzmir'de bulunan *Akyazılı Vakfı*'nın Van'da açtığı özel bir yurt vardır. Dinci öğrencilerin büyük bir çoğunluğu bu yurtta kalmaktadır. Aslında gelen öğrenciler dinci değiller, ancak bu türdeki vakıfların güdümünde dinci olabilmektedirler.

— *Üniversite yöneticilerinin ve öğretim üyelerinin bu gerici yükselişteki rolleri nedir?*

— YÖK sisteminde üniversite öğretim üyeleri sağcı ve dinci kişilerden seçilmektedir. Öğretim üyeleri için de aynı kriterler geçerlidir. Ayrıca öğretim üyelerinin büyük çoğunluğu bilimsel açıdan da çok zayıftır. Bu öğretim üyeleri güçlerini sağcı öğrencilere yakın olmaktan almaktadırlar. Üniversitelerin ilerici öğretim üyelerinden temizlenmesi bu kişilere cesaret vermiştir. Kadroları bu şekilde oluşturulmuş tüm üniversitelerde yeni yeni Van olayları beklemek gerçekçi bir yaklaşım olur. □

Van, Diyarbakır, Ankara, İstanbul, İzmir, Trabzon ve diğer üniversite kentlerinde öğrenciler olayı protesto ettiler. SHP, DSP, Baro Mimarlar Odası temsilciliği olayı kınayan açıklamalar yaptılar.

Umuduyla" başlıklı mektubunun Gökyüzü dergisinde yayımlanması baskıları daha da arttırmıştı. Öğrenciler mektupta, idarenin irticayı üniversitenin resmi kimliği olarak gördüğünü, bir dekanın "Bizim gibi düşünmeyenler okumayabilirler" dediğini anlatıyorlardı.

"Copları ha!"

Saldırının meydana geldiği yer Erek Polis Karakolu'na 20 metre uzaklıkta olduğu halde olaylara zamanında müdahale edilmemişti. Katiller kaçtıktan sonra gelen iki polis ise, "Yapacak bir şey yok, siz de vursaydınız" demekteydi. Öğrencilerin, can güvenliğinin sağlanması ve katillerin bulunması doğrultusundaki taleplerine Emniyet Müdürü, "Copları ha!" diye karşılık veriyordu. Oruç tutmayan öğrencilerin gittikleri kahveler olaydan sonra kapatılmıştı. Rektör "tetikteyiz" diyordu. Öğrenciler ve halktan insanlar, katillerin Dekan Nurhan Akyüz ve Eğitim Yüksek Okulu Müdür Yardımcısı Ahmet Öztürk'ün evinde saklandıklarına inanıyordu. Görgü tanıkları *2000'e Doğru*'ya, saldırı günü çevre illerden eski MHP militanlarının Van'a geldiklerini söylediler. Aynı tanıklara göre, saldırıda başı şu kişiler çekmişti: Adnan Sayın, Hamit Memiş, Lütfü Bilay, Arif Şener, Mehmet Erkan Kavak, Naim Arslan, Salih Üstündağ, M. Ferit Polat, Orhan Güler, Mirza, Mustafa Bağlar, Ferhat Siper, Metin Öztürk, Vedat Akgöl, Mehmet Keskin, Veysel Top, Saffet Bakır, Nurettin Dilek, Ferruh Bostancı, Orhan Büyük, Fethi Ahmet İçek, Muhammet Bayrak, Mehmet Emin Dağdeviren, Cemalettin Yıldız, Osman Gülpınar, Mehmet Zeki Karakoç, Celalettin Akgün.

"Rektör istifa"

Saldırı, Türkiye'nin bütün üniversite kentlerinde öğrenciler tarafından protesto edildi. Van, Diyarbakır, Ankara, İstanbul, İzmir ve Trabzon'da gençler bildiriler dağıttılar, forumlar yaptılar, İçişleri Bakanlığı'na telgraflar çektiler. Rektör Nihat Bayşu'nun istifasını istediler. SHP, DSP, Baro, Mimarlar Odası Temsilciliği olayı kınayan açıklamalar yaptılar. SHP Van il yönetimi olaylardan rektörü sorumlu tutuyor, valinin ise olayları örtbas etmeye çalıştığını belirtiyordu. Başbakan ve İçişleri Bakanı ise olayın "münferit" olduğunu söylüyorlardı.

Cinayetin dört gün sonrasında ise Van Başkale ilçesi Atatürk İlkokulu öğretmeni Fadime Işık dövülüyordu. Aynı okulda öğretmen olan Hasan adında bir kişinin başını çektiği saldırganlar, öğretmene ağır hakaretlerde bulundular. Onlara göre öğretmen, Belediye Tiyatrosu'nun sahneye koyduğu "Paydos" piyesinde rol alarak büyük bir suç işlemişti. *2000'e Doğru*'ya,saldırıları Van Milli Eğitim Gençlik ve Spor Müdür Muavini ve eski Ülkü-Bir Başkanı Ayhan Öner'in yönlendirdiği bildiriliyordu. □

DGM SAVCISI ÜLKÜ COŞKUN

"'Sanık, 'canım şekerim' diye sorgulanmaz"

2000'e Doğru'nun 15. sayısında, "İşkencede hazır bulunduğu" yazılan Yüzbaşı Coşkun'a göre işkence lafı yersiz kullanılıyordu. "Bir tokat işkence sayılmaz"dı. Dergideki yazıyı yazan muhabir, annesinden babasından hiç tokat yememiş miydi?

SAVCI ÜLKÜ COŞKUN
"Sanığı cebime koyup evime mi götüreyim. Gerekirse Ay'a gider orada sorgu yaparım."

2000'e *Doğru* muhabiri Deniz Öğüt'e Savcı Ülkü Coşkun'un kendisiyle görüşmek istediğini Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin kapısındaki polis söylemişti. Ülkü Coşkun, Deniz Öğüt'e "otur bakalım" dedikten sonra, *2000'e Doğru*'nun 15. sayısında çıkan kendisiyle ilgili yazısını okuduğunu belirtti.

Coşkun, yazıyı hiç de objektif bulmamıştı. Yazıda TSİP'lilerin, Kurtuluşçuların, yani yalnızca "komünistlerin" görüşlerine yer verildiğini düşünüyordu. Oysa aynı iddiaları dinci kişiler de öne sürmüşlerdi. Onlardan yazıda söz edilmemesinin nedeni, "Ülkü Coşkun komünistlere işkence yapıyor, bu adam faşisttir" izleniminin yaratılmak istenmesiydi. Muhabir kendisine gelseydi bu dincileri nasıl bulacağını söyleyebilirdi.

Ülkü Coşkun, daha sonra Deniz Öğüt'e kendisinin bir Kemalist olduğunu anlattı. Bazıları "Kemalizm bir ideoloji değildir" diyorlardı, ama bu doğru değildi. Kendisini "sosyal devlete inanan, sosyal-demokrat yapıda, Atatürk milliyetçisi bir kişi" diye tanımlıyordu. Her devletin bir ideolojisi vardı. Türkiye Cumhuriyeti'nin ideolojisi de Kemalizmdi. Dolayısıyla bu ideolojiye karşı olanlarla mücadele etmesi doğaldı . Batı'da sosyalist, komünist partiler, düzeni yıkmaya çalışmazken bizdekiler böyle yapıyorlardı. Ülkü Coşkun böyle düşünüyordu.

Savcıya göre, işkence lafı yerli yersiz kullanılıyordu. Deniz Öğüt annesinden babasından hiç tokat yememiş miydi? "Şimdi onlar, çocuklarına işkence mi yapmış oluyorlardı?"

Emniyete geri gönderilen sanıklar sorununa gelince, sorgular geç saatlere kadar bitmiyordu. Böyle durumlarda "sanığı cebine koyup evine mi götürsündü?" Başka bir yolu var mıydı? Kendisi "biraz sert ve mesafeli" bir insandı, bu yüzden ona yükleniliyordu. Bazıları "canım, şekerim" diye sorgu yapıyorlardı. Ülkü Coşkun, "böyle sorgu olmaz" diye düşünüyordu. Deniz Öğüt muhabir olarak değil de sanık olarak karşısına gelmiş olsaydı tutumu, elbette şimdikinden farklı olacaktı. Öyle bir sorgudan sonra ise Deniz belki "İşkence gördüm" diye yazar çizerdi. Söylediğine göre, Diyarbakır'da görev yaptığı sırada "TKP'nin Sesi" Radyosu da kendisi hakkında bir ay boyunca "faşist Ülkü Coşkun" diye yayın yapmıştı. Ülkü Coşkun gerekirse, "Ay'a gider, orada sorgu yaparım" diye bağlıyordu sözlerini. □

AÇIKLAMA

"'Sorguda polis güvenlik için şart"

Ülkü Coşkun, 2000'e Doğru muhabiri ile makamında yaptığı görüşmeden sonra dergimize bir de açıklama yolladı. Açıklamayı, Deniz Öğüt'e söyledikleriyle tekrar olmayacak şekilde kısaltarak yayınlıyoruz.

İşkence bir insanlık suçudur. Benim bir hukukçu ve adalet adamı olarak işkenceye katılmam söz konusu olamayacağı gibi, işkenceye karşı duyarsız kalmam da mümkün değildir.

Sorguladığım insanların bana minnettar kalmalarını ya da çiçek sunmalarını beklemiyorum. Ancak suçlamaların ve iddiaların ölçüsüzlüğü, son derece duyarlı olunması gereken bir konuya bu kadar yalanın karışması, gervini eksiksiz yapmaktan öte bir düşüncesi ve tavrı olmayan beni son derece rahatsız etmektedir.

Derginiz yazısında yalnız sol düşünce mensubu sanıkların iddialarına yer vererek beni sol kesimin boy hedefi haline getirmeyi amaçlamaktadır.

Cum. Savcılarının soruşturma yapma yetkileri makamları ile sınırlı değildir. Savcı soruşturmanın selameti bakımından sorgulamayı gereken yerde yapabilir. Benim zaman zaman ifadeleri Emniyet Müdürlüğü'nde almam işkenceye göz yumduğum anlamına gelmez. Kaldı ki makamımda yaptığım sorgulamalarda da benzer iddialar ileri sürülmüştür.

Şu var ki yasa gereği verilen gözetim süresini zorunlu olarak Emniyet'te geçiren insanların orada kaldıkları süre içinde ne tür muamelelelerle karşı karşıya olduklarını bilemem. Orada bir terslik varsa bu Emniyet Müdürlüğü ve bağlı bulunduğu İçişleri Bakanlığı'nın sorumluluğudur.

Sorgulama sırasında polis bulundurulması konusu ise tamamen bir güvenlik sorunudur. Bu sorgulanan kişinin psikolojik yapısına; suçlandığı konuya ve davranış biçimine göre hem kendi güvenliği hem de sorgulamayı yapan savcının ve yazan görevlinin güvenliği açısından şarttır. Yenimahalle Savcılığı'nda bir sanığın savcının odasının penceresinden atlayarak intihar ettiği anımsanmalıdır.

Bu yazının derginizin ilk sayısında yayımlanmasını ister, teşekkür ederim. □

Selim Uslu

Üç katlı adalet

Yargı sistemimizin on senede gerçekleştirdiği aşama baş döndürücü! Bu süre içinde iki birleştirme yapıldı. Birinci birleştirme, mahkeme salonlarıyla cezaevlerinin birleştirilmesiydi. Eskiden sıkıyönetim mahkemeleri askeri birliklerin dışındaydı. Şehirdeydi üstelik. Götürülüp getirilmesi sorunu bir yana, askeri havadan kurtulan sanık, mahkemeler karşısında saygısız tutum ve savunmalara başvurup işleri uzatabiliyordu. Sonuçta, acısını kendisi çekerdi kuşkusuz; ama olsun, suçlu bile olsalar yurttaşların acı çekmesini kim ister? Sonra, geciktirilmiş adalet, adaletsizlik değil miydi? Kısacası, artık adalet sanığın önüne getiriliyordu. Varsın, vatandaş yorulacağına devlet yorulsundu.

İkinci birleştirme ise, emniyetle savcılığın birleştirilmesidir ki, birincisine göre daha büyük, hızlandırıcı, sonuç alıcı bir reformdur. 12 Mart'ta sanığın sorgulanması bir dizi merasime bağlıydı. Savcıların emniyet binalarında ifade almaları ne kelime, zanlı, savcının karşısına bir eşitiymiş gibi kurulur, söze "emniyet ifademi reddediyorum" diye başlardı. Savcının bağırıp çağırmalarına, tehditlerine, bilemediniz birkaç tokadına göğüs gerdi mi, hatta bunu tutanağa bile geçirtebilirdi. Sanığı cezaevinden yeniden emniyete götürüp sorgulatmak, kaçağı yakalayıp sorgulamaktan zordu. Devletin polisi, devletin cezaevine, adam kaçırmaya gelmiş gibi gizlice gelir; birtakım karışık işlemlerden, sorumluluk getirebilecek imzalardan sonra, birini alabilirdi. Adamın bir yerine bir şey olur da açığa çıkarız korkusuyla yapılan böylesi sorgular ise verimli olmaz; şöyle elinizi kolunuzu sallaya sallaya yaptığınız bugünkü sorguların verdiği zevki asla vermezdi. Ege Denizi'nden petrol çıkarırcasına elde ettiğiniz ifadeyi ise, sanık, üstelik de savcının önünde gene reddedebilir; reddedilmiş emniyet ifadesi ise karar gerekçelerinde öyle rahat rahat kullanılamazdı. Eli kolu bağlı olan, sanık mıdır, devlet mi, belli olmayan o günleri, Tanrı bir daha göstermesin. 12 Mart'ın ünlü savcısı Baki Tuğ, şimdiki mevzuata, uygulamaya bakıp "bugünkü savcılık çocuk oyuncağı" diyorsa, haklıdır.

Reformların büyüklüğünü elbette kabul ediyorum. Ama burada durmak niye? Adalet mekanizmasının parçalanmışlığından (evet, parçalanmışlığından) doğan gecikmeleri, aksaklıkları niçin gidermiyoruz? Gerçi mevzuatta mahkemelerin hızlı çalışmasını sağlayıcı düzenlemeler yapıldı. Eskisi gibi sanık mahkemeyi kolay kolay reddedemiyor, Devlet Güvenlik Mahkemeleri belli işleri belli sürelerde tamamlamak zorunda, vs. Ama, bir savcılık ve mahkeme aşaması olduğu, sanık mahkemeye çıkıncaya kadar cezaevinde bekletildiği sürece, reform yarım bir reform olarak kalacaktır. Savcılığın emniyetle birleştirilmesi adımı, mutlaka *savcılığın mahkemeyle birleştirilmesi* adımıyla tamamlanmalıdır.

Şöyle düşünelim: Emniyet, savcılık ve mahkemeyi birleştiren tek bir kurum, tek bir bina. Adı da sözgelimi "Yargı Kurumu" olsun. Sanık yakalanır yakalanmaz, bunun kapısından içeri sokulacaktır. Alt kat polise ayrılmıştır. Alt katta olması, doğal olarak yapacağı işin düzeyiyle ilgili değil, tam tersine, temelin daima altta olması anlamında bir değer taşıyacaktır. Sanık burada sorgulandıktan sonra, imzasını atmasıyla birlikte harekete geçen (şimdi böyle araçlar yapmak çocuk oyuncağı) asansörle, ikinci katta bulunan savcılık makamının önüne çıkacaktır. İfadesi zaten oraya çoktan varmış masada, imza yeri açılmış bekliyor olacak. Savcı masanın arkasındadır; elinde, horozu kalkık bir tabanca gibi tuttuğu kalemi sanığa uzatacak; sanık belgeyi imzalar imzalamaz, üçüncü kattaki mahkemeye doğru yola çıkacaktır. İfadeyi imzalamak istemedi mi, asansör gene otomatik olarak birinci kata inmeye başlayacak, ikinci kata gelmesi fazla sürmeyecek, sanığın imza güç ve iradesi belki de asansör birinci kata bile inmeden yerine gelmiş olacaktır. Üçüncü katta, adaletin şefkatli kolları onu beklemektedir; ifadesi daha kendisi asansördeyken yargıçlar tarafından okunmuştur bile. Sanığın ifadeyi mahkeme önünde onaylama yeteneğinde bir zaafı mı belirdi? Asansör aşağı doğru harekete hazır, beklemektedir. Bu çalışma, yargıçların gerekçeler bulma, gerekçeli kararlar yazma gibi ayrıntıya ayırdıkları zamanı neredeyse sıfıra indireceğinden müthiş bir hız sağlayacak, bugün yığılıp duran yüz binlerce dosya, ağustos güneşi görmüş bir avuç kar gibi eriyip gidecektir.

Sanık mahkemede ceza aldı, alacak tabii; salonda bekleyen ikinci bir asansör, onu binanın zemin katlarına indirecektir. Evet, zemin katlar: Binanın *üç tane* zemin katı olacaktır. Sanık, cezasının ağırlığına göre bu katlardan birine otomatik olarak indirilip gardiyanlara teslim edilecektir. Sanıkların cezaevi araçlarında dövüldükleri, öldürüldükleri gibi iddialar da tamamen ortadan kalkmış olacaktır. Cezasını bitiren sanıktan arta kalan kısım, önce birinci kata çıkarılacak; orada gerekli fişleme işlemleri yapıldıktan sonra, cezasını çekmiş, iyileştirilip, topluma kazanılmış olarak salıverilecektir.

Bütün bunlardan sonra, "Ayrı polis, savcı ve mahkemeye ne gerek var? Bir katlı bir binada bütün bu işlevleri bir arada yürüten tek bir kanun adamı yeterlidir; hatta sanık cezasını da bu tek katlı binada çekebilir" şeklinde bir öneri getirseydiniz; katılmamazlık edemezdim doğrusu. Yalnız bir noktaya itirazım olurdu: AET'ye başvurduğumuz şu dönemde, üç katlı bir adliye sarayından olsun vazgeçemezdik. Gene tek bir kanun adamı olur; sanık üst katlara doğru yol alırken, daha hızlı işleyen ikinci bir asansörle yeni işlevin yeni masasına oturmak üzere o da yukarı çıkardı. □

Federal Almanya'da kurulu KOMKAR adlı örgütün Nevruz dolayısıyla düzenlediği toplantılara PKK militanları saldırdı. KOMKAR bu saldırılara olduğu gibi, PKK'nın Türkiye'deki eylemlerine de karşı çıkıyor. Masum sivil halka yönelik şiddet hareketlerinin kitleleri ittiğini söylüyor.

BATI BERLİN'DE NEVRUZ
KOMKAR yetkililerinin açıklamalarına göre bu yıl Batı Almanya'da düzenlenen dört Nevruz toplantısına toplam 12.000 kişi katıldı.

KOMKAR'IN AÇIKLAMASI

''PKK eylemleri baskılara fırsat verdi''

Kısa adı KOMKAR olan, Federal Almanya Kürdistan İşçi Dernekleri Federasyonu 13 Ocak 1979 yılında kuruldu. Batı Berlin ve Federal Almanya'nın diğer kentlerinde kurulan işçi derneklerinin biraraya gelmesiyle federasyon oluşturuldu. Bugün aynı ismi taşıyan ve KOMKAR tarafından "kardeş dernek" olarak adlandırılan kuruluşlar İsveç, Danimarka, Fransa ve İsviçre'de de çalışıyorlar. Federasyon "Denge KOMKAR" (KOMKAR'ın Sesi) adlı aylık bir yayın organı çıkarıyor.

Almanya muhabirlerimizden Ali Arslan, KOMKAR yetkilileri ile çalışmaları ve örgüte yönelik son saldırılar üzerine görüştü. Komkar'ın açıklamalarının bazı bölümlerine kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla sayfalarımızda yer veriyoruz.

— *KOMKAR'ın amacını ve çalışmalarını anlatır mısınız?*

— KOMKAR, en başta yurtdışındaki işçilerimizin çeşitli sorunlarının çözümü için çaba gösteriyor. Bu konuda diğer yabancı işçi örgütleri ve bizzat F.Alman toplumundaki ilerici, demokratik güçlerle dayanışma içindeyiz. Yabancı düşmanlığına, ırkçılığa karşı, barış, işçi hakları ve genel olarak demokratik haklar için ortak çaba gösteriyoruz.

KOMKAR, halkımızın ağır baskı altında olan dilinin, kültürünün yaşatılması, geliştirilmesi için de kendi olanaklarınca çaba gösteriyor. Bir dizi kültürel etkinliklerde bulunuyor.

Nevruz bayramını her yıl çeşitli büyük kentlerde yığınsal biçimde kutluyoruz. Nevruz şenliklerine on binleri aşkın emekçi ve aydın insanımız katılıyor.

KOMKAR, ülkemizin ve halkımızın içinde bulunduğu sorunlarla yakından ilgileniyor.

ulusal baskının teşhiri, halkımızın demokratik haklarının tanınması ve haklı davamıza uluslararası düzeyde dayanışma yaratmak için de yoğun çaba gösteriyor. Biz genel olarak, Türkiye'de işçi sınıfına, barış ve demokrasi güçlerine yapılan baskılara karşı çıkıyor, onlara dayanışma gösteriyoruz.

— *Son düzenlediğiniz Nevruz bayramlarında bazı olaylar oldu. Sanıyorum Münih'te bir kişi öldü. Bu olayların içyüzünü ve gelişmesini anlatır mısınız?*

— 7 Mart'ta Münih'te düzenlediğimiz Nevruz toplantısına saldırı oldu. Gecenin başlamasından iki saat kadar önce, daha salonda hazırlık çalışmaları yapılırken 20-25 kişilik bir grup, kapı ve pencereleri kırıp içeriye göz yaşartı-

cı bomba attı ve sopa, zincir ve silahlarla oradaki az sayıdaki arkadaşımıza saldırdı. Bunların PKK'cılar olduğu daha sonra yayınladıkları bildiriden de anlaşılıyor.

Olay tam anlamıyla bir baskındı. Saldırının ardından, geldikleri arabalara binip uzaklaştılar. Sözde PKK karar almış, bize ve başkalarına Nevruz toplantısı yaptırmayacakmış, KOMKAR'ı dağıtacakmış vs... Ama gecemizi yaptık. 2500 kişilik bir kitle toplantıya katıldı.

Daha sonraki günlerde de Nevruz toplantılarımıza yönelik tehditler ve önleme girişimleri devam etti. Merkez büromuza, çeşitli derneklerimize yanıcı madde atıldı, yangın çıkarıldı ve ilginçtir ki polis bundan dolayı hiç kimseyi yakalamadı. Başka grupların Nevruz toplantılarına da benzer saldırılar oldu.

Biz olaylar karşısında soğukkanlı davrandık. Diğer Nevruz toplantılarımızı da başarıyla tamamladık. Kitleler de bu tehdit ve saldırılara aldırmadı. Köln Nevruz gecemize 5000'i aşkın, Hamburg gecemize 2000 ve Batı Berlin gecemize ise 2000'i aşkın kitle katılımı oldu. Bu yıl düzenlediğimiz 4 Nevruz gecesine toplam 12.000'i aşkın kitle katılımı oldu.

PKK, bu saldırıları "yurtsever" kılıflar altında gerçekleştirmeye çabalıyor. Geçmişte de benzer gerekçelerle pek çok sol ve yurtsever örgüte karşı şiddete başvurduğunu kamuoyu biliyor. Ne var ki bu yöntemler yanlıştır. Yabancı düşmanlarının ekmeğine yağ sürer ve yabancılara demokratik örgütlere, siyasi mültecilere karşı daha sert baskı tedbirlerini gündeme getirebilir, bunu isteyen çevrelere fırsat verir.

— *PKK konusundaki görüşlerinizi alabilir miyiz? PKK'nın Doğu Anadolu'da düzenlediği eylemleri nasıl karşılıyorsunuz?*

— PKK'nın politikasındaki kimi yanlışları biz de zaman zaman eleştirdik. Özellikle diğer sol ve yurtsever örgütlere yönelik, çokça görülen şiddet politikasını. Bize göre sol ve yurtsever örgütler arasında tartışmalar, polemikler doğaldır. Ama zor kullanımı yanlıştır ve bu güçlere de, ona başvuranlara da ciddi zarar verir.

Sizin teriminizle "Doğu Anadolu"daki eylemlerine gelince. Bu bölgede halkımız üzerinde eskiden beri yoğun bir terör var. 12 Eylül döneminde ise bu doruğuna ulaştı. Bu politikanın kendi karşıtını yaratması kaçınılmazdır.

Ama PKK'nın eylemlerini biz zamansız buluyoruz.

Türkiye'de baskıyı artırmak isteyen güçlere, ABD emperyalistleri ve işbirlikçileri fırsat verdi; onlar bölgeye yönelik gerici planlarını yaşama geçirmeye çalışıyorlar.

PKK'nin kadın ve çocuklara yönelik veya o sonucu veren eylemlerini ise bir başka yanlış sayıyoruz. Masum, sivil halk zarar görmemeli. Bu kitleleri soğutur, iter.

— *Bugün hangi yanlış eğilimlere dikkat çekmek istersiniz?*

— Biz, eskiden demokratik, ilerici güçler arasında dayanışmaya karşı çıkan ve bunu önemsemeyen dar ve sekter bakış açılarına karşı çıktık. Biz inanıyoruz ki, temel sorunların çözümü, özgürlüğe, demokrasiye ve barışa ulaşmak, sıkı bir dayanışmaya bağlı. Türk toplumu içinde şovenizmi kışkırtan çevrelerin oyunlarını boşa çıkarmak ve Kürt sorununun demokratik çözümü için çaba harcamak da Türk halkının tüm ilerici, demokrat güçlerinin görevidir.

— *İran'ı nasıl değerlendiriyorsunuz?*

— Şahlık rejimini yıkan İran devrimi, ABD emperyalistlerini de kovarak olumlu bir iş yaptı. Ama devrim ileri doğru yürümedi. Humeyni rejimi ülkede demokrasiyi sağlayamadı. Ulusal sorunun demokratik çözümüne de yanaşmadı.

İran'ın da başında bir Kürt sorunu var. O da İran Kürdistanı halkına otonomi tanımaya yanaşmıyor, orada bir savaş yürüyor.

İran eskiden beri Kürtlerin varlığını reddetmiyor, hatta Kürtçe radyo yayını da yapılıyor. İran'ın Saddam rejimine karşı mücadele eden Irak Kürtlerine sağladığı destek de olumludur. Ancak İran, asıl kendi sınırları içinde Kürt halkının otonomi istemine olumlu cevap verirse Kürt hareketine bir katkı yapabilir. □

GURBETTE MİTİNG
KOMKAR'a göre, PKK türü saldırılar, yabancı düşmanlarının işine yarıyor ve mültecilere karşı baskı tedbirlerini gündeme getirmek isteyenlerin ekmeğine yağ sürüyor.

DESİYAB'IN AÇIKLAMASI

"Kaya Erdem'den talimat almadık"

DESİYAB'ın (Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası) Okan Holding'e verilen krediyle ilgili açıklaması şöyle:

1. Okan Tekstil A.Ş.'nin kendisi doğrudan bankamıza müracaat ederek yatırım kredisi talebinde bulunmuş, kalkınma bankacılığı prensiplerine uygun olarak yapılan proje değerlendirme çalışması sonunda yatırımın teknik, ekonomik ve mali yönden geçerli görülmesi üzerine adı geçen şirkete kredi tahsis edilmiştir. Kredi talebinin değerlendirilmesi ve kredi tahsisiyle Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Sayın Kaya Erdem'den yazılı veya şifahi herhangi bir talimat, talep veya zımni bir beyan vuku bulmamış, işlemler tamamen bankacılık prensipleri ve mevzuatı dahilinde bankamızca değerlendirilerek sonuçlandırılmıştır.

Kredi talebinin değerlendirilmesi sırasında Sayın Kaya Erdem'in kardeşleri ile bankamız arasında herhangi bir görüşme bile yapılmadığı gibi, şirkete bankamızca kredi verilmesinden konu basında yer alana kadar Sayın Kaya Erdem'in haberinin bile bulunduğu sanılmamaktadır.

2. Söz konusu kredi bir yatırım kredisi olup, şirketin nakit sıkıntısını gidermeye yönelik bir kredi değildir. Nitekim bankamız yurtdışından getirilen makine ve teçhizat bedelini akreditifli ödeme şekli ile doğrudan imalatçı firmaya ödemiş ve teşvik belgesindeki esaslara göre yatırımın geri kalan giderleri ile işletme sermayesi ihtiyacı adı geçen şirketçe karşılanmıştır. Yatırım 9 ay gibi kısa bir sürede tamamlanarak işletmeye geçmiş bulunmaktadır. Krediye teminat olarak şirkete ait fabrika üzerinde 1'inci derecede ipotek tesis edilmiş olup, fabrikanın bugünkü değeri ve ipoteğimiz kredi riskimizi fazlasıyla karşılamaktadır.

3. 14 Kasım 1983 gün ve 18221 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan bankamızın kuruluşu hakkında 165 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 2'nci maddesinin 5'inci paragrafında "ulusal ve uluslararası kuruluşlarla mutabık kalınan tariflere uygun çok ortaklı şirketler tarafından girişilen yatırım teşebbüslerine" kredi verilebileceği hükme bağlanmıştır.

Bu hükme istinaden Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı'nca yapılan tarifi takiben projesi değerlendirilen, kredi tahsisi yapılan ve kullandırılan bu yatırım kredisi hiçbir şekilde mevzuata aykırılık teşkil etmemektedir.

Öte yandan, bankacılıkta bir kredinin usulü, bankacılık ilkeleri ve bankacılık mevzuatınca belirlenmektedir. Bankacılık ilkelerine ve bankacılık mevzuatına uygun olarak Okan Tekstil A.Ş.'ye tahsis edilen ve kullandırılan yatırım kredisi için "usulsüz kredi" tabirinin kullanılması yadırgatıcıdır.

4. Bankamız halka açık şirket tabir edilen ve aralarında Okan Tekstil Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin de dahil olduğu 10 kuruluşa yeni yatırımları için %38 faizli dış kredi kullandırmıştır. İşçi şirketleri tabir edilen kuruluşlara ise bankamız başka kaynaklardan %12-15 faizli kredi kullandırmaktadır. Yazınızda yer alan Okan Tekstil A.Ş.'ye kredi kullandırılması nedeniyle kredi talebi bekletilen 300 şirketin ihmal edildiği iddiası hiçbir şekilde gerçek değildir. %38 faiz oranı ile hiçbir işçi şirketi kredi talebinde bile bulunmamıştır. Bankamız işçi şirketlerine %12-15 faizli kaynakları aktarmaktadır.

5. Bankamıza yapılan bir kredi talebinde önce proje değerlendirilmekte, bu değerlendirme çalışmasının sonucunda projenin uygun bulunması halinde, şirketin ve şirket yöneticilerinin iş için yeterliliği araştırılmaktadır. Ülke ekonomisi bakımından yararlı, teknik bakımdan geçerli ve mali açıdan yeterli yatırım projeleri, yöneticilerinin geçmiş performanslarının da uygun bulunması ile kredilendirilmektedir. Bu

OKAN HOLDİNG HALKLA İLİŞKİLER MÜDÜRÜ

'Rakiplerimizin uydurması'

Okan Holding Halkla İlişkiler Müdürü Necla Zarakol'un açıklamasını özetleyerek yayımlıyoruz.

Haberinizde Ziraat Bankası'na yönelik çeşitli suçlamalar yapılıyor, bankanın ne o günlerdeki ne de bugünkü yönetiminin görüşü alınmıyor. Öteki bankalar konusunda da aynı şey söz konusu. Bu bankaların yetkililerinden alınacak cevapların bu "güzel" haberi öldüreceğinden korktunuz anlaşılan. Anadolu Bankası'ndan da görüş istenmemiş. Ankara Temsilciniz Sayın Berktay'ın DESİYAB Genel Müdür Yardımcılarından biriyle iki saat, Genel Müdürle de bir kahve içimi kadar konuştuğunu biliyorum. Genel Müdür Yardımcısının açıklamalarından bir satır yok haberinizde... Yalnızca Genel Müdürün ucu kapalı bir soruya verdiği cevap yeterli kanıt sayılıp baş köşeye oturtulmuş. Genel Müdür, elbette Erdem kardeşlerin holdingde çalışmasını güvence sayarmış...

Hayal kırıklığımın ikinci nedeni benimle ilgili. Haberin içinde yer yer adını geçirdiğiniz ve "ikna çabası" konulu bölümde sözünü ettiğiniz holdingin Ankara'daki yetkilisi benim. Herhalde Ankara Temsilciniz Sayın Berktay, görev yerimin İstanbul olduğunu bazı başka konularla birlikte atlamış. Ankara'da görev yapan arkadaşlarımın şaibe altında kalmasını istemem.

İkna çabası başlığı altındaki bölümde yer alan sözler, bazı eklemelere ve çarpıtmalara uğramasına rağmen çoğunlukla bana ait. Büronuza gittiğimde holding adına resmi bir sıfatımın o anda bulunmadığını, kendiliğimden geldiğimi, *anlatacaklarımın sadece kişisel görüşlerim olduğunu söyledim ve yayımlanmamasını istedim. Sayın Berktay da yanılmıyorsam bana söz verdi. Anlaşılan gazetecilikte yine en temel kurallardan biri olan "of the record" kuralına derginiz uymuyor.*

Temsilcinizi öğrencilik yıllarımdan asistanım olarak tanıyordum. İki saat kadar süren ve dostça diyebileceğim sorulu yanıtlı bir konuşma yaptık. Yanıtlarımın içinden öyleleri ayıklanıp seçilmiş ki, sanki ben oraya, -siz solcusunuz ya- aman biz de solcuyuz, bizi harcamayın, haberi kullanmayın demeye gitmişim. Oysa sayın temsilcinizden istediğim şey, tarafların tümüyle konuşulmasıydı. Bu arada, kişisel kanımı da ifade ettim, haberin artık haber değeri taşımadığını, boşuna insanları yıpratmanın kimseye yarar sağlamayacağını söyledim. Bu bölümdeki çarpıklıklara gelince, Sayın Berktay, sözlerimden notlar aldı, sonradan onları sıralarken

bakımdan, bankamız anlayışına göre "Başbakan Yardımcısının kardeşlerinin herhangi bir holdingin bünyesinde bulunmasının, kredi için başlı başına bir güvence" teşkil ettiği iddiası gerçekle bağdaşmamaktadır. Bu şekilde bir söz kimseye sarfedilmemiştir.

Kalkınma ve yatırım bankacılığında bir kredinin güvencesini projenin kendisi ile alınacak maddi teminatlar teşkil etmekte, projenin uygulamadaki başarısını ise proje yöneticileri tayin etmektedir.

6. Yazınızın devamındaki "Yağdır Mevlam Kredi" başlığı altında yayımlanan hayali görüşmede yer alan fantazinin, gerçekle hiçbir ilgisi bulunmayıp, bir devlet bankasını rencide eder biçimde ve bankamız kredi politikası ile anlayışı incelenmeden düzenlenmesi yadırgatıcı bulunmuştur. Bankamızca yukarıdaki açıklamalardan da görüleceği üzere kalkınma bankacılığı prensiplerine uygun olarak proje bazında ve teşvik belgeli yatırımlara kredi verilmekte olup, teşvik belgesinde öngörülen özkaynak oranı aranmaktadır. □

YORUM

Anlaşılmaz tutum

Okan Holding'le ilgili yayına hazırlandığımız günlerden beri, şirketin bir tutumu özellikle dikkat çekiyor. Holding yöneticileri hemen her açıklamalarında solcuların çocuklarına okumaları için burs verdiklerinden söz ediyorlar. Bu arada 12 Eylül'den önce öldürülen, Türkiye İşçi Köylü Partisi Gaziantep İl Başkanı Zeki Ön'ün oğlunu okuttuklarını da özellikle vurguluyorlar.

Bilindiği gibi *2000'e Doğru*, 17. sayısında Okan Holding'le ilgili bazı kredi yolsuzluğu iddialarına yer vermişti. Bu konuda objektif habercilige özen gösterilmiş, holding yöneticilerinin yanıtları da yayımlanmıştı. Okan Holding yetkilileri, ne ilk yayın sırasında, ne de bu sayıda yayımlanan mektuplarında "suçlamaları reddediyoruz" demiyorlar. Sürekli konunun etrafında dolaşıp "solculuk" imajı yaratmaya çalışıyorlar. Amacımız, kişileri suçlamanın ötesinde, mevcut kapitalist çarkın nasıl döndüğünü göstermek olduğu için, bu tutumun inandırıcılık derecesini okurlarımıza bırakıyoruz.

Kredi yolsuzluğu iddiasına yanıt, "yoksul çocukların okutulması" olamaz. "Kredi" ile "iyilik yapmak" arasında ne ilişki var! Burs ya da sportif faaliyet, yoksa kredi kanallarını açık tutucu bir etki mi yapıyor? Ne olursa olsun, bütün kapitalist işletmelerin holdingleşme aşamasıyla birlikte, birden bire iyilikperver kesilerek sosyal hayata da el atmaları, herhalde sistemin bir özelliği oluyor.

Toplumumuzda yaygın bir özdeyiş vardır: "İyilik yap, denize at". Beslenlerin oluşturduğu sistem içinde bu özdeyişin geçersiz olduğu görülüyor. Her şeyi metaya dönüştürmek kapitalizmin bir özelliğidir. □

yanılgıya düşmüş. Sayın Bekir Okan'ın solcu olduğu için okuldan atıldığı, TÖB-DER'li olduğu yolunda birs öz söylemiş olamam, çünkü bu konuda ben de net bilgi sahibi değilim. Bir soru üzerine böyle bir söylentiyi duyduğumu belirtmiş olabilirim. Bekir Bey'in insani yönünden söz ederken, yoksul ve çalışkan öğrencileri okuttuğunu, hatta bunların içinde TİKP eski il başkanı Zeki Ön'ün oğlunun bulunduğunu belirttim. Zeki Ön'ün de öldürülene kadar Bekir Bey'in yakın arkadaşı olduğunu, hatta açtığı dershanede bir süre birlikte çalıştıklarını söyledim. Herhalde bu konu biraz karışmış. Kaldı ki, bir halkla ilişkiler müdürü için patronu konusunda gazetecilere söylenecek en son söz onun solcu olduğudur. Aynı biçimde "iki sosyal demokrat holdingten biridir" demedim, "bir başka gazeteci bizim iki sosyal demokrat holdingten biri olduğumuzu söylüyor, siz ANAP'ın uzantısı görmek istiyorsunuz" şeklinde konuştum. Solcuların çocuklarına burs konusuna gelince, o çocukları yaklaşık 5 bin başvuruyu değerlendirerek kendim seçtim. Bekir Bey'in bana gösterdiği güveni övdüm. Yine Ali İhsan Elgin'in yalnız hakaret etmediğini, arkasında çeşitli konulardaki rakiplerimiz bulunabileceğini kişisel kuşkum olarak dile getirdim. Rakiplerimizin ve bizim piyasa durumlarımızla ilgili bilebildiğim kadar bilgi verdim. Tekstil konusundaki rakiplerimizin kimler olduğunu bilmediğimi, Antep'te bile güçlü firmalar bulunduğunu, benimse içlerinden yalnızca Sanko ve Selahattin Konukoğlu'nu ismen tanıdığımı söyledim.

Konunun beni üzen yanına gelince, patronum Sayın Bekir Okan gerçekten çok saydığım ve sevdiğim bir kişidir. *Derginizden görüşme talebi geldiğinde "Ne konuşalım, nasıl olsa kendi bildiklerini yayımlayacaklar, konuşsak ne değişecek?" diye sordu.* Ben de kendisine güvence verdim. "Taraflardan sadece birisiyiz. Nasıl olsa herkesle konuşacaklar, siz de konuşun" diye rica ettim. *Beni kırmamak için muhabirinizi kabul etti* ve son derece açık davrandı. Böylece, beni kullanmış oldunuz.

İki yıla yakın süredir yürüttüğüm görevimde ilk kez ve bu kadar büyük bir yanılgıya düştüm, sizleri gerçek gazeteciler, doğruyu bulmak için mücadele eden kişiler sandım. Bu hatamı asla bağışlamayacağım. Onun için de bu sabah Sayın Okan'dan beni görevimden bağışlamasını rica ettim. Kimbilir belki yakında aynı parkurlarda koşarız. □

Necla Zarakol

"Sırtımızda sopa istemiyoruz"

Kadınların dayağa karşı açtıkları kampanya, sendikalar başta olmak üzere geniş bir çevrede destek görüyor.

"Kadınlar bir yandan yaşamın dışına itilmeye çalışılıyor, dövülüyor, hakarete uğruyor kitle iletişim araçlarında cinsel nesneye indirgeniyor. Öte yanda yılda bir gün annelikleri kutsanıyor. Biz Anneler Günü'nün, bu ikiyüzlü anlamından kurtularak, kadınların baskılara karşı bir mücadele günü olmasını diliyoruz. Bu amaçla, kadınları durumlarını sorgulamaya ve mücadeleye çağırıyoruz." 17 Mayıs 1987 günü yapılacak yürüyüşü düzenleyen komitede yer alan Firdevs Gümüşoğlu, böyle diyordu.

Yürüyüşü Feminist dergisi çevresinden ve İstanbul'da bir kadın derneği kuruluş çalışmalarını sürdüren kadınlar düzenliyordu. Firdevs Gümüşoğlu dernek kurucusu kadınlardan biriydi. Aslında yürüyüş 10 Mayıs Anneler Günü'nde düşünülmüştü. İzin alınamadığı için 17 Mayıs 1987 gününe ertelenmişti.

"Dayağa karşı toplum duyarsız"

Yürüyüş Düzenleme Komitesi'nden, Feminist Dergisi Yazı İşleri Müdürü Handan Koç, görüşlerini şöyle açıklıyordu: "Kadınlar yalnızca kadın oldukları için özel baskılara uğruyorlar. Toplum hayatı özel kamusal olmak üzere ikiye bölünmüş durumda. Koca dayağı, hem çok yaygın hem de çok kapalı tutulan bir durum. Söz konusu olan da şiddet olduğu için vahim ve acil diye düşünüyorum. Kadınların dayak yemesinin sebepleri ve açıklamaları var; en yaygın açıklama, o ülkenin az gelişmişliğine, erkeklerin köylülüğü ve kültürel gerilikleri. Ben bunların çarpıtıcı nedenler olduğunu, esas nedenin aile kurumu ve erkek egemenliği olduğunu düşünüyorum."

Handan Koç'a göre toplumda politik tutukluya uygulanan şiddete karşı bir duyarlık oluşmuştu ama kadınlara uygulanan ve ev içinde kalan şiddet aynı tepkiyi görmüyordu. Handan Koç, kadınların kendi başlarına "kadınlık durumlarını dönüştürmek" için mücadele etmedikleri sürece köklü değişiklikler olacağına inanmıyordu. Dayağa karşı açılan bu kampanya ve 17 Mayıs'ta yapılacak olan yürüyüş de bu dönüşümü sağlayamazdı ama en azından bu konuda söz söyleyebilecek kadınların varlığını gösterecekti. Ayrıca dayağın meşrulaştırılmasına karşı bir uyarı niteliği de taşıyacaktı.

Bir süre önce, "Kadının sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etmeyeceksin" atasözünü boşamama kararına, dayanak gösteren hakim Mustafa Durmuş aleyhine tazminat davası açılmıştı. Firdevs Gümüşoğlu, kadınların kocalarından dayak yemelerini şikâyet konusu yapmalarının güçlüğünü vurguluyordu. Bu tür bir girişimde bulunan kadınların karşısına ataerkil değer yargıları çıkıyordu. Aslında Mustafa Durmuş'un bu kararı da kadınların nasıl bir anlayışla kuşatıldığını gösteriyordu.

Kadınlara destek

Yürüyüş kararını desteklediğini belirten Şükran Ketenci, "Bu çok ciddi, sosyal bir konudur. Bu kampanya yararlı olacaktır. 'Güçlünün güçsüze' şiddet uygulaması çağdışıdır. İşkenceye karşı çıkmayanlar, dayağa da karşı çıkmazlar" diyordu.

SHP İstanbul İl Yönetim Kurulu Üyesi Ayla Akbal için de dayak kabul edilebilecek bir davranış değildi. Ancak, kadınların bilinçlenmesi, ekonomik bağımsızlıkla ve eğitimle mümkündü. Akbal: "Kadın On Yılı, dünya kadınlarının verdikleri mücadeleyle başarıldı." Türkiye'nin de bu baskı sonucu "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayırımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi"ni imzaladığını hatırlatıyordu.

Basın-İş İstanbul Şube Başkanı Hasan Tufan, "Bu zincirler kırılmalı artık" diyordu. Kadınlara dayak atan cezalandırılmalıydı.

Deri-İş Sendikası Genel Başkan Vekili Munzur Pekgüleç dayağa karşı açılan kampanyayı destekliyor ve sendikalarındaki kadın üyelerin de böyle demokratik bir harekete katılacaklarını umuyor.

Kadının dövülmesi insan haklarına aykırıydı. Yasalara göre suçtu. Bu nedenle açılan davalarda ceza verilmiyorsa yargıç görevini yapmıyor demekti. Bunun için de kadınlar direnmeliydiler. SHP İl Yönetim Kurulu Üyesi Rıza Güven böyle düşünüyordu.

Kadınlar izinlerini aldılar. 17 Mayıs 1987 günü saat 13.00'te Kadıköy Yoğurtçu Parkı'ndan başlayacak yürüyüş, Söğütlüçeşme Meydanı'nda bitecek. Dayak istemediklerini yüksek sesle söylemek üzere....

Kadının dövülmesi insan haklarına aykırıydı. Yasalara göre suçtu. Bunun için de kadınlar direnmeliydiler.

Diş doktoru, 1 çocuk annesi Dernek çalışmasını yürütenlerden

İSTANBUL'DA KADIN DERNEĞİ

Zehra Başar:

"Başkaldırmayı öğreneceğiz"

— Bir dakika arkadaşlar Sibel dernek binasını anlatsın!
— Kaç oda? Çocuk odası ayırabiliyor muyuz?
— Minderleri ben dikerim.
— Nasıl salonu geniş mi? Toplantılarda kaç kişi alır?
— Dernek kirası fazla değil mi?
— Telefonu nereden bulacağız?
— Ben telefonumu veririm... Hadi Sibel anlat şu daireyi.

İstanbul'da kuruluş çalışmaları sürdürülen kadın derneğinin binasının tutulduğu bir bahar günü böyle coşkulu bir ortamda bulduk onları. Telefon sesleriyle kesilen konuşmalarını dinledik. Zehra Başar oğluyla arkadaşları arasında gözleri ışıl ışıl müjde veriyordu: "Evet tutuldu... Geniş, geniş..." Uzunca bir süre dernek yeri aramanın yorgunluğu sevince dönüşmüştü o gün.

Neden bir kadın derneği sorumuza karşılık; "Kadınların çağdaş ve demokratik bir toplumda, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel hayatın her alanında eşit olarak yer almasını engelleyen binlerce yıllık bir geçmişten beslenen ataerkil kurumların, geleneklerin ve değer yargılarının dönüştürülmesi için mücadele..." amaçlarını böyle özetliyorlardı. Türkiye'nin de imzaladığı "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi"nin uygulanması için imza kampanyası sırasında tanışmışlardı birbirleriyle. On bine yakın imza toplanmıştı. Her kesimden kadının bu imza listelesinde bulunması, kadın sorununun varlığının somut ifadesiydi.

İmza kampanyası... tartışmalar... paneller... Peki sonra? Hayatın gelip dayattığı bir gereklilik olmuştu dernek.

"Kadınlar kendi hakları için savaşmayı ve başkaldırmayı öğrenmek zorundaydılar. Elbette bu kolay değil, karşılarında bin yılların getirip kurduğu geleneksel barikatlar var. Ancak bu barikatlar kendiliğinden yıkılmaz. Bu nedenle, bir araya gelip mücadele etmek gerekiyor" diyordu Zehra Başar.

Diş doktoru, büro işçisi, modelist, gazeteci, işçi, pazarlamacı ve ev kadınları var kurucular adayları arasında. Şu günlerde, tüzük, program tartışmalarıyla birlikte yeni kurucu adaylarıyla da görüşmeleri sürdürüyorlar.

Tek tek akan dereler değil, birleşip çağlayan ırmak olmak istiyorlar. Çağdaş bir topluma uzayıp giden. □

Üniversite mi, kışla mı?

Milli Güvenlik Kurulu, Genelkurmay Sekreterliği ve Emniyet Genel Müdürlüğü görevlilerinin İstanbul Üniversitesi'nde düzenlediği "dış tehdit, terör ve anarşi" konulu konferans, öğretim üyelerinin tepkisine yol açtı... İlk tepkiyi konferansın duyuruluş şekli çekti. Duyuru, öğretim üyelerine imza karşılığında yapılmış ve o gün izinli olanların listesi çıkarılmıştı! Üstelik "İki eliniz kanda olsa gelin" denmişti. Rektör Cem'i Demiroğlu, "İki saat ders boş olsa ne olacak yani? Her zaman boykot, oturma grevi yapıyorlar" diyordu.

Bazı öğretim üyeleri "mecbur tutulmayı" ve "konferansa çekilmeyi" reddederek katılmadılar. Katılmayanlardan Profesör Toktamış Ateş, "Üniversite ne bir askeri okul, ne ortaokul, ne lisedir... Öğrenebildiğim kadarıyla bilmediğimiz herhangi bir bilgi aktarılmamış" diyordu.

Görüştüğümüz öğretim üyelerinden Profesör Nihat Falay, Profesör İlter Turan, Öğretim Üyeleri Derneği Genel Sekreteri M. Tahir Hatipoğlu da olayı "onur kırıcı" bulanlardandı. Fakat yine de bunların sayısı, suskunlardan azdı. İstanbul Üniversitesi'nin öğrencisi, "tek tip dernek" cenderesine karşı direnmeyi bilmişti. Ama öğretim üyeleri, "tek tip üniversite" modeline karşı aynı hassasiyeti göstermiyorlardı.

Rektör Demiroğlu ise, "Çok yararlı oldu, bizim bilmediğimiz bilgileri daha derinliğine anlattılar. Her ne kadar bazı profesörlerin karşı beyanı varsa da onlar bizden değil" diyordu... Önce 1500 kişinin katıldığı toplantıda, ilk konuşmacıdan sonra 300 öğretim üyesi kalmıştı. Basın temsilcileri ise dışarı çıkartıldı. Demiroğlu bunu "Devletin üst makamlarının kararıdır, uyduk" diye açıklıyordu.

Üniversite özgürlüğünün ve bilimsel kişiliğin ayaklar altına alındığı olay Mayısın ilk günlerinde gerçekleşiyordu. Oysa bu günler, bundan 27 yıl önce, aynı anlayışla ezilmek istenen üniversitenin öğrencisiyle, öğretim üyesiyle direndiği günlerdi. Ve bu direnişin başını aynı İstanbul Üniversitesi ve onun rektörü çekiyordu. Rektör Sıddık Sami Onar, iktidarın üniversiteyi kışla gibi yönetme tutumuna "üst makamların kararıydı, uyduk" diye boyun eğmiyor, gerçek bilim adamı kimliğiyle karşı çıkıyordu. □

Tunceli'de teröre karşı önlem projesi onaylandı

DAĞINIK KÖYLER BİRLEŞİYO

Üniversitede "terör ve bölücülük" anlatıldı

Torun, dedesini savundu

GGKS sf.49 Gerilla Savaşları ve Amerikan Askeri siyaseti: Bir inceleme Peter Paret John W. Shy

Tunceli'de CIA reçetesi

Yukarıda 5 Mayıs 1987 tarihli Milliyet gazetesinin haberi ve CIA uzmanları Peter Paret ve John W. Shy'nin "Gerilla Savaşları ve Amerikan Askeri Siyaseti" adlı kitaplarının küpürü görülüyor. Her ikisindeki benzerlik hemen göze çarpıyor ve insanı düşündürüyor: Bilindiği gibi Amerikan kontrgerilla uzmanlarının reçeteleri Vietnam Savaşı deneyinden çıkmıştı. Bunlar Vietnam'da Amerika'nın ne kadar işine yaradı ki... Kelin merhemi olsaydı, önce başına sürerdi.

VALİLİK MAKAMINA İZMİR

GİZLİ

"TC laik devlettir" diyen öğretmen sürüldü

İzmir Gürçeşme Lisesi'nden 5 öğretmen başka okullara sürüldü. Sürülme sebebini anlayamayan öğretmenler, okullarına geri dönmek amacıyla, İzmir İdare Mahkemesi'ne başvurdu. Mahkeme öğretmenleri, Gürçeşme Lisesi'ne iade etti.

İzmir Emniyet Müdürü Ahmet Karakurt tarafından hazırlanarak, İzmir Valiliği'ne sunulan gizli raporda Müzik Öğretmeni Yıldız Yersu'nun "Türkiye Cumhuriyeti laik bir devlettir. Resmi bir dini yoktur" şeklindeki sözleri suç sayıldı. Emniyet Müdürü Ahmet Karakurt'un raporunu değerlendiren İzmir Valisi Vecdi Gönül, Müzik Öğretmeni Yıldız Yersu'yu dinimiz aleyhine açıklamalarda bulunmak, diğer 4 öğretmeni de sol görüşlü oldukları gerekçesiyle başka okullara sürdü.

Sıra şenlikte

İstanbul'da öğrenciler "Gençlik Günleri" adını verdikleri bir şenlik düzenlediler. Ortaköy Sanat Merkezi'nde başlayan etkinlik, 13 Mayıs'a kadar sürecek. Gençler bu şenliğin, tek tip öğrenci derneklerine karşı yürüttükleri mücadelenin bir devamı olduğunu belirttiler. Öte yandan İlahiyat Fakültesi'nden bir grup genç de türban yasağını protesto için açlık grevine başladılar.

HABAŞ FABRİKASI - 1 MAYIS 1987
Grevde bulunan Habaş fabrikası işçileri 1 Mayıs'ı kendi bayramları olarak kutladılar.

1 MAYIS
İşgal altındaki İstanbul'da bile kutlanmıştı

Boğaziçi Üniversitesi öğretim üyelerinden Zafer Toprak'ın, Tarih Toplum dergisinin Mayıs 1987 sayısında yer alan bir yazısından öğrendiğimize göre, 1 Mayıs'ın işçi bayramı olarak kutlanması, 1908 ertesinde gündeme geliyor. 1 Mayıs, Meşrutiyet yıllarında Selanik'te birkaç kez kutlanıyor. İstanbul'da ise, 1 Mayıs'ın gösteri boyutunda ilk kutlandığı yıl 1921 oluyor. Bu gösteri aynı zamanda İstanbul'u işgal altında tutanlara karşı bir direniş anlamı da taşıyor. İşgal kuvvetleri komutanı Miralay Kaprini bir bildiri yayınlayarak, "Sükünet dairesinde" bayramın kutlanabileceğini ifade ediyor. Zamanın gazetelerinden Vakit'e göre, "Şehrimizdeki işçi sınıfı kâmilen tatil-i eşgal etmiş ve muhtelif mesirelere dağılarak amele bayramını tes'id eylemiştir. 1 Mayıs 1922, 1923 yıllarında daha büyük işçi katılımıyla kutlanıyor

Bu anıyı, "İşçi bayramını komünist ülkeler gibi, 1 Mayıs'ta kutlamayı anlamıyorum" diyen Sayın Cumhurbaşkanımızla, SHP'ye 1 Mayıs toplantılarını yasaklayan Sayın Erdal İnönü'nün bilgilerine arz ediyoruz. □

"Artık politik sahnede eşcinseller de var"

Beyoğlu Emniyet Amirliği'nin kendilerine uyguladığı baskıları protesto etmek için açlık grevini sürdüren eşcinsellere, kaldıkları eve çok sayıda ziyaretçi gelerek başarı diliyor. Aralarında kuaför, kırtasiyeci, sahne sanatçılarının bulunduğu eylemciler gereken saygınlığı ve insanca yaşama hakkını elde etme kararlılığında olduklarını söylüyorlar.

Grup sözcüsü Kemal Yılmaz, "Bundan sonra politik sahnede eşecinseller de var. Yalnızca kendi sorunlarımız için değil, bütün anti-demokratik uygulamaların, irtica eğilimlerinin karşısında yerimizi alıp mücadele edeceğiz" diyor. Eşcinseller, Van'da öldürülen Şirin Tekin'in ailesine gönderilmek üzere kendilerine yapılan ilaç yardımı parasından bir kısmını ayırdıklarını söylüyorlar.

Anca beraber kanca beraber

Petrol-İş'e bağlı grevci işçiler halktan büyük destek görüyor. Komşuları, yakınları, esnaf, her taraftan işçi arkadaşları her fırsatta yanlarına koşuyor.

Petrol-İş Sendikası'na bağlı toplam 56 işyerinde yaklaşık iki aydır süren grevlere, yurttaşların da büyük katkısı var. Kadınlar ellerinde tatlılar, börekler, dolmalarla ziyaret ediyor grevdeki işçileri. Komşular kapılarına gelip "bir ihtiyacınız var mı?" diye soruyor, moral veriyor. Semt esnafı ise ihtiyaçlarını karşılamaya yardım ediyor.

Yağmur yağdığında çevredeki işyerlerinden koşup gelenlerin "Hadi gelin bize ısının, birer bardak çay için" diye yaptıkları içten çağrılar unutulacak gibi değildi. Bir bankada çalışan Faruk Kaplan, geceleri otomobilini grev yerine bırakıyordu, biraz olsun soğuktan korunmaları için. Aziz Karataş akşam işten evine dönerken, aklına grevdeki işçiler gelmiş. Biraz fazla yoğurt alarak Tekplastik işyerindeki grev gözcülerine "Bu da benden" diye vermişti.

"Aç mısınız, tok musunuz?"

Edirnekapı semtinde bakkalından manavına, mahalle halkına kadar çoğu kişi Santa Farma grevci işçileriyle dayanışma içindeydi. Bakkal Mehmet Batur, gerek parasal yönden, gerek yiyecek içecek bakımından işçilerin her türlü gereksinimlerini karşılamaya çalışıyordu. Çünkü "aldıkları maaşın ne kadar gülünç bir rakam olduğunu" biliyor ve "grevlerinde haklıdırlar" diyor. Mahallenin Nurten Ablası pencereden soruyor: "Ne yapıyorsunuz, aç mısınız, tok musunuz? Melek Hanım ise, her akşam yemek getiriyor. Pastaneci emekli işçi Engin Çoktürk greve yardımlarını sonuna kadar sürdüreceğini söylüyor. "İşçiliğin ne olduğunu bilirim. Aldıkları paranın azlığını da. Burada, bir işçi geldi 28 bin lira maaş alıyorum dedi, ağlattı beni... Bu insanlar davalarında haklıdır... Gelsinler. Yesinler içsinler dükkânımda. Yeter ki, haklarına kavuşsunlar." Diğer yandan, aldığı çelik tencerelerin taksidini ödemeye giden bir işçiye mağaza sahibi Tayfun Bey, "Grevden sonra bir ara ödersin" diyordu. İşçinin "Ama şu anda biraz param var, lütfen alın" demesine rağmen, "Hayır, onu başka bir ihtiyacında kullanırsın" yanıtını veriyordu.

Zor ama...

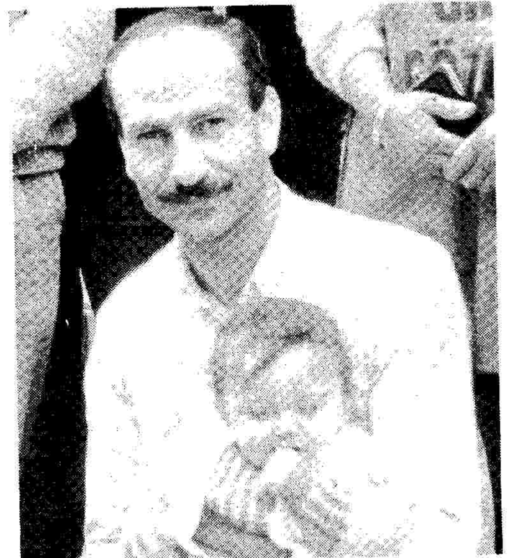
HABAŞ işyerindeki grevci işçi İsmail Karataş, komşulardan, ailesinden gördüğü desteği anlatıyor. Mutlu Akü'den Hüseyin Akpınarlı, mahallede kurban kesen bir yurttaşın etleri grevdeki işçilere göndermesinin büyük moral verdiğini söylüyordu. Sadece mahalle halkı mı, eşi ve çocukları onun en büyük desteği."Hiçbir şey istemiyorlar. İhtiyaçlarını bana yansıtmamaya özen gösteriyorlar." Ev hanımı Senem Karataş, Gülten Fidan, Esra Akpınarlı, Sırma Karataş ve daha niceleri grevdeki kocalarına kendi çaplarında yardımcı olmaya çalışıyorlardı. Eşi DYO'da çalışan Naile Aytekin, "Eşim 38 bin lira maaş alıyor. Çocuklarımızı istediğimiz gibi yedirip, giydiremiyoruz. Grev zor ama kocamın hakkını arıyor olmasından memnunum. Her zaman eşimi destekleyeceğim" şeklinde konuşuyor.

Yardım için çırpınıyorlar

Eşi ÇBS'de çalışan Şehinaz Sönmez

ŞEHİNAZ SÖNMEZ
Eşi greve başlayalı ek iş yapıyor

ENGİN ÇOKTÜRK
İşçiliğin ne olduğunu bilirim.

de grev sayesinde ileride daha iyi bir duruma gelebilecekleri inancındaydı. Eşi greve başlayalı beri ek iş yapan Şehinaz Sönmez, grevi neden haklı bulduğunu şu sözlerle açıklıyor:

"Çok zor durumdaydık, geçinemiyorduk. Yıllardır idare et, idare et sonu gelmiyordu. Eşim hakkını aramalı ki, maaşı beş on kuruş artsın... Geçen gün çocuğumla pazara gittim. Oyuncak arabalar vardı, çocuk 'anne araba alalım' dedi. Ama alamadım. Yoldakiler, pazardakiler bize bakıyordu, bu çocuk niye ağlıyor diye. Ben de isterdim evladıma istediğini almayı. Çaresiz ağlayarak eve getirdim... Günlük ekmek paramız 600 lira tutuyor. Eşime,un alalım, ben evde ekmek yaparım dedim Ayrıca çevreye el işleri yapıp satarak para temin ediyorum."

Çevreden maddi bir şey beklemediğini belirten Mutlu Akü'nün grevdeki işçisi Veli Uluer "İşyerlerine gelip insanların bizi ziyaret etmeleri, dostça bakışları, sohbetleri, elimizi sıkmaları bile bizim için büyük bir güç kaynağı oluyor. Eş dost bir gereksinimimiz olup olmadığını soruyor, sağ olsunlar. Ama onlar da bizim gibi işçi, emekçi insanlar. Ama yine de bize yardım etmek için çırpınıyorlar" diye konuştu. □

Tersane'de töreni boykot

Haliç Tersanesi'nde geçtiğimiz hafta, "Kilyos" ve "Bahçekapı" adlı şehir hatları gemilerini denize indirme törenine işçiler katılmadı. İşçiler, "iki aydır süren toplu sözleşmemiz işverenin katı tutumu yüzünden hâlâ sonuçlanmadı" diyorlar. Sözleşmeyle ilgili gerekli bilgileri aktarmayan sendika yönetimine de tepki duymuyorlar. Dok Gemi-İş Sendikası yöneticileri de işçilerin bu hassasiyetini bildikleri için törene katılmadılar.

RUDOLF BAHRO

"Moskova'da şafak söküyor"

Bahro, Gorbaçov'un açıklık politikası ve "yeni düşünce tarzı" ile Moskova üzerinde güneş doğmakta olduğu görüşünde. Ekim Devriminin artık kozayı deldiğini ve yakında özgürlüğe kavuşacak olan kelebeğin renginin görünmeye başladığını söylüyor.

RUDOLF BAHRO

1935 yılında, bugün Polonya sınırları içinde bulunan Bad Flinsberg'te doğdu. 17 yaşındayken Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin iktidar partisi olan Sosyalist Birlik Partisi'ne aday üye, iki yıl sonra asıl üye. Felsefe öğrenimi yaptı. 1959-60 yıllarında tarımın kolektifleştirilmesinde parti çalışmalarına katıldı. 1960'tan sonra üniversite ve gençlik gazetelerinde redaktörlük, Bilim Adamları Sendikası'nda merkez yöneticiliği yaptı. 1967'den sonra kilit görevler üstlenerek ekonominin rasyonalleştirilmesi çalışmalarına katkıda bulundu. Reel sosyalizmi eleştiren "Alternatif" adlı eseri, 1977 yılında Batı Almanya'da yayımlandı ve Avrupa çapında yankı uyandırdı. Bunun üzerine Doğu Almanya'da tutuklandı. 1979 Ekim'inde DAC'ın 30. kuruluş yıldönümü dolayısıyla çıkarılan afla serbest bırakılarak Batı Almanya'ya gönderildi. 1980'li yıllarda "Yeşil" hareketinde aktif rol oynadı. 1985 yılında "Yeşiller Partisi"nden ayrıldı. Bir süreden beri Ökopax (Çevre-Barış) hareketinin gelişmesi için çalışıyor.

Bahro, "Alternatif" adlı ünlü eserinde, Doğu Bloku ülkelerinde uygulanan sistemin, Marx'ın sosyalizmiyle bir ilgisi bulunmadığını açıklıyordu. Marx'ın talep ettiği "özgür birleşme"nin gerçekleşmesi için bir strateji ortaya koydu. Bu, "toplumda her bireyin özgür gelişmesi, bütün toplumun özgür gelişmesinin koşulu" idi.

*Bahro'nun reel sosyalizm tahlili ne yazık ki Türkçeye çevrilmedi. O'un hakkında Türkçe yayınlarda, yalnız Tanıl Bora'nın bir incelemesine ve Doğu Perinçek'in değinmelerine rastlıyoruz. Bkz. Tanıl Bora, Doğu Alman Sosyalizmi ve Batı Alman Kapitalizmi Arasında Bir Aydın: Rudolf Bahro, **Toplum ve Bilim** dergisi, sayı 28, Kış 1985, s. 27 vd; Doğu Perinçek, Havemann'da Ekolojik Kriz ve Ütopya, İktisat dergisi, sayı 253, s. 8 vd.*

***2000'e Doğru**'nun Frankfurt muhabirleri Önder Tütüncübaşı ve İhsan Zağlı, ünlü düşünür Rudolf Bahro ile Gorbaçov reformları üzerine görüştüler. "Reel sosyalizm" tahlili ve eleştirisiyle dünya çapında bir isim yapan Bahro, görüşmenin başlığına "Güneşin doğuşu" denmesini ümit ediyor. **2000'e Doğru** da, başlıkta bu iyimserliği yansıtıyor. Bu görüşme, Almanya'nın en büyük gazetelerinden Zeit'ta **2000'e Doğru**'nun izniyle yayımlanacaktır.*

— Sayın Bahro, sizce SB'de bugün neler oluyor?

— Zoolojiden bir örnek vermek yararlı olabilir. Kelebekler bildiğiniz gibi bir lavra dönemi geçiriyorlar. Bence Rus devrimi de önce bir koza içindeki böcek halinde ortaya çıktı ve şimdi görmekte olduğumuz, sanki bu böceğin kozasını delmesi ve kelebeğin renginin görünmeye başlaması gibi bir şey. Kelebeğin uçmaya başladığını söylemiyorum, fakat rengi görünmeye başladı ve kelebek kaçınılmaz olarak özgürleşecektir; yakın dönemde kesinlikle.

— Bu kelebeğin rengi kırmızı mı?

— Hangi renkle anılırsa anılsın farketmez, önemli olan onun bir kelebek olması, iğrenç ve kabuklu tırtıl olmayışı. Zaten bu tırtıl dönemi de bugüne değin Rusya'nın elinde olmayan nedenlerden yaşandı.

Her ne olursa olsun, rengi Kremlin'in üzerindeki yıldızlardan tanıdığımız koyu kırmızıdan daha açık. En çok güneşin rengine benziyor. Moskova üzerinde güneş doğmaya başlıyor; orada tanımlandığı gibi "yeni düşünce tarzı"nın, yeni bir bilincin güneşi. Hatta bu doğuş aslında Gorbaçov'un hâlâ ölçülü ifadelerinde okunandan çok daha yoğun. O bir inanç adamıdır.

Nomenklaturaya rağmen tam adamı

— Geçenlerde basına yansıdığı kadarıyla, Gorbaçov görevine kıl payı seçilmiş. Öte yandan yönetici nomenklatura içinde güçlü bir direnme olduğu da söyleniyor...

— Öncelikle koltuklarına yapışanların direnmesi...

— Gorbaçov'un şansını nasıl görüyorsunuz?

Bence bu mücadele, iktidar düzleminde biçimsel yönden onun lehine sonuçlanmıştır. Bunun kanıtının son örneği, basın özgürlüğüne doğru yeni atılan adımdır. Bu olay, gazetecileri her kademedeki parti ve devlet mercilerinin üzerine salmak için, Politbüro'dan da artık yeşil ışık aldığını gösteriyor.

RUDOLF BAHRO VE İHSAN ZAĞLI

— *Böyle bir insanın kabuklaşmış Sovyet Nomenklatura'sının başına geçebilmesi sizce nasıl mümkün oldu?*

— Yerinde bir soru. Gorbaçov'un iktidara yükselişi, geleneksel Nomenklatura tahlilinin ölçütleriyle anlaşılamaz. SBKP'nin oluşmaya başladığı dönemde, henüz bürokratik yapılar olmadığı için, doğal olarak gerekli düşüncenin en yetenekli, esin kaynağı en zengin, en enerjik taşıyıcısı, kendini kabul ettiriyordu; bu olağanüstü bir öneme sahip olan Lenin'di. Şimdi M. Gorbaçov'un Nomenklatura'ya rağmen, hem de onun içinden sıyrılarak SB'de en yüksek mevkiye gelmesi, ancak Lenin' in partisinden bir şeylerin hâlâ yaşamakta oluşuyla, Nomenklatura'nın hiçbir zaman her şey olmayışıyla açıklanabilir.

Bu dönüm noktasına nasıl gelinebildi? Nasıl oldu da bu mevkiye tam adamı geldi? Tibet'te rahipler, hep Dalai Lama olacak çocuğu ararlar ve çok hassas antenlere sahip oldukları için, bu olağanüstü çocuğu doğduğu yerde bulurlar. Bu misyona uygun birçok insan bulunduğunu ve Gorbaçov'un rastlantı sonucu geldiğini hiç düşünmüyorum. Partinin antenleri, yeteneği ve bazı özellikleri nedeniyle onu buldu. Onu seçenler kimlerdi? Öyle "liberaller" falan değil. En azından Politbüro ve çevresinde, liberaller zaten yok. Gorbaçov'a gelince o da bir liberal değildir. Öyle düşünmek, Sovyet aydınlarının da kapılabilecekleri işe yaramaz bir Batı şemasından gelen yanlış bir algılama olur. Gorbaçov, aslında herhangi bir liberalin yapabileceğinden daha çok açılma getiriyor. Onun için söz konusu olan, eski hedeftir: Büyük uyum dünyasından Marx'ın anladığı şey, insanın genel özgürleşmesi. Bir kez daha aynı soru: Onu kim seçti?

Kim seçti kim seçmedi

— *Örneğin Andropov...*

— Evet, fakat biraz onu kimlerin seçmediği üzerinde duralım. SB, Kruşçef reformu başarısızlığa saplandıktan sonra yirmi yıl boyunca, bizim buradaki ortalama başbakanımızla karşılaştırılabilecek bir dizi insan tarafından, daha çok Sovyet usulüyle yönetildi. Brejnev rejimi bir cinayet rejimi değildi. (Tabii Gulag hâlâ vardı, fakat daha öncesinden kalmıştı) Bu rejim enerjiden yoksun ve yiyici bir rejimdi. Ve Brejnev takımından kimse onu seçmedi.

Gorbaçov'u seçenlerden biri, örneğin Kruşçev'in yanında yer alan ve Gorbaçov iktidar olmadan birkaç yıl önce ölen, Leninizm ideolojisinin kurucusu olarak tanınan Mihail Suslov idi. Sonra bir diğeri ve herhalde belirleyici kişi Yuriy Andropov idi. Doğu Almanya'da 1977'de tutuklanmadan önce Andropov'un bir yazısını okumuştum. Düşünsel yetenekleri üstün bir kişiydi zaten. Bu yazısında anlam olarak şunu saptıyordu: Devrimden 60 yıl sonra, tüm çelişmeleri hâlâ geçmişe ya da dış kaynaklara dayandıramayız. "Çince" söylemek gerekirse, halk içindeki çelişmeler ile antagonist çelişmeleri ayırtetmek gerekir, bütün eleştirileri istisnasız bastırmak doğru olmaz, demek istiyordu. Ve bunları KGB şefi olarak yazıyordu. Eğer Brejnev zamanında SB'nin içinde bulunduğu epey kötü durumu bilen birisi varsa, bu kişi daha sonra Genel Sekreter olan Andropov'du. Daha ileri adımların temeli olarak düşündüğü bir düzenleme düşüncesi dışında fazla bir şeyler ilan etmeye ömrü yetmedi. Fakat Gorbaçov'un yolunu o açtı. Sonra üçüncü bir adam vardı. Elinden tutulmaksızın parti içinde kişilik haline gelmişti ve Gorbaçov'un yükselmesini sağlayan bu kişi, savaş yıllarında askeri endüstriyi kuranların arasında bulunan, ordu içinden gelmeyen, fakat SB'nin Savunma Bakanı olan Dimitri Üstinov idi. Üstinov, özellikle kendi özgeçmişi nedeniyle, geri kalmış bir endüstriyle askeri dengenin uzun süre korunamayacağını biliyordu. Sonra, Kosigin de en azından Gorbaçov'a karşı değildi. Ve Fiyodor Kulakov; bu kişi Brejnev dümeninde bir zaman onun yerini doldurabilecek resmi olmayan adaydı. Kulakov, Güney Rusya'da bir ara partide Gorbaçov'un doğrudan üstü idi. Gorbaçov anlaşılan, bundan eminim, bu tür insanlarda komünist düşüncelerin kıvılcımlarını hissettiği için onlarla birlik olabiliyordu.

Sonunda bu eskilerin son temsilcisi olan -diğerleri bu arada ölmüşlerdi- Andrey Gromiko onu önerdi; Gromiko'nun reformlara karşı olabileceğini düşünemiyorum.

Ekim Devrimi mirasının mesajını taşıyanlar işte bunlar. Doğal olarak parti içinde daha fazla insan bu mirası taşıyorlar. Mirasın mesajını taşıyanlar, bunların hepsi tabii kendi gölgeli yanlarını biliyorlardı. İdeallerinin başına neler gelmişti?

Gorbaçov'u nasıl davranırlarsa davransınlar, sade bir deyişle sevdiler. Tarım sekreteri olduğu dönemde, belki de onu tekrar yüreklendirip devam etmesini söylemişlerdir: "Bize gereklisin, vazgeçme, tarımdaki bu berbat sonuçtan ne de olsa hepimiz sorumluyuz."

Parti yeniden oluşmakta

— *Bunu şu şekilde anlayabilir miyiz: Yani SB'yi ileri götürmeyi, örneğin ekonomiyi vb. başaramayan bütün bu kişiler, belki değişik niteliklere sahip olan Gorbaçov gibi birisini seçmekle bir nevi günah mı çıkarmış oluyorlar?*

— Gorbaçov da dahil, bu kişilerin hiçbiri doğal olarak bir suçluluk kompleksinden yola çıkmıyorlar. Onlar, sistemlerini son kertede karanlık bulmuyorlar, fakat deneyimleri şu: İstediğimizi başaramadık. Dıştan ve kendi içimizden (kendi karanlık taraflarını da biliyorlardı tabii) yaratılan çeşitli şartlar, bizi istemediğimiz bir yörüngeye soktu. Stalin'in dahi -bunu Isaac Deutscher çok dürüst bir şekilde gösterdi- baştan itibaren karanlık planları yoktu. Daha çok plansız bir şekilde belli durumların içine girdi ve tabii ki daha sonra kendi nevrozu, güvensizliği, izlendiği kuruntusu onu yönlendirdi. Açıkça bu işin eski tarzda yürümediğini gördüler. Bir yenilik gerekliydi. Gorbaçov görüldüğü kadarıyla, Stalin dönemiyle onun kanatları altında başlayan hesaplaşmayı aslında istememişti. Fakat bu adam, geçmişi nesnel bir şekilde ele almadan olmayacağını görebilecek kadar önyargısız ve ahlâk da hakkını istiyor. Yepyeni, bütünüyle mahkûm eden bir yargılama beklememeli şimdi, fakat gerçekten nasıl olduğunu ortaya koymanın zamanı geldi. Ve birden tekrar Buharin ortaya çıkacak. Troçki tekrar ortaya çıkacak. Ve Gorbaçov bunların hepsini kısmen kendisi okuyacak, kısmen de tarihçileri dinleyecek ve şunu daha açık görecektir: Yahu ben Lenin'im, Buharin'im, Troçki'yim ve aynı zamanda Stalin'im. Anlaşılan bu rolde bütün bu miras bende toplanmış.

Gorbaçov'un Nomenklaturaya rağmen doruğa çıkışı, Lenin'in partisinde bir şeylerin yaşamakta oluşuyla açıklanabilir. Marx'taki eski hedefe yöneliyor, insanın genel özgürleşmesine.

Brejnev takımından kimse onu seçmedi. Gorbaçov'un yükselişinde rolü olanlar, Ekim Devrimi mirasının mesajını taşıyanlardı. Andropov, O'nun yolunu açtı. Sonra Suslov, Üstinov, Kosigin, Kulakov, Gromiko...

Gorbaçov, şunu açıkça görecektir: Yahu ben Lenin'im, Buharin'im, Troçki'yim ve aynı zamanda Stalin'im. Anlaşılan bu rolde, bütün miras bende toplanmış.

Bizler, hatta neredeyse ben de yapının kendisinin bir işe yaramadığını düşündük. Demek ki, bu gerçek değilmiş.

Eğer Batı, silahsızlanma adımlarına razı olmazsa, bir süre sonra Moskova'da Batı'ya tek taraflı adımlarla baskı yapma düşüncesi ortaya çıkabilir.

Gorbaçov şimdi, ne bileyim on, yirmi milyon kadın ve erkekten oluşan en azından doğrudan bencil ihtiyaçların üzerine çıkabilmiş insanın öncüsüdür ve "Komünistler Birliği" diye adlandırdığım düşüncenin ahlaki temeli, SB'de buradakinden (Batı Avrupa) daha iyidir. Kendi dolaysız kısa vadeli ve özel çıkarlarını; temel, uzun vadeli ve genel çıkarlar için arka plana itebilecek insanlar her yerde vardır. Fakat orada, ideal ne kadar kepaze edildiyse de, yapı en azından prensipte onlara kolaylık sağlıyor. Birdenbire, yahu biz aslında uzun zamandır istediğimiz gibi olabilirdik diye düşünmeye başlıyorlar. Böylece orada yeni bir parti oluşmakta veya parti yeniden oluşmakta. Bizler, hatta neredeyse ben de, yapının kendisinin bir işe yaramadığını düşündük. Demek ki bu gerçek değilmiş.

Anlaşılan yeni hortumla yukarı doğru çıkan cevher, geçen on yıllar içinde iyileşmiş, berraklaşmış, arınmış. Şimdi en yukarıya kadar ulaştı. Birden yukarıdan ışık gelmekte. Yeni yapının tepesinde güneş doğmakta. Gorbaçov da iktidarı yüreğiyle kullanabilen bir insan. Yalnız kuvvet kullanmayı değil, sevmesini de biliyor. Sanki yüzünden belli oluyor. Her şeyden önce anaç Rusya'nın bir figürü.

Geç bile kaldım

— *İktidar sorunu sizce sonuçlandı mı?*

— Bir anlamda siyasal düzlemdeki mücadele açısından soruyorsanız evet. Su kesimi çizgisinin çoktan üzerine çıkıldı. Akıntı ondan yana, bu çok açık. Artık geriye en geniş anlamda kültür çalışması kalıyor; bu da az iş değil.

— *Gorbaçov'un girişimleri, sizce sistem-içi karakterde mi, yoksa sistemin bugüne kadar çizdiği çerçevenin kırılmasına mı yol açacak?*

— Evet, doğaldır ki kelebek kozasını kıracaktır. Fakat bunun sisteme karşı bir şey olduğunu söyleyebilir misiniz? Dediğim gibi, insanın [büyük uyum dünyasına giden] kurtuluş yolu tekrar açılmıştır. Ayrıca, Marx'ın bu formülünün bütün Yahudi-Hıristiyan uygarlığımızın mirasının bir parçası olduğunu anlamak gerekir. (Bugün gerekli olan özeleştiri, bunu da içermeli.)

SB'nin artık bireyciliğe ihtiyacı yok. O'nun ihtiyacı bireyselliğin kamu yararına geçerlik kazanmasıdır. Maddi adaletin de talep edildiğini, ayrıcalıkların kaldırılması gerektiğini bugün "Pravda" da okuyabiliyorsunuz.

— *Siz iyimser bakıyorsunuz. Bunun için acaba biraz erken değil mi?*

— Erken falan değil, biraz geç bile kaldım. Olanlara daha dikkatli bir şekilde baksaydım, en azından bir yıl önce böyle düşünebilirdim. Bazı muhaliflerin düşman görünümü vermeye ihtiyaçları var herhalde.

Bana gelince, iki şeyi görmelisiniz. Birincisi, nesnel olarak; bu glasnost politikası, ki muazzam bir aydınlanma sürecidir, kuşkusuz yürütülecektir ve kendi dinamiğini kazanıyor. Aslında daha şimdiden kamu yararının özel çıkarlara üstün gelebilmesi için, bir parti seferberliğine ihtiyaç vardır.

Ayrıca taraflı olduğumu açıkça gösterdim. Böyle tarihi bir fırsat ortaya çıktığında bu mesele ile uzaktan yakından ilgilenen herkes kiminle birlikte olduğunu düşünmelidir. Tahlil etmek iyidir, fakat ben O'nun başarmasını istiyorum. Öyleyse bu konuda konuşurken, sözlerimin bu işin yürümesine veya karaya oturmasına katkıda bulunabileceğinin bilincindeyim.

Siyasal irade ve ümidimi ifade ediyorum

— *Yani isteklerinizi mi ifade ediyorsunuz?*

— Ben sadece dileklerimi değil, fakat oradaki gelişmelerin Avrupa'yı, dünyayı değiştirecek bir evrensel-tarihi girişim olması yönündeki siyasal irademi ve ümidimi ifade ediyorum. Bu girişim, insanlığı kurtarma politikasının bir başlangıcı olabilir.

— *Batı'da "yukarıdan bir devrimden söz ediliyor. Sizce bu yukarıdan devrim geniş kitlelere ulaşabilecek mi, onları kavrayabilecek mi?*

— Böylesine derinlemesine bir reformasyon, "bir yanda aygıt, öte yanda kitleler" şeklindeki kategorilerle sadece sınırlı bir şekilde ilgilidir, bunlar geçmişe ait kategorilerdir. Bence yukarıdan devrim, yalnızca biçimdir. Rusya, yani SB, çok okuyor. Çünkü orada on yıllarca süren bir edebiyat aydınlanması yaşandı. Ve Mihail Gorbaçov açıktır ki bu aydınlanma döneminde okula gitmiş, bunu reddetmiyor da zaten. Genel Sekreter olmasına rağmen, bir süre öncesine kadar, bir bakıma sadece bir reformcu olarak "dorukta" bile değildi.

Şimdi burada bazı Kremlin astrologları (falcıları) var. Bunlar, ordunun tavrı nedir, KGB'nin tavrı nedir, devlet aygının, parti aygının tavırları nedir vb. diye soruyorlar. Bunlar elbette bölünmüş durumdalar, hatta çoğu zaman kafalarının tam ortasından bölünmüşlerdir. Bu yönelişe, SB'de bir subay, öncelikle bir subay olarak değil, bir yurttaş olarak karşı koyuyor. Elbette her şeyden önce terfi etme şanslarını düşünen kalın kafalar her yerde vardır. Ne kadar çok insan bütünü düşünürse,

mesaj o kadar çok insana ulaşacaktır. Hiç kuşkusuz aydınlar, sanatçılar, bilim adamları, düşünsel ayrıcalıkları nedeniyle ön saftalar. Reformun bilinç yapısında öncelikle payları var.

Kuşkusuz Sovyet yapısının avantajı şudur: Eğer yeni güçler bir kez Genel Sekreterlik makamını ele geçirdiler mi, o zaman buradaki [Batı Avrupa kastediliyor] çıkar ilişkilerinin hiçbir zaman izin vermeyeceği boyutlarda bir açılmayı gerçekleştirebilirler. Kapıları böyle açmak, böyle bir açılma (Bahro kollarını sonuna kadar açıyor), insanlık için ne büyük bir çağrı!

Tanrının keşfi

— *Bu karar mekanizması bir dezavantaj olabilir.*

— Güzel, ama bu gereğinden uzun bir süre için dezavantajdı zaten. Önemli olan bunun şimdi bir avantaja dönüşmesi.

— *Bu ümidiniz nereden kaynaklanıyor?*

— Politbüro en sonunda hazırlığı ve ilk çalışmaları için şimdiden muazzam kaynaklar ayrılmış olan şu çılgınca projeyi, Sibirya'da ırmakların akış yönünü değiştirme projesini kamuoyunun baskısı sonucunda durdurdu. Prestijini projeye bağlamış olan 60-70 bin kişinin çıkarı ve iş sahası söz konusu. İşgücü için yeni iş alanı açmak orada da bir sorun.

Gelecekte bütün insanlık, işlerini ulaşmış olduğumuz bu noktada, tek bir kabile olarak düzenleyecek. Bu, iki en geç üç kuşak sonra, muhafaza edilmeye değer tüm kültürel ve dini farklara rağmen, sizlerin Türk, bizlerin Alman olmasının ne kadar önemi kalacak?

Gerçeğe toplumsal bir süreç içinde ulaşılabilinir. Bütün topluma açılan parti, gerçeği bulma organıdır ve glasnost da iletişim sürecinin, *sonra doğal olarak karşılanacak* özelliğidir. Başında üstü kapalı bir şekilde düşünsel bir merci olarak partinin bulunduğu bu sistemin ne muazzam bir buluş olduğunu daha yeni görebiliyorum. Anlaşılan Marx'la birlikte, yeni bir düzeyde tabii, tanrı devleti düşüncesinin yeniden oluşması başladı.

"Proletarya" Marx'a göre zaten gerçek işçi sınıfı değildi, daha çok yeni bir tür "azizler topluluğu"na verilen bir isimdi, bütünüyle dünyevi bir kavramın seçilmesi avantajlıydı. "İşçiler" dünya tarihi için önemli bir misyonun taşıyıcılarıydı. Pekâlâ bu misyon neydi? Sonuç olarak genel kurtuluş ne anlama geliyordu? Bu, içimizdeki tanrıyı keşfetmeden ve öğrenmeden mümkün olamayacak bir kurtuluştur. Ve şimdi aydınlanmış, burjuva anlamda kurtulmuş insanların tekrar tanrı ile diyaloğa girmek istedikleri ve zorunda oldukları bir noktaya gelindi.

Doğu Avrupa'da zaman sorunu

— *Gorbaçov'un bugünkü rotası ile 1968'de Dubçek'in izlediği rota arasında paralellikler görüyor musunuz? Ve ikinci bir soru hemen: SB'ye yakın ilişkileri olan Doğu Avrupa ülkelerinin tutumlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?*

— Konuşmamızdan önce bir ara, Gorbaçov da Dubçek gibi günün birinde -ki Dubçek'i çok severim- ormancı mı olacak acaba diye sormuştunuz. Sizin de söylediklerimden çıkartabileceğiniz gibi bana göre bu çok zayıf bir ihtimal. Gorbaçov'un alternatifi yok.

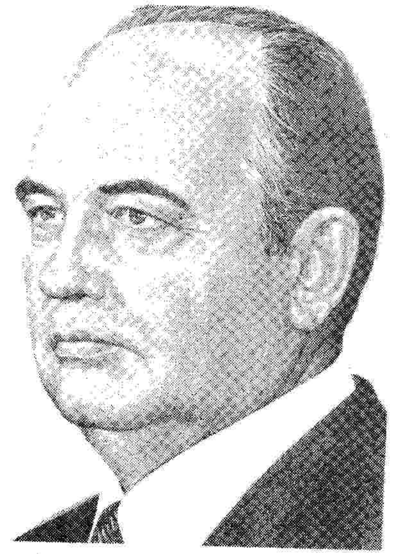
Doğu Avrupa'da sadece bir zaman meselesi var. Bu ülkelerdeki bütün hükümet partileri içinde iyi niyetli güçler var. Girişimin doğası gereği kendilerinden gelmediğini de düşünürsek, Doğu Avrupa'dakilerin tümünün çeşitli tarzlarda bu geçişi dikkatli yapmalarına, şaşırmamak gerekir. Bu yüzden geçiş yavaş gerçekleşmekte ve çoktan defedilmeleri gereken bazı kimseler paçayı kurtarabilmekteler; doğal olarak insan buna kızıyor.

Rusya'ya akraba bir Avrupa

— *Gorbaçov, Afganistan'ı "kanayan bir yara" olarak niteledi. Eğer Amerikalılar uygun şartlar sağlarlarsa, Sovyetler mümkün olan en kısa zamanda askerlerini geri çekmek istediklerini söylüyorlar. Moskova yönetiminin, Vietnam'ı da askerlerini Kamboçya'dan çekmesi için sıkıştırdığı söyleniyor. Sizce bunlar sadece birer vaat mi?*

— Bunlar Sovyetler'deki "yeni düşünce tarzı"nın getirdiği sonuçlardır. Fakat sanki Moskova'da Politbüro'da oturuyormuşum gibi soruyorsunuz. Doğallıkla Afganistan'dan çıkmak istiyorlar. Amerikalıların kendilerini frenlemelerinin zaman ve derecesini belirlemek de büyük ölçüde onların elinde. SB, zaten bu denge anlayışını terketmek zorundadır. Korkunun yönlendirmediği bir tahlil, öyle düşünüyorum ki, Sovyetler çekildikten sonra Afganistan'da kim iktidarı ele geçirirse geçirsin, Amerikalıların stratejik pozisyonlar kazanamayacaklarını gösterir. Bence Afganistan'da sorun Sovyetler'in geri çekilirken veya daha sonra Amerikalıların ne yapacağından ve Afganlar arasında bir katliamdan çekinmenin ötesinde yatıyor. Kamboçya sorunu, doğaldır ki daha zor, çünkü orada Vietnamlı müttefiklerini terkedemezler.

— *Batılı ülkelerin tepkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?*

MİKHAİL GORBAÇOV

— Burada şimdi kamuoyunun ve siyasetin çoğulcu yapısı, kendini kanıtlama fırsatı buluyor. Esas olarak hükümetler, iktidardaki gerçek güçler, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra olduğu gibi Rus mikrobundan az ya da çok korkarlarken, halklar daha ileri. Düşmanlık tablosu büyük bir tehlike içinde!

Bütün halk gerçekten de kendi bindiğimiz dalı kestiğimizi yavaş yavaş kavrıyor. Roketlerden ve sağlıktan tutun da emekliliğe kadar güvenlik ve kuvvet politikası şeklindeki bütün düşünce tarzımız, tek kelimeyle intihar.

Her iki tarafın karşı tarafı defalarca yok edebilecek muazzam bir potansiyele sahip olması nedeniyle böyle bir tavır beklenebilir. Burada Gorbaçov'un bir tek iç siyaset alanında psikolojik bir problemi var. Çünkü orada da insanların rüyalarına hâla Hitler savaşı giriyor. Burada mümkün olduğu kadar güçlü bir çevre-barış hareketi orayı etkileyebilir ve politbüronun gerekli kararlar almasını kolaylaştırabilir.

İç siyaset düzeyinde bakılırsa, problemler müzminleşiyor; hem Batı'da hem Doğu'da ihtiyaç kurtarma hükümetleridir. Bir kurtarma hükümetinin görevi, bizi herhangi bir istilaya karşı korumak değil, fakat uygarlığımızın kendini yok etme sürecini durdurmaktır. Böyle yeni bir toplumsal iktidar burada da olacaktır ve bunun yapısı Rusya'dakine akraba olacaktır. Özel çıkarların çoğulculuğunun üzerinde bir merci olacaktır. Doğal olarak, bu iktidar özgül olarak komünist olmayacak, buradaki anlayışa tamamen uygun olacaktır.

— *Herr Bahro, görüşme için teşekkür ederiz.* □

Görüşmenin tam metni **SAÇAK** Dergisinin Haziran sayısında yayımlanacaktır.

Zürih'te bavullu yürüyüş. Bilinmeyene doğru gideni düşün.

İSVİÇRE

MÜLTECİLER

Daralan kapı

5 Nisan günü yapılan halk oylamasıyla kabul edilen yeni ilticacılar yasası önemli kısıtlamalar getiriyor. Geçmişte İçişleri Bakanlığı'na ait olan başvurulara karar verme yetkisi, yeni yasa ile yerel yönetimlere devrediliyor.

İsviçre hükümetinin ilticacılar yasasında yaptığı değişiklikler, 5 Nisan günü yapılan halk oylamasında kabul edildi. Oylamaya katılanların yüzde 67.4'ü yeni yasaya evet derken, yüzde 32.6'sı karşı çıktı. İsviçre İçişleri Bakanı Elisabeth Kopp yaptığı açıklamada, yeni yasanın 1 Ekim 1987'de yürürlüğe gireceğini söyledi.

Yasanın getirdikleri

Yeni yasa, İsviçre'ye ilticayı önemli ölçüde zorlaştırıyor. Bu zorluklar şöyle sıralanabilir:

Eski yasa, iltica başvurusunu kabul edip etmeme yetkisini İçişleri Bakanlığı'na bırakırken, yeni yasa bu yetkiyi yerel yönetimlere, yani kantonlara bırakıyor. Eski yasa iki aşamalı bir sorgulama sistemi öngörüyordu. İltica başvurusunda bulunan kişi, kanton yetkilileri tarafından yapılan ilk sorgusundan sonra, başkent Bern'e çağırılıyor ve orada ikinci kez sorgusu yapılıyordu. Yeni yasa Bern'deki sorgulamayı ortadan kaldırarak bu hakkı bire indiriyor. Ayrıca eski yasa, iltica başvurusunun reddedilmesi durumunda, başvuru sahibine, İçişleri Bakanlığı'ndan kararın yeniden gözden geçirilmesini isteme hakkı tanınırken, yeni yasa bu hakkı ortadan kaldırmakta.

Yeni yasanın bir diğer özelliği de, hükümete "olağanüstü ilticacı akını" karşısında geniş yetkiler tanıması. Ancak "olağanüstü ilticacı akını"ndan ne anlaşıldığı yasada tanımlanmadığından, hükümet istediği zaman bu maddeyi işleterek, iltica hakkını kısıtlayabilecek. Çeşitli çevreler, bu maddenin ilticacılar üzerinde demoklesin kılıcı gibi duracağını belirtiyorlar.

Eski yasa, oturma yerine ilişkin karar verme hakkını başvuru sahibine bırakırken, yeni yasa ilticacıları ülkenin çeşitli kanton ve şehirlerine dağıtmayı öngörüyor. Öte yandan yeni yasaya göre, iltica başvuruları ancak hükümet tarafından belirlenen sınır kapılarında yapılabilecek. Başvuru sahibi vize uygulanan bir ülkeden geliyorsa, pasaportunda İsviçre'ye giriş vizesinin bulunması koşulu da yeni yasanın getirdikleri arasında.

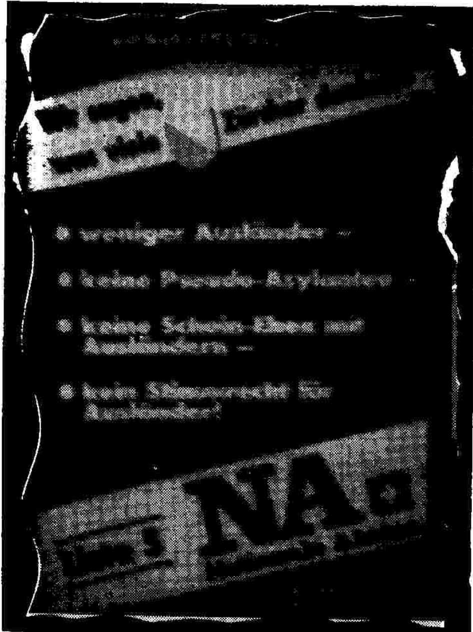
İçişleri Bakanı Koopp, yeni yasanın kabul edilmesinden sonra verdiği demeçte, İsviçre'nin kapılarının gerçek ilticacılara eskiden olduğu gibi bundan sonra da açık olduğunu söyledi. Sosyal Demokrat Parti, çeşitli ilerici gruplar ve kilise çevrelerinin temsilcileri ise, insancıl bir ilticacılar ve yabancılar politikası için yürüttükleri mücadeleyi sürdüreceklerini belirterek, İsviçre halkını ilticacılar ve yabancılar konusunda sert politika izlenmesine karşı mücadeleye çağırdılar.

"İster Türk, ister Tamil olsun..."

İlticacılarla dayanışma içinde olan ve yeni yasaya karşı çıkan İsviçreli tanınmış yazar Max Frisch, halk oylamasından önce yaptığı açıklamada şöyle diyordu:

"...Biliyorum oylamayı kaybedeceğiz. Ama buna rağmen sandık başına git! İster Türk, ister Tamil olsun, İsviçre kelepçeleriyle uçağa bindirilip sınır dışı edileni, bilinmeye doğru gideni düşün. Belki gittiği yerde onu yine kelepçeler, hapishaneler ve işkenceler bekliyor..."

Yeni yasaya karşı çıkanlarla, taraftar olanlar oylama öncesinde yoğun bir kampanya yürütüyorlardı. Yasaya karşı çıkan İsviçreliler, Zürih, Bern, Luzern, St. Gallen gibi şehirlerde ellerinde bavullarıyla gösteriler düzenliyordu. Zürih'te ise, aralarında Türkiye ve Şili'den gelen ilticacıların da bulunduğu 25 kişi açlık grevine gidiyordu. Uluslararası Af Örgütü de yayınladığı broşürlerde yeni yasanın insan haklarıyla bağdaşmadığını vurguluyordu. Kampanya sırasında, İsviçre'nin ilticacılar politi-

Irkçı Milli Hareket Partisi'nin afişleri:

İsviçre'ye İltica Etmek İsteyenlerin Ülkelerine Göre Dağılımı

	1978	1980	1982	1984	1986 (Ağustos'a kadar)
Toplam başvuru	1389	3020	7135	7435	4176
Türkiye	3	627	1341	2639	2005
Polonya	104	184	580	319	107
Romanya	165	245	632	128	63
Çekoslovakya	174	742	751	214	103
Macaristan	128	426	439	127	53
AFRİKA	144	239	1090	1208	413
LATİN AMERİKA	398	283	1497	539	156
ASYA	216	203	699	2117	1158
İran	—	59	182	119	207
Vietnam	181	—	44	90	121

Kaynak: İsviçre Adalet ve İçişleri Bakanlığı'ndan aktaran: Uluslararası Af Örgütü, Ocak 1987.

kasını eleştiren bir film çeşitli şehirlerde gösteriliyordu. İkinci Dünya Savaşı'nda Hitler'den kaçarak, İsviçre'ye sığınan Yahudi ilticacıların İsviçre'de sınır dışı edilmesiyle başlayan film, Türkiyeli, Şilili ve İsviçrelilerin el ele dans etmeleri ile son bulmakta.

Yabancı düşmanlığında başı çeken ırkçı Milli Hareket Partisi ise, yeni yasanın kabul edilmesini istiyor, ancak bu önlemleri de yeterli bulmadığını belirterek, daha sert önlemler alınması gerektiğini vuguluyordu.

En fazla iltica başvurusu Türkiye'den

Son 5 yıldır İsviçre'ye iltica etmek isteyenler arasında ilk sırayı Türkiye'den gelenler alıyor. Türkiyeli ilticacıların sayısında 1980'den sonra hızlı bir artış görülüyor. 1978'de 3 yurttaşımız İsviçre'ye iltica için başvururken, bu rakam 1985'te 3844'e ulaştı. Henüz sonuçlanmamış önceki başvurularla birlikte, geçtiğimiz yıl 5916 yurttaşımız iltica başvurusunun sonuçlarını bekliyordu. Olumlu sonuçlanan iltica başvurularının oranı ise oldukça düşük. 1986 sonuna kadar incelenen 3830 başvurudan yalnızca 263'ü (yüzde 6.8) olumlu sonuçlandı, gerisi reddedildi. Yeni yasayla birlikte bu oranın daha da düşeceği, İsviçre'de oldukça yaygın bir kanı. □

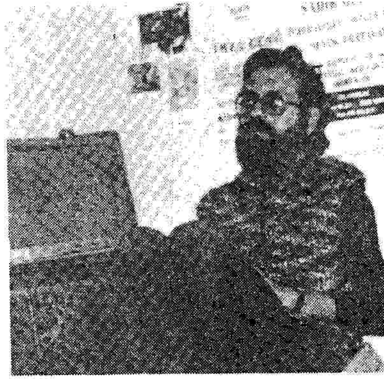
A. ERBİL
A. ÖZDEMİR

Asiler, yalnızlar, aşk kırgınları

Yerleşik toplum düzenine başkaldırmanın siyasal yolları bir süre için tıkanınca, özellikle gençler değişik arayışlara yöneldiler. Heavy Metalciliği, Rockculuğu, Punkçuluğu yeniden keşfettiler. Özledikleri yaşamı küçük komünlerinde gerçekleştirmeye çalıştılar. Siyasal muhalefetin olanakları yeniden artınca etkileri ve sayıları azaldı. Ama bugün hâlâ varlar.

Hepsinin solcu bir geçmişi var. Halen de kendilerini sol içinde görüyorlar.

"İnsan, asi olacağım deyince asi olmuyor. Bir bakıyorsun, Bartu diye bir insanla tanışıyorsun, konuşuyorsun, rahat hissediyorsun kendini. Ve düşüncelerin gelişiyor o yönde. Bir bakıyorsun o sensin." Cansel, bütün doğallığıyla seçtiği yalın kelimelerle, böyle anlatıyordu farklılığını. ODTÜ Mimarlık öğrencisiydi. Oldukça kaliteli bir eğitim görmüş, "iyi aile çocuğu" olarak yetiştirilmişti. Ama ailesi ve çevresinde artık "asi" olarak görülüyordu.

Toplumumuzda bu tür insanlar birkaç yıl öncesinde daha yaygındı. "Yerleşik toplum düzenine başkaldırma"nın siyasal yolları tıkanınca, özellikle gençler değişik arayışlara yöneldiler. Heavy Metalciliği, Rockçuluğu, Punkculuğu yeniden keşfettiler. Komünler kurdular, özledikleri yaşamı küçük gruplarla gerçekleştirmeye çalıştılar. Siyasal muhalefetin olanakları yeniden artınca etkileri azaldı. Ama bugün gene varlar. Felsefelerini dinlerken solcu bir gençlik lideriyle karşı karşıya kaldığınızı sanabilirsiniz. Hiç de öyle değil aslında. Cansel'in "asi" olmasını etkileyen; onunla düşünceleri, aynı müzik sevgisini paylaşan Heavy Metalci Bartu, kendi gelişimini şöyle anlatıyordu: "Başlangıç o kadar önemli değil; şüphesiz gençlik döneminde başladı. Daha sonra bir bilinçlenme dönemi yaşadık."

Yakası yırtık gömleğiyle, uzun saçlarıyla Bartu ,değişik görünümünü "giyinmiyorum, örtünüyorum" diye ifade ediyor. Bir süre Almanya'da bulunmuş; burada biraz da maddi nedenlerle, tuvalet temizliğinde bile çalışmıştı. Şimdi idealinde, Hindistan'a gidip orada çöpçülük yapmak vardı. Bartu bu düşünü gerçekleştirir miydi, bilinmez; Bartu ODTÜ İşletme'den ayrılıp psikolojide okumayı yeğlemişti. Bu seçim, ailesini çok kızdırmıştı. Cansel'i ise, annesi Hilton'da beyaz gelinlikler içinde düşlemekteydi. "Hatta" diyordu Cansel, "Daha şimdiden makyajımı bile kimin yapacağına karar verdiler." Bir yanda aileler ile, bir yanda mevcut yapılar arasında "uygunsuz" iki insandı Cansel ile Bartu.

Toplumun ve aile çevresinin baskılarını değerlendirirken, "sonuçta, insanlara kendileri olma şansı tanınmıyor" diyorlardı. "İdeal bir portre çiziliyor. Sen, toplumun sana verdiği kişiliği oynamakla yükümlü bulunuyorsun. Böyle bir insan, annesine babasına saygılıdır, iyi sosyalize olmuştur. Kurallara harfi harfine uyar. Vatan millet falan..." Bütün bunlara karşıydı Bartu. Cansel, aynı düşünceye katılırken, ahlaki değerleri "istenilenleri yapmazsan kötü, yaparsan iyi olursun" diye eleştiriyordu.

Polis radyosu ve Heavy-Metal müziği

Geçtiğimiz yıllarda ANAP Milletvekili Atilla Sin, Tunalı Hilmi Caddesi'nde bir operasyon yapmış, bazı gençleri toplamıştı. Karakola getirilen bu gençlere "vatan-millet" ve "soyumuz, geçmişimiz" hakkında yüklü bir nutuk atılıyordu. Ama ortalarda, öyle örgütlü bir güç yoktu. Genellikle Tunalı Hilmi'deki bir plakçının önünde, ya da Kuğulu Park'ın önündeki "tescilli duvar"ın üzerinde, bir araya geliniyordu. Polis, artık kendilerine fazlaca karışmıyordu. Bartu'ya göre, devlet kendilerine hoşgörülü davranıyor, hatta polis radyosu Heavy Metal müziği yayını bile yapıyordu.

Bartu ile Cansel, topluma karşı çıkışlarının saldırganlıkla ilgisi bulunmadığını söylüyorlardı. "Ama" diyordu. Cansel, "Tabii ki bizler hippilerden farklıyız. Onlar, kendilerine sataşanlara kayıtsız kalıyorlar. Bizse karşı koyuyoruz." Çevrelerine moda olarak takılanlar, kendilerini topluma kötü lanse ediyorlardı. Zaten, toplumda bir şeyi değiştirmek gibi bir amaç da taşımıyorlardı. Bartu ile Cansel, öğrenci olmalarına karşın, son zamanlarda yaşanan öğrenci eylemlerine duyarlı değillerdi. Cansel, YÖK konusunda "çalıştığım zaman geçiyorum, çalışmadığım zaman kalıyorum" diyordu. "Bazı noktaları beğenmiyoruz diye hemen eyleme geçilmez" sözcüklerini seçiyordu. Bartu, kendisi olaya "Bu bir kadro me-

YÜKSEL EKŞİOĞLU/AŞK KIRGINLARI DERNEĞİ

Kırgınlık aşka mı?

Aşk Kırgınları Derneği! Türkiye ilginç bir ülke. Kenarda kalarak aykırılıklarını sürdürmek isteyenler bile örgütlenmek, siyaset yapmak zorunda kalıyorlar.

— Sol eğilimli olduğunuzu söylüyorsunuz. Böyle bir dernek çalışması, alışılagelmiş solcu yapılanmalara uygun değil. Çevrenizde tepkiler doğurmuyor mu?

— Öncelikle bizim soy kişiliğimiz bir eğilim sorunu değil. Aşk kavramının sol gündeme bir dernek adıyla gelmesi, ilk anda uygunsuz bir durum gibi görülebilir. Ancak insanlar haklı olarak barış için, bireysel-toplumsal özgürlükler için bir araya geldikleri için, sevginin sistem içinde umutsuzluğa sürüklenmesine ve bir mülkiyet sisteminin çarkı haline getirilmesine karşı da bir araya gelmeleri, aynı gereksinmelerden doğar. Çeşitli çevreler adımızı duyduklarında kaytan altı bir gülüş fırlatıyorlar, ama bu bize, ördeği görmeden kurşun sıkmak gibi geliyor.

— Peki, böyle bir yapılanmanın hedefleri ne olabilir?

— Ülkemizde kitlelerin ve bu kitleleri oluşturan bireylerin ekonomik, demokratik, akademik vb. birçok talepleri olabilir. Bu, sendikaların, meslek derneklerinin, öğrenci derneklerinin varlığını zorunlu kılar. Bizim farklı yapılanmamız, bu yapılanmalarla çelişir bir durum değildir. Çünkü biz, birim yapılanmalarında, sistemin demoralize ettiği bütün bireylere yönelik çalışmak niyetindeyiz. Aşka ve onun sorumluluğuna inanmayan insanların geleceği kurabileceklerine de ihtimal vermiyoruz. Hedefimiz yeni bir ahlak anlayışını, sorumluluk bilincini Türk solunda ve insanında netleştirmeye çalışmaktır.

— Yeni bir ahlak ve ilişki anlayışı mı demek istiyorsunuz?

— Tam olarak değil. Bu, sadece atılması gerekli ve epeyce gecikmiş bir adım. İlişki biçimleri üretim ilişkileri belirlediği için, hedeflediğimiz ahlak anlayışının tam olarak hayata geçmesi, ancak radikal dönüşümlerden sonra olabilecektir. Bugün bunun nüvelerini oluşturmak ve ilke düzeyinde netleştirmek amacındayız. □

selesidir; kadroları yaratırsanız, siz de yönetime gelebilirsiniz'' şeklinde yaklaşıyordu.

Politik kaygıları da yoktu. Kendilerinin güçlenmeleriyle, bir denge yaratılacağını sanıyorlardı. Avrupa Yeşillerine sempati ile bakarken, son günlerde Türkiye'de kurulacağı söylenen ''Radikal Parti'' için Bartu, ''Amaçları belli değil, bu bana, biraz Çingene çalıyor, Kürt oynuyor gibi geliyor'' ifadesini kullanıyordu. Ama kendilerine karşı ilginin giderek arttığını ileri sürmekteydi. Yine de bir lider yokluğu çekiyorlardı. Bartu, ''Bir Gandi'nin bir Martin Luther King'in gençlik kitlelerini sürükleyen Beatles'in eksikliğini yaşıyoruz'' diyordu.

Yeterince komüncü değiller

Toplum kurallarını altüst edenler, yalnızca Heavy Metalciler, Rockçular değildi. Bu karşı çıkışı, bir başına yürütenler de vardı. ''Toplumsal değer yargılarının çoğuyla çatışıyorum'' diyordu Mehmet Ali Baştuji. Bu çatışma o kadar belirgindi ki, Baştuji'nin odasında, bir yanda sol içerikli afişler, diğer yanda ''kronik yalnızlığı yaşayan adam'' yazıcıkları bir arada bulunuyordu. Kendisini hiçbir gruba dahil etmiyordu ama, hemen herkesle ilişkileri oluyordu Mehmet Ali'nin. Bu arayışın içinde yalnızlığı yaşıyordu. Her çiçekten bal alıyordu. Bir zamanlar Ankara ve İstanbul'da komün hayatı yaşamak modaydı. Ankara'nın Libya Caddesi'ndeki komünün değişmez misafiriydi ama, ''onlar da yeterince komüncü değildiler'' diyordu. Çünkü Mehmet Ali, komüne kız arkadaşı olmadığı için katılmamıştı, ama oradakilerin hemen hepsinin birer arkadaşı bulunuyordu. ''Ben'' diyor Mehmet Ali, ''Salonda otururken, onlar odalarında sevişiyorlardı.'' Yalnızlığını böyle anlatıyor. Yalnızlıktan kurtulamamış, komünse bir süre sonra dağılıp gitmişti.

YÜKSEL EKŞİOĞLU
Aşka inanmayanlar geleceği kuramazlar.

Mehmet Ali, Cansel ile Bartu'nun aksine, sol fikirlere açıktı. Ancak katılığa karşıydı. Ve kendi özgünlüğünde de taviz vermiyordu. Mehmet Ali, farklı olmasını, biraz da yaşadığı olaylara bağlıyordu. Annesi ve babası ayrılmış; kendisini babaannesi büyütmüştü. Ayrıca, ''iki kez ölümle burun buruna'' gelmişti. Şimdi şiir yazıyordu. Düzenli çalışma hayatına karşıydı; ''sabah 9, akşam 5 mantığına uymuyorum'' diyordu. ''Sevgisiz''di, ''yalnız''dı, biraz da ''kırgın''dı.

Aşkın kuramsal boyutları

Sevgisizlikten, kırgınlığa düşen başkaları yok muydu? Geçtiğimiz günlerde *Yeni Gündem* dergisinin ''Pano''sunda, bir grup, ''Aşk Kırgınları Derneği'' oluşturacaklarını duyuruyordu. Kendilerini verdikleri adreste bulan *2000'e Doğru* muhabirini ağırlayan grup üyeleri aşk kırgınlıkları derneği fikrinin ilk önce espriyle başladığını, daha sonra ciddileştiğini söylüyorlardı. Aşk kırgını gruptan Yüksel Ekşioğlu, ''Amacımız birtakım aşk kırgını kişileri bir araya toplamak değil'' diyordu. Bir araya gelişlerindeki amaç, ''aşkın kuramsal boyutlarını tartışmak''tı.

Şimdiden mektuplar alıyor, çeşitli çevrelerle ilişki kuruyorlardı. Grubun diğer üyeleri Murat Kalaycıoğlu, Tevfik H. Şenyuva, Engin Özhim, Figen Gül de, Yüksel Ekşioğlu gibi ''umutsuzluk kaçınılmaz oluyor'' düşüncesindeydiler. Kuracakları dernekle, ''işte bu kaçınılmaz umutsuzlukla savaşacaklar''dı. Hepsinin solcu bir geçmişi vardı. Halen de kendilerini sol içinde görüyorlar; aşkı diğer toplumsal sorunlarla, toplumun ve solun gündemine almak istiyorlardı. Ekşioğlu şöyle diyordu: ''Kuramsallaşmaya karşı bireyselleşmek, devlete karşı birey olmak gerekir; kapitalizme ve çürümeye karşı duyarlılıkları yapısında barındıran yeni insan olmak. Solun tartışma zemininde, aşk sorununa da yer açmak.''

Solcu arkadaşlar onları yadırgıyordu. ''Elbette'' diyor Murat Kalaycıoğlu, ''Bu o kadar kolay gerçekleştirilemez.'' Çünkü onlara göre Türkiye aydını ve solu belli kalıplara takılıp kalıyordu. Bu olayı duyan arkadaşlarından bazılarının ''sizde mi?'' sorularıyla karşılaşmışlardı. □

ZİHNİ ERDEM

Erkekler de hemşire olabilir

Erkekler doktor olur, hemşireler kadın. Küçükken evcilik oynarken bile roller böyle dağıtılır. Üstelik hemşirelere, kadınla özdeşleştirilen edilgen ve bağımlı bir kişilik de yakıştırılır. Oysa Doç. Dr. Perihan Velioğlu'na göre, dünyada bazı hemşirelik yüksekokullarında erkeklerin sayısı yarıya yakın.

"Erkeklere kapımızı açıyoruz" diyor Florence Nightingale Hemşirelik Yüksek Okulu Müdürü Doç. Dr. Perihan Velioğlu ve onları hemşirelik mesleğine çağırıyor. Çünkü mesleğin işlevlerinde kadın erkek ayrımına gerek olmadığını ve erkeklerin de bütün bu işleri yapabileceğini düşünüyor. "Biz hemşirelerin, uzun süre bağımlı bir biçimde hareket ettiğimiz, daha çok katı kuralların içine kendimizi hapsettiğimiz ve böyle başlamış böyle gitmesi gereklidir diye hareket ettiğimiz doğrudur" diyerek davrandıklarını, oysa şimdi hemşirelerin kendi işlevlerine sahip çıktıklarını ve sorunlarını dile getirerek her şeyi sorguladıklarını anlatıyor. İşte bu amaçlarla ortaya çıkmış Hemşirelik Haftası da. 12-18 Mayıs tarihleri arası Hemşirelik Haftası olarak kutlanmaya başlanmış. Her hafta gibi kimi zaman törenlerle kimi zaman gazete dergi sayfalarındaki yazılarla. Haftanın amacı ise hemşirelik mesleğini toplumumuza tanıtmak, sevdirmek, benimsetmek ve sağlık hizmetleri içinde ne denli önemli olduğunu vurgulamak olarak belirlenmiş.

Bu mesleğin modern bir meslek, çağdaş bir meslek haline gelmesi Florence Nightingale'nin Kırım Savaşı sırasında, yaralı İngiliz askerlere bakarken ortaya çıkıyor ve ünlü "Lambalı Kadın" bu mesleğin ilkelerini, normlarını o savaş sırasında koyuyor.

Eğitim sistemi açısından da talihsiz bir başlangıcı var mesleğin. Çünkü hemşirelik eğitimi çoğu meslek gibi önce usta-çırak bağlantısında karakterize edilmiş tüm dünyada. Birçok meslek sonraları bu usta çırak bağlantısıyla simgelenen eğilimlerini bırakmışlar, ama hemşireler bunu uzun süre devam ettirmişler. Dolayısıyla da hemşirelik eğitiminin örgün bir şekilde ortaya çıkması oldukça yeni. Ayrıca hemşirelerin eğitim düzeylerinin alt bir seviyede başlamış olması ve bunun uzun süre böyle devam etmesi hemşirelik mesleğini gerek halkın gözünde gerekse birlikte çalıştığı meslek arkadaşlarının gözünde biraz alt statüde tutmuş.

Sonuçta da hemşirenin görev, yetki ve sorumluluklarının sınırını sağlık kuruluşları yöneticileri, doktorlar ve diğer sağlık meslekleri üyeleri saptamak ister olmuş. Doktorlar hemşireliğe bir açıdan, hemşirenin kendisi başka bir açıdan ve kuşkusuz bu hizmetin amaçlandığı hasta ise bambaşka bir açıdan hemşireye bakar olmuş. İşte bu çelişkili rol beklentilerinin niteliğinden ötürü, çeşitli sorunlar ortaya çıkıyor hemşirelikte. Hemşirelik mesleği halka yeterince götürülemiyor. En büyük sorunları ise sayıca çok az olmaları. Doç. Dr. Perihan Velioğlu bu konuda şunları söylüyor: "Nüfusumuz gittikçe artıyor, sağlık kuruluşlarımız çoğalıyor, insanımız eskisinden daha bilinçli ve talep gittikçe artıyor." Ayrıca teknolojideki gelişmeye paralel olarak hastaların iyileşmesinde yeni olanakların ortaya çıkması ve hemşirelerin de bu alanlarda çalışması ile çalışma alanının da sürekli genişlemesinden söz ediyor.

"Eğitim de önemli bir sorun" diyor Doç. Dr. Velioğlu ve özellikle ortaokula dayalı meslek liselerinden söz ediyor. "Bunların liseye dayandırılmasını ben her zaman savundum, dünyanın hiçbir yerinde ortaokula dayalı hemşire yoktur, 13-14 yaşındaki öğrenci kendi fizyolojik, psikolojik sorunlarını çözümlememiş ki bir de ona hasta bakımı, sorumluluğunu veresin."

"Ayrıca çok güç bir meslektir hemşirelik. Devamlı acıyla, hastayla ve hastanenin stresli ortamıyla karşı karşıyadır hemşireler" diyor.

Florence Nightingale Hemşirelik Yüksek Okulu Müdürü Doç. Dr. Perihan Velioğlu okulun kurucularından ve 43 yıldır bu mesleğin içinde...

İhtiyaç 150 bin, var olan 20 bin

"Dünyada ve ülkemizde hemşirelik mesleğinin, tarihsel gelişim sürecini, bugünkü konumunu ve hemşirenin oynaması öngörülen rol biçimini oluşturmada kadın olmalarının önemli bir etken olduğu inancındayım" diyor. Sağlık mesleklerinde ise örgütlenme ileri aşamada olduğu için hekimin entelektüel, aktif, hemşirenin ise kadınla özdeşleştirilen pasif ve bağımlı rolü oynaması istendiğinden söz ediyor. "Biliyorsunuz dünya erkekler dünyası" diyor. Türkiye'de olmasa bile dünyada ar-

tık erkeklerin de hemşire olmaya başladıklarını hatta bazı yüksekokullarda bu sayının yarı yarıya olduğunu anlatıyor. "Tabii ki bu gelenek ve göreneklere bağlı, ama mesleğin öyle işlevleri var ki bu işlevler kadın-erkek ayrımını gerekli kılmıyor. Erkekler de bütün bu işleri yapabilirler. Biz savunuyoruz bunu ve erkeklere kapımızı açıyoruz, hemşirelik mesleğine buyur ediyoruz" diyor.

Doç. Dr. Velioğlu, geleceğin ailesinde olduğu gibi sağlık ekibi içinde rollerin eşit olarak oynanması ve hakların eşit olarak dağıtımı gerçekleşirse, daha sağlıklı bir yapıya kavuşulacağını düşünüyor. Sorunların ise genel bilinç seviyesinin yükselmesiyle çözümleneceğinin "sağlıklı olmanın bir insanlık hakkı, bir anayasal hak olduğunun" kavranmasıyla ileri adımlar atılabileceğini söylüyor.

En büyük sorun ise hemşire sayısının çok az olması. Halen 20 bin hemşire var ülkemizde, ihtiyaç olan sayı ise 150 bin. Bu rakamın sorunların boyutlarını ne kadar genişlettiğini düşünüyoruz. Çünkü her şeye yetişemeyen hemşire birçok işini bu konuda hiç bir eğitimi olmayan insanlara bırakmak zorunda kalıyor ya da gece gündüz çalışıp bir uçtan bir uca yetişmeye çabalayarak insan olarak kendisine hiç vakit ayıramadan yaşamaya. İşte bu sorunları da hemşirelerin kendilerinden dinledik.

Doktor-hemşire ilişkisi

On yedi yıllık hemşire Nevin Öztürk, İstanbul Çapa Tıp Fakültesi Hastanesi'nde bir serviste iki hemşire, 40 hastadan sorumlu olarak nasıl çalıştıklarını anlattı. "Bir de araya bizim işimiz olmayan bir sürü kırtasiye iş girince hastalarla yeterince ilgilenemiyoruz. Bir çocuk annesiyim, ikinci bir çocuğumun olmasını çok istiyordum,ama mesleğin yüklediği ağır sorumluluklar beni bundan alıkoyuyor. Oysa biraz daha rahat çalışabilsek."

Doktorlar arasında kendilerini hemşirelerin amiri gibi görme eğilimleri de bir sorun. İstanbul Çapa Tıp Fakültesi'nde Müdür Yardımcısı Ülkü Özbek de bu konuya dikkat çekerek, doktor hemşire ilişkisinde öncelikle ekip çalışmasının önemini vurguluyor. Özbek'e göre, bunun sağlanması hemşirelerin doktorları ikna edebilmesine bağlı. Özbek, sağlık hizmeti denince gözünüzde hemen bir hemşire görüntüsünün canlandığını oysa birçok ek iş, sayıca yetersizlik ve hastanelerin aksayan yanlarının da eklenmesiyle ortaya çıkan faturanın hemşirelere çıkartıldığını anlatıyor. Steril kalması gereken bir servise hasta ziyaretçisi alınmadığında, piknik yapar gibi hasta yatağına doluşan ziyaretçilerle karşı karşıya kalındığında, oldukça sağlam sinirler gerekiyor.

Aksaklıkların faturası neden hemşirelere çıkartılıyor?

Mesleğini bırakanlar

Aynı hastanede hemşirelik yapan Ayfer Pöke işte tüm bu nedenlerden ötürü mesleğini bırakmak üzere. Mecburi hizmetini bitirir bitirmez daha önce kazandığı Edebiyat Fakültesi'ne kayıt yaptıracak, "Hep benden alıyor bu meslek, hiç vermiyor. Yaş olarak da çok genç yaşta ağır sorumluluklar alıyoruz" diyor. Üç yıl hemşirelik yaptıktan sonra bugün Kocaeli Mühendislik Fakültesi Makine Bölümü son sınıf öğrencisi olan Firdevs Helvacıoğlu ise meslekte aradığını bulamamış, "bir bürokratik kaos içinde çırpınıp duruyorduk, çözümü ayrılmakta buldum" diyor.

Türk Hemşireler Derneği İstanbul Şube Başkanı Yard. Doç. Dr. Selva Şentürk ise hemşirelik mesleğini cazip kılmak için bir dizi öneride bulunuyor, "Ücretler yükseltilmeli. Üç yıllık hizmete bir yıl kıdem verilmesi sağlanmalı, hizmetlerin 24 saat sürdürüldüğü gözönüne alınmalı, eğitime özen gösterilmeli."

Florence Nightingale Hemşirelik Yüksek Okulu Müdürü Doç. Dr. Perihan Velioğlu "Hemşirelik bir bilim ve sanattır" diyor. "Günümüzde sağlık sistemi içinde çalışabilmek için hemşirenin bilimsel yönden son derece kuvvetli olması gerekli, ama meslek olarak uygulamalı bir bilim dalı olduğu için de sanat yönü de önemli. Sanat yönü ise yalnız el becerisini kapsamıyor, entelektüel beceriyi de davranışları da kapsıyor. Bu açıdan da özverili olmak insanları sevmek ve mesleği sevmek çok önemli" diye ekliyor.

Ülkemizin sağlık sorunlarının çözümlenmesinde önemli bir rolü ve payı olabilecek hemşirelerin sorunlarının çözülmesi konusunda ise oldukça iyimser Doç. Dr. Velioğlu, "Ben hemşirelik mesleği içinde yaşadığım sürece pek çok şeyin olumsuzdan olumluya doğru gittiğini gördüm, bunu yaşadım" diyerek sözlerine şöyle son veriyor, "Gelecekte hemşireliği daha aydınlık günlerin beklediğine inanıyorum, umutluyum." □

Korumaya ilişkin niyetler ve kısmetler

Gelecek yılların yaratacağı nüfus baskısının üstesinden gelebilecek bir çevre, yarının kaldırma kapasitesini yaratabilmek için bu günden koruyucu davranmayı zorunlu kılmaktadır.

Yok ettiklerimiz ve edeceklerimiz.

Birileri planlamış, birileri bozmuş... Birileri dağıtmış, birileri satmış... Çevreciler de gelmiş, "hani doğa, hani doğa" demiş...

Böyle masallar mı anlatacak, bugünün gençleri, 50 yıl sonra torunlarına?

2000 yılında 77 milyon olacağı hesaplanan nüfusuna karşılık, "kullanılabilir" alanı askeri üsler, NATO uçuş alanları, serbest bölgeler, çevrelerinde serbest bölge statüsü talep eden enerji santralları, "yabancılara mahsus" tatil köyleri, az kalsın Arabistan'a dönüşecek Boğaz yakaları ile doğrudan "girilmez" ikinci konutlar, kamu kampları ile de kıyılarda dolaylı olarak çoğunluk için "girilmez" hale gelen; insan ile doğa arasında sağlıklı bir denge tutturmanın gün geçtikçe zorlaştığı bir ülkede yaşıyoruz.

Gelecek yılların yaratacağı nüfus baskısının üstesinden gelebilecek bir çevre, yarının "kaldırma kapasitesi"ni yaratabilmek için, bugünden koruyucu davranmayı zorunlu kılmaktadır.

"Kaplumbağalar için binlerce dönüm alanı milli park ilan edip, kaplumbağalar tükenmeyin diyemeyiz" diyoruz, ama istersek her şeyi koruyabilecek yasalar da çıkarıyoruz.

Belki de göremediğimiz, konunun gerçekte kaplumbağalar olmadığı; kaygıların, nesli tükenecek türlerden çok, "kamu yararı", "halkın çıkarı", "gelecek kuşaklar" gibi nesli tükenmekte olan kavramlar ve değerler için duyulduğu gerçeği.

Çevre koruması yönündeki niyetlerle gayretler, kâğıt üstünde var ettiklerimizle gerçek yaşamda yok ettiklerimiz, hep çelişiyor nedense.

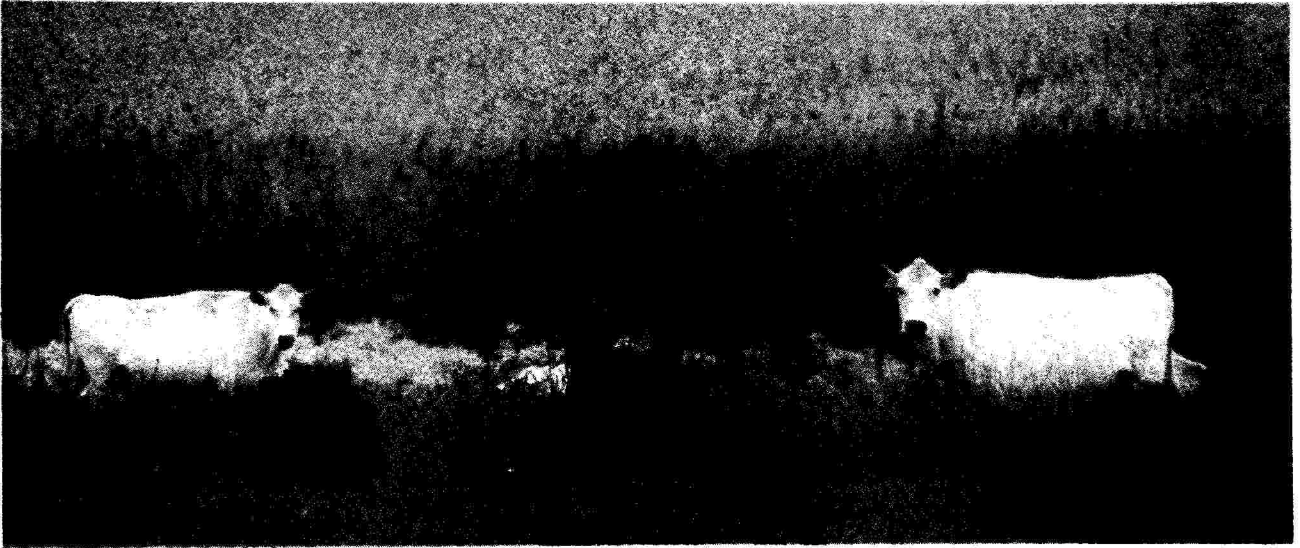
Niyetler

"Koruma" kavramı, Türkiye'de yasalar çerçevesinde uzun süredir ve oldukça yerleşmiş bir kavram. Yeraltı ve yerüstü "servetlerimiz" kültür ve doğal "varlık"larımız hep korunagelmiştir. Niyetten yana bir sıkıntımız yoksa da, uygulamada hovardaca davranma alışkanlığı, aynı derecede yaygın ve yerleşiktir.

Korumaya niyetli olduğumuzu en "yoğun" olarak gösterdiğimiz yıl, 1983.

1983 yılının yaz aylarında, 21 Temmuz - 9 Ağustos günleri arasında, doğrudan koruma amaçlı üç yasa birden yürürlüğe girdi:2863 sayılı *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu,* 2872 sayılı *Çevre Kanunu,* ve 2873 sayılı *Milli Parklar Kanunu.*

Çevre Kanunu, "Bütün vatandaşla-

Yasalarda geçen "koruma" kavramlarına anlamlı bakışlar.

rın ortak varlığı olan çevrenin korunması, iyileştirilmesi; kırsal ve kentsel alanda arazinin ve doğal kaynakların en uygun şekilde kullanılması ve korunması, su, toprak ve hava kirlenmesinin önlenmesi; ülkenin bitki ve hayvan varlığı ile doğal ve tarihsel zenginliklerinin korunarak, bugünkü ve gelecek kuşakların sağlık, uygarlık ve yaşam düzeyinin geliştirilmesi ve güvence altına alınması"nı amaçlamakta. Milli Parklar Kanunu'nun hedefi, "Yurdumuzdaki milli ve milletlerarası düzeyde değerlere sahip milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının seçilip belirlenmesi, özellik ve karakterleri bozulmadan korunması, geliştirilmesi ve yönetilmesi." Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu da, "Korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmek" kaygısı ile yola çıkıyor.

Bu üçlü koruma sacayağı, üç konumu o zamanki adları ile Tarım ve Orman Bakanlığı'nı, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nı ve Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı'nı, aynı alanlarda sorumlu kilarak bir anlamda yetki boşluğu yaratmakta, çok sahipli konuyu hepten sahipsiz kalmaya baştan mahkûm etmekteydi. Bu yasaların, "çevre"yi kavramadaki, doğal değer kavramına bakıştaki çağdaşlık ve uzmanlık düzeyleri de tam tutarlı değildir. Halbuki her üçü de aynı süreçten geçerek yürürlüğe girmiş yasalardı: Üç kuruluşta da en azından bir yıl süren bir hazırlık dönemi, taslak metnin ilgili kuruluşlara gönderilerek görüş alınması; Mecliste birer proje subayı koordinatörlüğü ve denetiminde, kurum temsilcilerinin de katıldığı toplantılarda ve ilgili komisyonlarda tartışma; Meclis görüşü; ve Konsey'e arz...

Özü aynı olan bu yasa hazırlıklarını hemen hemen aynı zamanda yürüten üç kuruluş, "görüş vermek" yerine, ortak bir çalışmaya girip, farklılıkların yönetmelik düzeyinde ele alındığı tek, güçlü ve bağlayıcı bir koruma yasası çıkaramazlar mıydı? 1984 yılı başına gelindiğinde yaşanan değişiklikler, böyle soruları iyice anlamsız kılacak, kısmet farklı biçimde gelecekti.

Kısmet

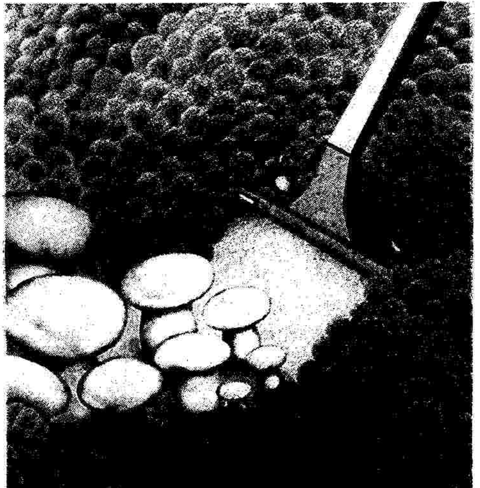
Koruma sacayağı, çatılmasına çatılmıştı da, gerçekleşmesi çok öte baharlara bırakılmıştı: Çevre Kanunu, ancak yönetmelikleri ile işlerlik kazanacak ya da uygulanmamasında bu özür kullanılabilecek türdendi. Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması Yasası, dar bakış açılıydı, çevre ve ekoloji kavramlarından uzaktı. Milli Parklar Kanunu ise belirli alanların park ilan edilmesine bağlı, bu yönden de özellikle Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın markajına açıktı.

Bunlar yetmezmiş gibi, bu çok korumacı yazdan, acımasız budayıcı bir kışa geçildi ve kamu kuruluşları yeniden düzenlenirken, Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı, tenzil-i rütbe edilip genel müdürlük düzeyine indirildi; Çevre Kanunu'nun öngördüğü Yüksek Çevre Kurulu ise kurulma fırsatını dahi elde edemeden, kaldırıldı. Kâğıt üzerinde bu yasadan önce de var olduğu halde hiçbir zaman çalıştırılmayan bu üst düzey eşgüdüm organı, ilgili kuruluşların tek tek proje düzeyinde ya da ancak ortaya bir sorun çıktığı zaman değil, çevreyi etkileyecek politikaların oluşturulması, kararların alınması aşamasında ortak çalışmalarına olanak veren, böylelikle üretilen politika ve kararların uygulayıcı kuruluşlarca benimsenmesini sağlayabilecek bir mekanizmaydı.

Niyetlerinde kısmetlerin ters düşmesi, koruma kavramının "var" ama yerleşmemiş durumda olması hiçbir iyileşme olanağı yaratmadığı gibi, o günden bugüne, geçen dönemin ekonomik tercihleri ve kısa dönem kaygıları ile özellikle kıyıların dengesi daha da bozulmaya aday bir hale geldi.

Şu günlerde, sözde de olsa korumaya kalktığımız "tabiat varlıkları" ve "doğa" konusunda, tanıma, bilme açısından bile ne kadar sığ kaldığımızı gördükçe, insanın keşke uluslararası üne sahip bir kalp uzmanı yerine, uluslararası üne sahip birkaç doğa bilimci misafir etseydik diyesi geliyor.

AYDAN BULCA-ERİM

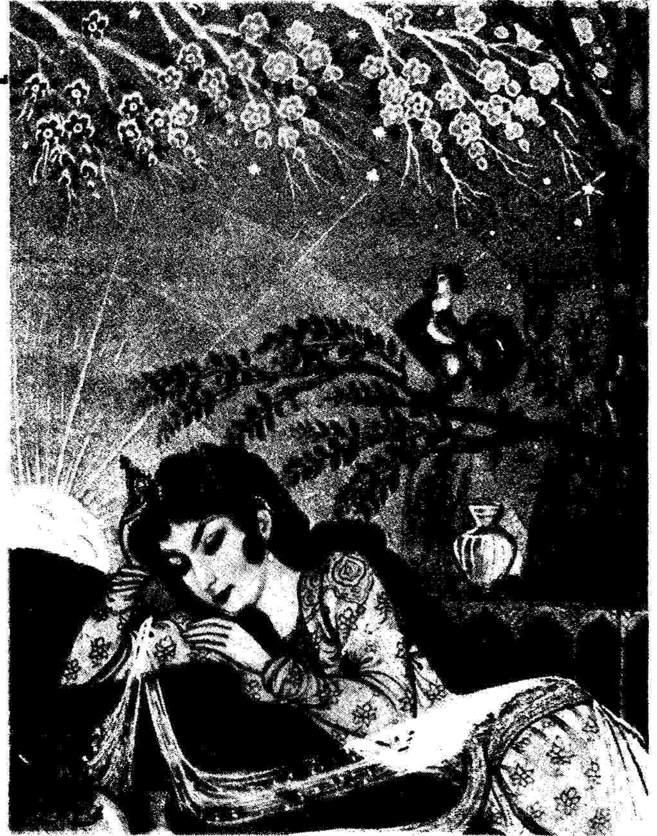

REHA YALNIZCIK;
"Doğa İle Haşir Neşir" dizisinden: Nasıl traş olurken yüzümüze özen gösteriyorsak.

15. İSTANBUL FESTİVALİ/

BİLLUR KÖŞK

"Ne Ferhat gibi dağı delince kavuşayım isterim, ne Mecnun gibi suretini unutana dek seraplara sevdalanayım isterim, ne de Kerem gibi diyar diyar dolaşıp türkülerle yaşlanayım isterim" der bu masaldaki âşık Muradhan. Ferhat'tan, Mecnun'dan, Kerem'den başkadır. Çağdaş bir âşıktır. Gelin görelim, ne derler oyunun yazarı, yönetmeni aşk üzerine, masal üzerine, kadın üzerine.

Hayali cihana değmiyor artık.

Aşk, aşk dediğin

1986'da İstanbul'da 1001 Gece'yi sahneye koyan ve bu oyunla 1986 en iyi oyun jüri ödülünü alan tanınmış tiyatro yönetmeni Luiz Menase yeni oyunu Billur Köşk Masalı ile Fransa'yı dolaşıyor. Oyun 23-26 Haziran 1987 tarihlerinde 15. Uluslararası İstanbul Festivali'nde gösterilecek. Murathan Mungan'ın yayımlanmamış bir masalından sahnelenen oyun Muradhan ile Selvihan arasındaki aşkı çağdaş bir dille ve simgelerle dile getiriyor.

Murathan Mungan'ın masalı

Yazar, bu masalda hem halk dilini, Doğu'nun yöre dilini, hem de kültürel birikimi olan bir dili birlikte kullanıyor. Öyle ki, masal dili rüya dilidir tanımı burada gerçek oluyor. Çağdaş masal dilini yetkin bir biçimde kullanan Mungan'ın masalında ve oyunda, volkan ile güneş, dağ ile ova, söz ile dans ve Selvihan ile Muradhan arasındaki aşk anlatılıyor. Selvihan bey kızı, beylik iktidarının "Billur Köşk" teki mahkûmu; erkek çocuğu olmayan babası tarafından erkek gibi yetiştirilmiş bir kız. Selvihan semahı en iyi yapanı arıyor. Selvihan çağdaş bir amazon ve olup biteni anlatıyor. Böylece oyuncu rolünden çıkıp anlatıcı oluyor. Klasik tiyatroda anlatıcı ve oyuncu ayrı kişilerdir. Oysa burada aynı kişi. Böylece birçok özne birbiriyle iç içe giriyor. Bir yerde bu çoğulculuk içinde söyleyen-anlatan-oynayan yok oluyor ve nötr bir anonime doğuyor. Selvihan aynı zamanda kendisinden üçüncü şahısmış gibi söz edebiliyor.

Sözün önemi

Selvihan bey kızı, hükümdarın bir anlamda yerleşik düzenin, devlet aygıtının kızı. Muradhan göçer, "savaş makinesinin" bir bireyi. Bir savaşçı gibi çevik ve en iyi semahı tutan o. Selvihan'ın muradı (arzusu) Muradhan, böylece ortaya iki yönlü bir "ele geçirme", "yakalama" olgusu çıkıyor. Devlet aygıtı ve yerleşik düzen, savaş makinesi, göçerleri kapmaya, kendi içine çekmeye çalışırken; hükümdar kızı Selvihan ise Muradhan'ı ele geçirmeye uğraşmaktadır. Selvihan sözü (çünkü anlatıcı), Muradhan hareketi (çünkü iyi semah tutuyor) simgelediğine göre, söz hareketi ele geçirmek istiyor. Burada Menase'nin 1001 Gece'de üzerinde ısrarla durduğu *sözün önemi* vurgulanıyor. Söz, kapalı bir toplumda kadının en birincil savunma ve saldırı aracı-silahı, Menase'ye göre.

Aşk-töre ve iktidar simgesi: Dağ

Masal ve oyunda bir de üçüncü kişi var: Sönmüş bir volkan, bir dağ. Oyunda, görünmeyen bir makine yardımı ile olayın gelişimine uygun bir biçimde kıpırdayan, yer değiştiren, olayın yaşandığı yer ve bir kişi. Sanki olayı düzenleyen, kişileri eleyen bir elek. Dağ bir beden gibi olayları düzenliyor, isterse zorlaştırıyor. Çünkü dağın bir aşk töresi, bir hukuku var. Selvihan ile Muradhan arasındaki aşkın varlığı, dağın aşk töresine ters geliyor. Selvihan töreye göre erkek gibi yetiştirilmişti ve aşkı, cinselliği tanımaması gerekiyordu. O, Muradhan'la aşkı tanıyarak bunu zedeliyor. "Toprağı bölen, sevdayı da bölecekti elbet. İnsanları birbirine yasak edecekti. İnsanların birbirine yasak olduğu yerde, her vahşet muteberdi."

Gölge aynı zamanda sahibinin fikir ve düşüncesidir. Oyunda, gölgenin kullanımı ve gölgeye verilen önem dikkat çekiyor. Dekorlara imzasını atan ressam Sarkis ışık oyunları sonucunda elde ettiği gölgelere Platon'da olduğu gibi filozofik

"Kavuşmak, en azından dokunmak"

Murathan Mungan'ın Bir Billur Köşk Masalı'nda anlatılan aşk öyküsü bildiğimiz masallardakinden farklı, kahramanları da... Muradhan'la Selvihan'ın aşkından yola çıkarak aşk üzerine birkaç söz söylemesini istedik yazardan.

— Aşk için galiba söyleyebileceğim ilk söz; aşk bizim günlük hayatımızın ve gündelik hayatımızın ütopyasıdır. Çünkü dil, din, ırk ve cinsiyet ayrımlarına ve bu temellere dayanan toplumlarda insanların nasıl âşık oldukları ve aşkın ne olduğu sürekli sorgulanması gereken bir şeydir. Yani aşkın temellerine ilişkin bu denli total bir yerden bakıldığı zaman, gerçek içeriğine kavuşur. En azından sorgulanan düzeyinde içeriğine kavuşur.

Aşk benim de ütopyam elbette... Benim belki de hemen hemen bütün yazdıklarımda çok temel bir motif. Pembe edebiyatından, beyaz dizisinden daha sosyal içerikli olanlarına varana dek aşk, insanların ilgi alanlarını, ortak noktalarını içeriyor. Aşk, biçim de değiştiriyor. Dünyada en çok sorgulanan şeylerden biri aşk ve ölüm ilişkisi ya da aşk ve yaşam ilişkisi. *Kırk Oda* kitabımda yüzyıllık uyuyan güzelin bir sorusu vardır: Masalın bittiği yerden başlayan bir masal yok mu, diye. Ben, işte o bittiği yer zannedilen, hani 'onlar ermiş muradına'dan sonrası, beni çok ilgilendiriyor. Ya da sonrasını öncesine yerleştirmek gayretidir bütün yazdıklarım. Lâl Masallar üç öyküden oluşacak. Bir Billur Köşk Masalı bu kitabın ortanca öyküsü. Üç öyküde de aşk, iktidar ve aşkın engelleri sorgulanıyor. Yani, aşk niye engellenen bir şeydir? Ya da bütün engellerin içerdiği sosyolojik, psikolojik malzeme nedir? Ben cevaplarından çok soruları olan bir yazarım ve sorularımı paylaşmak istiyorum.

Yaptığım bir başka şey masallarla ilişkilenmede, masallar belki de aşkın ütopyasına çok uygun bir formüle, temel bir gerçeğe, temel bir malzeme sağlıyor. Bize bugüne kadar anlatılan bütün masallarda belirlenmiş, verilmiş ilişkiler var. Yani masal belirlenmiş ilişkilerin ve belirlenmiş rollerin en çok yaşandığı yer. Ama bir yandan da bütün toplumsal dönemleri ve toplumsal ilişkileri birtakım temel kalıplar içeriyor. Galiba ben bu kalıpların yeniden sorgulanarak, insanların kendiliğinden sorgulanmasını da sağlamaya çalışıyorum. Hayatımızın birtakım temel trükleri var. Yani karşılaşma sahneleri var, sevişme sahneleri, ayrılık sahneleri var. Bizler bir şeyi ne kadar sahici yapıyoruz? Ne kadar bize öğretilmiş kalıpları üretiyoruz?

Lâl Masallarda bir başka şey daha yaptım, o da aşkı haketmek. Aşk bir iktidar sorunuysa; hep sunulan bir şey vardır. Bir erkeğin bir kadına kavuşması... Ben bir kızın bir erkeğe kavuşması için yapılmış çok fazla masal hatırlamıyorum. Bir kızın yapabileceği bir başkaldırı daha edil bir başkaldırıdır. Örneğin Rapunzel ancak saçlarını uzatıp sarkıtır. Elbette o masallar, kendini üreten maddi koşullar içerisinde kadın ve erkek rollerini bugünkü gibi sorgulamıyordu. Dolayısıyla Rapunzel'den bir Amazon yaratılmasını beklemek benim için de çok ilerici bir malzeme sağlaması anlamına gelmez.

Aşkı haketmek için Ferhat'ın dağı delme esprisini çok gündemde tutuyorum. Yani Ferhat ancak dağı delecek kol gücüne sahip olduğu anda aşkın engellerini aşar ve aşkı hakeder. Dağı delemeseydi bir masal kahramanı olamazdı. Burada bir duygu gücünü kaba güçle ölçmek fizik güçle ölçme temelinde dünyayı faşizan algılama, dünyayı bir fizik güçle açıklama niyeti görüyorum. Şu eleştiri yöneltilebilir benim söylediklerime: 'Ama o aşkının ne kadar kuvvetli olduğunu anlatmak için buna mecaz olarak kullanmış'' deniyorsa; mecaz olarak kullanılan ölçünün seçimi de aslında ideolojiktir. Bu anlamda Bir Billur Köşk Masalı'ndaki Muradhan (Adının Muradhan olmasının nedeni de bütün hikâyenin finali, yani bütün bu söylediklerimin ideolojik açıklamasıdır. Çünkü, güya su yüzüne çıkmamış bir masalı bulmuşum da yeniden yazmışım gibi yazıyorum. Bütün şey bir kurmaca. Bu bir masal olmadığı gibi bende bulup yazmadım. Bu nedenle de "günü geldi, biri bildi, tuttu o da adını verdi" diye biter.) baştan eril bir başkaldırıyı seçiyor. Bir Alevi semahçısıyken kendini feda edip bir çingene köçeği olarak saraya giriyor. Onun için aşk, kavuşamamak değil. Kavuşmak önemli; en azından görmek ve dokunmak... Dolayısıyla bu da aşkın bir yorumu. Belki Mecnun olmayı seçebilirdi. Bu aşktan ne anladığımıza bağlı. Ben, görmeden kafasındaki sanrıları sevmenin, kafasındaki sanrılarla büyümenin çok da çağdaş bir şey olduğunu zannetmiyorum. Bu bana çok metafizik gelen bir şey. Muradhan'ın kahraman kimliğinde bunları daha somut, somut oldukça da metafizik olan bir şeyi öneriyorum belki. O da şu: Öyle bir şekilde kendini feda edip aşkını gerçek kılmak. Yani egemen-erkek söylemeli bir masal olsa çok başka finalleri olabilirdi. Ben kadın ve erkek kimliklerini ve aşkın kendini, içeriğini sorgulayıcı bir radikalliği seçtiğim için dişil bir başkaldırıyla saraya giriyor Muradhan. Erkek rolünden vazgeçiyor ama aşkından vazgeçmiyor. □

anlamıyla kullanılmış. Gölge aynı zamanda sahibinin fikir ve düşüncesidir. Bu bağlamda dağın gölgesi aslında daha yüce bir biçimde sahneye yansıtılıyor.

Oyunda dans da önemli bir yer tutuyor. Muradhan dans ve hareketle her şeyi anlatıyor. "Muradhan laldır. Dili kelam tutmaz. Bir gözüyle, bir yüreğiyle, bir bedeniyle anlatır anlatacağını." Muradhan'ı Hideyuki Yano oynuyor. Kudsi Ergüner'in oyun için özel olarak düzenlediği ney ve vurma çalgılardan oluşan müzik eşliğinde Yano'nun yaptığı dans semah değil, ama oyunun masalımsı, mistik ve rüya alemine uygun düşüyor. Dans sahneleri ve Yano'nun yorumu R.W. Fassbinder'in Querelle filmindeki (Jean Genet'nin *Querelle de Rest* isimli romanından uyarlama) bazı sahneleri çağrıştırıyor. Dans ve müzik konusunda Menase, Yano ve Ergüner'in ortaklaşa katkılarının yanında, yine de yönetmen olarak Menase'nin yorumunun belirleyici olduğu söylenebilir. □

Luiz Menase

LUİZ MENASE

Kadının aşkını anlatmak

— Oyunu tür olarak nasıl yorumluyorsunuz?

— Bu oyunu büyükler için masal diye tanımlayabiliriz. Uzun zamandır anlatılan bir masal. İnsanları ilgilendiren olayların, gerçeküstü, harika bir diyarda geçiyor gibi anlatılması. Bir tür rüya âlemi. Masal anlatma entelektüel bir uğraş, kültürel bir olay. Herkes masal anlatamaz. İlk masal anlatıldığından bu yana giderek masal anlatıcılığında bir uzmanlaşma oluştu. Kültürel birikimi olanlar iyi masal anlatıcı da oldular.

Bu masala, büyükler için masal dememin nedeni, masalın tarihsel süreç içinde geçirdiği değişimle ilintili. Avrupa'da 17. yüzyılda burjuva ahlakının etkisiyle ve masalların çocuklara doğru yönlendirilmesi sonucu masallar cinsellikten arındırıldı ve böylece masallar sadece çocukların dünyasına maledildi. Oysa daha önce büyüklerin en önemli kültürel faaliyetlerinden biriydi masal anlatmak ve dinlemek. 17. yüzyıl ve sonrasındaki gelişmelerle çocuklar ile büyüklerin dünyaları ayrılıyor ve idealize edilen örnek bir dünya için çocuklara cinsellikten yoksun masallar uyduruluyor. İşte o nedenle Mungan'ın masalını ve oyunumuzu büyükler için masal diye tanımlıyorum.

— Muradhan ile Selvihan, Kerem ile Aslı, Leyla ile Mecnun, Ferhat ile Şirin masalları arasındaki benzerlik ve farkları belirtir misiniz?

— Metinde ve oyunda bu konu doğrudan yanıtlanıyor. Selvihan "İste beni, vermezlerse kaçır beni (...) Ferhat'ı emsal tut kendine, Mecnun'u, Kerem'i emsal tut" dediğinde Muradhan şu cevabı veriyor: "Ferhat kadar güçlü değilim (...) Mecnun kadar engin değilim (...) Kerem kadar abdal değilim (...) Ne Ferhat gibi dağı delince kavuşayım isterim, ne Mecnun gibi suretini unutana dek seraplara sevdalanayım isterim, ne de Kerem gibi diyar diyar dolaşıp türkülerle yaşlanayım isterim." Muradhan bu üç klasik masaldaki gibi kahraman olmak istemiyor. Muradhan modern bir âşık. Çağımızın adamı. Bu şu sözlerinden çok iyi anlaşılıyor: "Her üçü de sevdalarını unutana dek sevmişlerdir. Oysa ben unutmak istemem. Seni unutup da serapları, suretleri, türküleri sevmek istemem. Ben seni sevmek isterim. Olduğun gibi seni. Görerek, işiterek, dokunarak, seninle birlikte yaşayarak sevmek isterim."

— Gerek 1001 Gece'de, gerekse bu oyununda ilgi alanın kadın-erkek ilişkileri; bu feminist hareketin yeniden hareketlenmesiyle mi ilgili, yoksa başka nedenlerin var mı?

— 1001 Gece'de çıkış noktam farklıydı. Orada beni özellikle ilgilendiren Şehrazat'ın öyküsüydü, Şehrazat farklı bir kahraman. Destanlarda tanıdığım tek kadın kahraman. Hele O'nun Arap-İslam dünyasından olması daha çok ilgimi çekti. O, konuşarak ölüme karşı savaşıyor. Ölüme karşı; iktidara karşı sözüyle savaşıyor. Beni kadınların iktidar arayışı ilgilendiriyor. Göçebe yaşantısında çok karılık yok, kadınlar çok güçlü. Para kadınların elinde. Kadınların ellerinde adamları var. Yerleşik hayata geçişle kadın evde kalıyor, ama iktidar yine ellerinde. Beni asıl kadının hareme girişi düşündürüyor. Erkekler istedi diye mi girdiler, yoksa kadınlar iktidarlarını korumak için mi hareme girdiler? Bilemiyorum. Ama bu konuyu araştırmak istiyorum. Bununla birlikte haremdeki kadınlar adamları aracılığıyla her yere gidebiliyorlar. İktidara ortak olmaya çalışıyorlar. 1001 Gece'de bunları anlatmak istedim. O oyunumda realist bir kurguya girmek istemediğimden bütün rolleri kadınlara oynattım. Zaten tiyatroda kadın-erkek yok, rol vardır. 19. yüzyılda bütün roller erkeklere oynatılıyordu. Bu tiyatroya özgü bir olay.

Ben feminist değilim, dünyanın nasıl döndüğünü bilmek istiyorum. Kadınların erkekleri nasıl gördüğünü araştırıyorum. Kadın ve erkekler arasındaki cinsel, politik, ekonomik, toplumsal vb. ilişkileri arıyorum. Oyunlarımın çoğunda bu konulara kafa yoruyorum, aşk temasını işliyorum. Özellikle kadının aşkını anlatmaya çalışıyorum. Aşk benim için politik bir şeydir. 1960'ların sonunda bir ütopya vardı. Toplumu değiştirmek istiyorduk. Tek ve en doğru doğruyu biz biliyorduk (veya öyle sanıyorduk). O sıralarda bu ütopyanın verdiği iyimserlik sayesinde aşk daha güzeldi, kadın-erkek ilişkileri daha iyiydi, bugününkünden farklıydı. Günümüzde Fransa'da depolitize olmuş bir toplum söz konusu ve kadın-erkek ilişkileri, toplumsal ilerleme için kullanılıyor. Yeniden aileye dönüş başladı. Eskiden aşk yoktu evlilikte, aşk sadece masallarda vardı. II. Dünya Savaşı sonrasında, aşk ve sevgi sonucu evlilikler yapılıyordu. Şimdiyse işler çok farklı. Feminizm ve radikalizmden sonra kadınlar sanki kendi saldırganlıklarından korktular ve bu nedenle yeniden garanti arıyorlar. Evliliğe ve aileye yeniden dönüşün nedenleri bunlar.

— Son olarak yeni tasarılarından söz eder misin?

— Birkaç yıldır beni ilgilendiren bir kadın üzerindeki çalışmalarımı bitirmek ve bu çalışmayı sahneye koymak istiyorum. Bu kadın *Lou Andreas - Salome.* Protestan Rus aristokrasisinden olan Lou, ilk kadın psikanalist; Freud ile arkadaş ve aralarında platonik bir aşk doğmuş. Lou, döneminin tanınmış birçok düşünür ve şairiyle aşk hayatı yaşamış, örneğin Rilke, Paul Ree, Nietzche vb. Zeki ve çok güçlü bir kadın olan Lou üzerine dostu ve sevgilisi Wedkind'in yazdığı *Lulu* isimli piyesi var. Bu piyes ve ondan esinlenerek gerçekleştirilen opera üzerindeki çalışmalarımı tamamlamak ve bu kadını daha geniş seyirci topluluklarına tanıtmak istiyorum. □

M. ŞEHMUS GÜZEL/ALİ AKAY Paris

MELİH CEVDET ANDAY

Nemelazımcılık olur mu?

12 Eylül, halkı politikadan uzaklaştırmak istemiştir; parlamentoyu, siyasal partileri, kimi dernekleri ve kurumları kapatması hep bunu sağlamak içindir. Başka bir deyişle, onlarca, 12 Eylül öncesi anarşinin nedeni politikadır, halkın, gençlerin politikaya girmesidir. Öyle ise, suçlu politikadır, halkımız politikaya alışık değildir daha. Sonuç? Basit mantık şunu buyuruyor: Politikayı kaldırırız, ülke rahata erer.

Türkiye'de politikaya karşı bu tutumun oldukça gerilere uzanan bir geçmişi vardır: Politika tehlikelidir, idam sehpalarında son bulur; politika çirkindir, dalavereleri içerir; politika büyüklerin işidir, arkan yoksa politikaya girme... Burada ciddi olarak sormak gerekiyor: Halkta bu çekingenliği, bu korkuyu, bu pasifliği uyandıranlar, gerçekten politikaya karşı mı idiler? Hayır, onlar politika alanında rakipsiz, muhalefetsiz kalmak, alternatifsiz bellenmek isteyenlerdi, demek kendi politikaları vardı. Halkın politikaya karışmasını önlemek isteyen bütün güçler, çeşitli yasaklar koyarak, kendi politikalarını yürütürler ve bunun halk, ulus, memleket yararına olduğunu söylerler.

12 Eylül'den sonra da böyle oldu işte: ANAP, 1983 seçimlerine uydurma rakiplerle girdi ve askerin zımni desteği ile denetimsiz bir ekonomi politikası yürütme olanağını ele geçirdi. Öte yandan toplumda özgür düşün adına ne varsa, kişi, kurum ve dernek olarak, tasfiye edildi. Böylece istenilen sükûnetin elde edileceği sanılıyordu elbet. Ama gerçekte belli bir politika yürütülüyordu gene de. Demek 12 Eylül öncesi anarşinin nedeni politika değildi, politik partiler, sendikalar, dernekler değildi. Çünkü ortaya yeni partiler çıkartılmıştı ve kapatılan kurumların, yerini yeni kurumlar, dernekler almış bulunuyordu. Bu durumda halka söylenmek istenen neydi?

Bu sorunun yanıtını, başarılı bir Doğu Karadeniz yolculuğu yapan, kapatılmış AP'nin eski Başkanı Demirel'den dinleyelim: "Siyaset ve siyasetçi düşmanlığı Türk vatandaşını nerdeyse nemelazımcı yapmıştır. Ülke meselelerine alaka duymaz, yanlışı alkışlar, doğruyu yaşatmaya gayret sarf etmezsek, her türlü kötülüğe maruz kalmamız doğaldır. Ben Çankaya'nın ve iktidarın kansız, kavgasız, hilesiz, entrikasız, milletin hür iradesine dayanarak el değiştirebildiği hür ve demokrat bir rejimle ülkenin idare edilmesinin sağlanmasını bütün meselelerimizin başında görüyorum."

Bu sözlerden anlaşıldığı üzere, siyaset ve siyasetçi düşmanlığından amaç, halkı nemelazımcı duruma düşürmektir; ama bunun da bir siyaset olduğu görmezlikten geliniyordu. Devlet olan yerde, ama gizli ama açık, mutlaka politika vardır. Bunun iyisi elbette açık politikadır. Onun için, bir toplumda, hele çağdaş olduğunu söyleyen, çağdaşlaşmak isteyen bir toplumda bütün siyasal düşüncelere eşit hak tanımaktan başka çıkar yol yoktur.

Politikayı zararlı saymak, halkın, gençlerin politika ile ilgilenmesini önlemek, bunun için de yasal sendikaları kapatmak, grev hakkını gemlemek, toplu gösteriyi yasaklamak, üniversiteyi liseleştirmek, hatta medreseleştirmek, üniversitelerde yaratıcı çalışmayı ortadan kaldırmak, gençleri dernek kurma hakkından bile yoksun bırakmak, hiçbir şeyin önlemi değildir, olamaz. Çünkü bu tür bir yasakçılığın belli bir politika olduğu çok geçmeden anlaşılır ve halk, daha nemelazımcı olmaya vakit bulamadan, içine girdiği koşulların anlamını kavramağa başlar. İşte, Karadeniz halkının Demirel'e gösterdiği ilgi bunun tanıtıdır. Hoşlanın hoşlanmayın, bunu önlemenize olanak yoktur. İsmet Paşa, "Türk milletinin en az Kore milleti kadar haysiyeti vardır" demişti. Yanılanlar, kendi halklarını haysiyetsiz görmeğe kalkışanlardır.

Şu ilkelerde anlayış birliğine varmamız zorunludur: Politika müsaade ile olmaz, o herkesin hakkı ve görevidir, çünkü yurt yönetiminin baş koşuludur. Belli bir politikayı zararlıdır diye yasaklamak kimsenin hakkı değildir. Onun zararlı olup olmadığına deneyerek halk karar verir, denenmeden ise onun zararlı olduğu zaten bilinemez. Politika hiçbir sınıfın, hiçbir zümrenin tekelinde değildir, olamaz; yoksa o sınıf, ya da zümre ülkede diktatörlük kurmuş demektir. Politika her sınıf ve zümreden bireylerin yaşamını doğrudan etkiler, bundan ötürü de kimi yurttaşı politikadan uzak saymak, cahildir diye anlamaz saymak, gençtir diye deneyimsiz saymak yanlıştır. Politikadan uzak kalmak isteyen bile onun içindedir. Okumamış olan, okumamışlığının suçunu kendi taşımaz, bu suç toplumundur ve basit yurttaş, yaşayış biçiminden edindiği deneyim ile belli bir politikanın neye yararlı, neye yararsız olduğunu çıkarabilir. Öğrenci, yaşama hazırlanan bir genç olma niteliği ile, yönetimle çok yakından ilgilidir, geleceğini yaşça büyüklere teslim edemez, onu kendi kuracaktır.

Bu ilkelerin her hangi birini yadsımağa kalkmak, halkı vesayet altına alma anlamına gelir ki buna hiç kimsenin hakkı yoktur. Halk vesayet altına alındıktan sonra hangi politikayı, kim onaylayacaktır?

Montaigne, "Doğa bizi özgür ve bağımsız yaratmış, bizse tutup kendimizi çemberler içine hapsediyoruz" diye yazmış. □

F. Almanya'da Gorbaçov üzerine kitaplar

Gorbaçov fotoğraflı ya da orak-çekiç amblemli kitaplar son aylarda kitabevi vitrinlerinden hiç eksik olmuyor. Gorbaçov reformlarının sistem içinde mi kalacağı, yoksa yeni bir sistem mi oluşturacağı konusu, bu kitaplarda işlenen başlıca tema.

Zhores Medvedev'in *"Genel Sekreter Michail Gorbaçov - Politik Biyografi"* (Der Generalsekretaer Michail Gorbatschow-Eine politische Biographie Luchterhand Verlag, 1986) adlı kitabının önemli bir bölümünü Gorbaçov'un yaşamöyküsü, eğitimi ve siyasal kariyeri oluşturuyor. Zhores Medvedev'e göre, Gorbaçov küçük değişiklikler peşinde koşmakta, sistemi orasından burasından yamamaya çalışmaktadır, yapısal değişikliklere kapalıdır. Yazarın altını çizerek vurguladığı tez: Gerçek anlamda bir reform ancak "aşağıdan" yapılabilir. Merkeziyetçilik korunduğu, ülke salt zor ve disiplin yöntemleriyle yönetildiği ve tutucu dogmatizm egemen olduğu sürece ne köklü değişikliklerden ne de ekonomik ve toplumsal gelişmenin sürekliliğinden söz edilemez. Zhores Medvedev, çoğu Doğu Avrupa uzmanının tersine Gorbaçov'u, ekonomik, sosyal ve politik reformları yavaştan alarak tutucu kanada güç toplaması için fırsat vermekle eleştiriyor.

Leo Kofler, "Sovyetler Birliği'nde Değişiklik? - Stalin'den Gorbaçov'a" (Aufbruch in der Sovjetunion? Von Stalin zu Gorbatschow, VSA Verlag, 1986) kitabında Gorbaçov'un ivedi çözülmesi gereken sorunların dayatmasının bir ürünü olduğunu belirtiyor. Bugünkü sorunların kaynağının ilk birikim aşamasının tamamlanması ile ortaya çıktığı görüşünde. Gorbaçovizmi "Stalinizmin radikal bir karşıtıdır ve bu karşıtlığa antibürokratizm damgasını vurmaktadır" biçiminde tanımlayan Kofler'e göre "Gorbaçovizm"in dört temel özelliğ vardır: 1. Marksist teori ve ideolojik üstyapıdaki dogmaları yıkma, 2. Demokratikleşme, 3. Ekonomi, yönetim ve bilimde ademimerkezileştirme ve 4. Dış politikada dünya burjuvazisi ile dünya proleteryası arasındaki sınıf mücadelesinin yeni bir biçimi.

Christian Schmidt-Haeuer, "Michail Gorbaçov", (Serie Piper Verlag 1986): ARD ve "Die Zeit"ın Doğu Avrupa uzmanlarından biri olarak kabul ediliyor. Schmidt-Haeuer parti ve bürokrasinin üst kademelerinde yapılan değişiklikleri yepyeni bir kuşağın iktidarı almasının işaretleri olarak değerlendiriyor. Yolsuzluklara karşı mücadele, ekonominin iyileştirilmesi ve "açıklık" politikasının şimdiden ürünlerini verdiğini öne süren yazar, Batı'ya eski klişeleri bırakıp Sovyetler Birliği'ne yeni gözlüklerle bakmayı öneriyor. Gorbaçov'un ekonomiyi iyileştirme programının önünde sonunda sistem değişikliğini zorlayacağını savunuyor.

Wolfgang Leonhard, "Kremlin'de Alacakaranlık" (Daemmerung im Kreml) Ullstein Verlag, 1987: 1984'te ilk basımı yapılan kitabın gözden geçirilmiş yeni baskısı. Leonhard sistem değişikliği ve Sovyet politikalarında köklü bir dönüşümün söz konusu olmadığı, değişikliğin daha çok yönetim tarzı ile sınırlı olduğu görüşünde. Ama bu, sistemde bir değişiklik yapılamaz anlamına da gelmiyor. Leonhard'a göre, Macaristan ve Çin Halk Cumhuriyeti'nde nasıl köklü değişiklikler yapılabildiyse Sovyetler Birliği ve diğer Doğu Avrupa ülkelerinde de yapılabilir. Yazar sistemde değişikliği sistem içindeki çelişmelerin keskinleşmesine, toplumsal gruplaşmaların durumuna, değişikliği destekleyen kesimlerin gücüne ve politik önderliğin durumuna bağlıyor.

Fritjof Meyer, "SSCB-Bir Büyük Devletin Yüzü" (Gesicht einer Weltmacht) Rororo Verlag, 1986: 1984'te yayımlanan "İnişte Bir Dünya Devleti - SB'nin Düşüşü" (Weltmacht im Abstieg-der Niedergang der SU) kitabının yeni bir adla yeni baskısı. Der Spiegel'in Doğu Avrupa redaktörü olan Meyer'in tezleri şöyle: 1. SB yalnızca asker gücü bakımından bir süper devlettir. Politik sistemi, ekonomik durumu ve halkın yaşam düzeyi süper devlet ölçülerinin çok gerisindedir. Üstelik ekonomisi gittikçe zayıflamakta ve askeri gücünü de olumsuz yönde etkilemektedir. 2. SB'deki sistem devlet kapitalizmidir ve bu sistemin temelleri Ekim Devrimi ile atılmıştır. Bir geri dönüş söz konusu değildir. Parti ve devlet içinde yeni sınıfın doğuşu da Lenin döneminde olmuştur. 3. Sistemin değiştirilmesi şansı hemen hemen yoktur. Ancak içeride bazı reformlar yapılması da mümkündür. Tek kurtuluş yolu dış politikada yumuşama, Avrupa'ya dönüş, onun bir parçası olma ve içte reformdur.

Thomas Meyer - Zdenek Mlynar, "Sovyet Sisteminin ve Batı'nın Krizi" (Die Krise des Sowjet Sistems und der Westen) Bund Verlag, 1986: Haziran 1985'te yapılan bir sempozyuma sunulan tebliğlerden bir derleme. Sovyetler Birliği'ndeki hızlı gelişmeler karşısında kitabın güncelliğini bir ölçüde yitirdiğini Zdenek Mlynar da "Sonsöz"de kabul ediyor. Kitapta yazıları yer alanların çoğu Doğu Avrupa ülkelerinden.

Michail Gorbaçov, "2000 Yılına Doğru" (Aufbruch ins Jahr 2000) Pahl Rugenstein, 1986: Gorbaçov'un "2000 yılına kadar bütün atom silahlarının üç kademede yok edilmesi planı" üzerine 15 Ocak 1986'da yaptığı açıklama ve Merkez Komitesi'nin 27. Kongre'ye sunduğu rapor. □

RESİM/ORHAN TAYLAN

Hasret ve ıslık

"Cezaevinde özgürlüğünden yoksun değil insanlar. Çünkü özgürlük yığınlara özgü. Mahkûm bazı şeyleri yapıp yapmamakta serbest değildir. Yapamayacağı şeylerin başında da cinsel yaşam gelir."

Orhan Taylan'la, Cihangir'deki atölyesinde laf lafı aça aça, öyle konuştuk. Cezaevinde Hasret Resimleri, bu resimlerdeki kadınlar ve bu resimlerde olmayan kadınlar...

— İlkin, Hasret Resimleri adıyla sergilenen resimlerin yaratımındaki gizi, duygusal ve düşünsel birikimi ve bu kadınları resmetme isteğini doğuran izlekleri soruyoruz: "Üç yıldan biraz fazla cezaevinde kaldım. Ve pek çokları gibi, bu cezanın anlamı üzerinde düşünme fırsatı buldum. Sanıyorum, hapis cezası öncelikle cinsel bir cezadır. Orada hayati olan birçok gereksinimi yerine getirilir aslında, tuvalet, yemek, temizlenmek vb. Ancak sevdiğiniz insanla bir arada olma hakkı sizden esirgenir. Tabii bu giderek dost çevrenizi de içine alır. Ama öncelikle sevdiğiniz insandan ayrı kalmanız, konulmanızdır diye düşünüyorum." Taylan'a göre, cezaevlerindeki insanlar, sevdiklerini, dışarıda olduklarından daha yoğunlukla düşünüyorlar.

Cezaevine giren bir sanatçının, öncelikle orayı, oradaki yaşanmışlıkları anlatması beklenir. Orhan Taylan bunun dışına çıkarak, "Ben daha çok, kafamızda neler var, bunun resmini yapmayı tasarladım. Kendimi tarttığımda da, bunun "hasret duygusu" olduğuna karar verdim. Hasretmekte, düşünceyi belirli bir özele, tikele indirgemekten gelen bir yoğunlaşma var. Birinci derecede hasret duyulan, en çok sevilendi ve karımı -en çok onu- düşündüm. Ama giderek, kadın temasını ele aldım, genelleştirdim."

Çünkü, içeride sevgilisi, eşi olan kadınlar bir torba çamaşır verebilmek, üç dakikalık sürelerle de olsa sevdiklerini görebilmek için, kötü davranışlara da uğrayarak saatlerce bekletilirlerdi kapılarda. Hasret, parmaklıkların iki yakasında çok yoğun yaşanıyordu Orhan Taylan'a göre ve ceza, özel bir ceza olmuyordu böylece. Hatta dışarıdaki, sanki daha çok cezalıydı; hem dışarıyı hem içeriyi yaşıyordu.

Cezaevinin cinsel yanı

Hasret Resimleri'ndeki kadınların duruşunda, o yoğun hasret duygusunun içinde bir boynu büküklük de var mıydı? "Boynu bükük değiller. Özellikle değiller. Hasret, efkârla bütünleşmiyor. Efkâr mutsuz bir duygudur ve melankoliyi taşır. Hasretse güçlü bir duygudur ve geleceğe yöneliktir. Dolayısıyla, umut ve güven doludur. Şimdiki anın burukluğunu da taşır, ama bu boynu büküklüğü getirmez. Tam tersine gururlu ve güvenli bir edayı da barındırır. Bu edanın ifade edilmesine özen gösterdim sanıyorum."

Cezaevinin bir de cinsel yanı var. Cezaevi mahkûmlarının özgürlük sorunu, edebiyatta ve diğer sanatlarda çok işlendi. Cinsel yanının da varlığı, yani bu çok insanca ve çok yaşamsal yönü o yaygınlıkla ele alınmadı... "Siz cinsel yönü de vardır diyorsunuz, ben öncelikle vardır diye üzerine basıyorum. Cezaevinde özgürlüğünden yoksun değil insanlar. Çünkü özgürlük yığınlara özgü bir şeydir. Ve yığınlar özgürlük istemiyle ayaklandıklarında, bunu iktidar istemlerinden ayrı tutmamışlardır. Cezaevindeki tek kişinin durumu ise serbest olmayışıdır. Burada özgürlükle serbestlik arasındaki farkı kalın bir çizgiyle çizmek istiyorum. Mahkûm bazı şeyleri yapıp yapmamakta serbest değildir. Yapamayacağı şeylerin başında da cinsel yaşamı gelir. Bu nedenle cezaevi yaşamının, cinsel karakterinden soyutlanarak anlatılması gerçekliğin ötesine düşmek olur. Siyasi mahkûmlar bu durumu yoksaymayı yeğlerler. Ben bu konuya, açık yüreklilikle, ve tabuları önüme koymadan yaklaştığımı düşünüyorum."

Orhan Taylan, hasret duygusunu sanatsal bir tema olarak çözümlerken, kendisini, sevgilinin bedenine duyulan özlemle sınırlamadığını söylüyor. "Hasreti, daha özgürce yaşanılan bir ülkeye, demokrasiye ve bütün insan haklarına duyulan hasrete yükseltmeye çalıştım."

Bir de içerideki kadınlar vardı. Onlar Hasret Resimleri'nde yok. Ama çok yakınlarında yaşadığı için onlardan izlekler yer almış mıydı Taylan'ın imgeleminde? "Cezaevindeki kadın mahkûmları görmedim. Ama kafamda ses olarak çok şiddetli bir anısı var. Mamak Cezaevi'nde zaman zaman avluya çıkarılıp dövülürdük. Çıkarıldığımız avluya bakan pencerelerden biri kadınlarındı. Aramızda da kalın tel örgüler. Bizler, o yıkım adı verilen coplanmalar altındayken, onlar çok güçlü bir ıslıkla *Yiğidim aslanım burada yatıyor* türküsünü söylerlerdi. Bu türküyü genellikle bir kişi ikinci bir kişiye söyler. Orada yüzlerce kişi yüzlerce kişiye söylüyordu."

Yanıtını beklemediğimiz son bir soruyla ayrılıyoruz Orhan Taylan'ın atölyesinden: "Bu ıslığın resmini yapacak mısınız?" □

SELMA ALTUN

Türk 87

Yönetmen: Bob Clark, *Oyuncular:* Timothy Hutton, Kim Cattrall Fox, ABD yapımı.

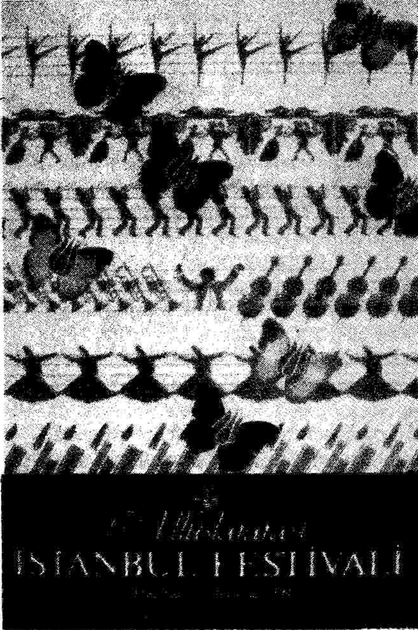
Şu günlerde baştan sona ilgiyle izlenen, sevimli bir film var. Özgün adının, 'Turk 182' olması ilgiyi daha da artırıyor. Şu ünlü "sarı filmin", Gece Yarısı Ekspresi'nin de etkisi ile Türk 182'ye eliniz yüreğinizde giriyor, rahat bir soluk alıp çıkıyorsunuz. Türk 182 bir "büyük film" değil; değişik, çarpıcı bir film de değil. Ama bir "iyi film." Giriş kesitinden sona kadar hiç sarkıp düşmeyen, gitgide hızlanan, yükselen bir anlatım düzeni var. Filmin neredeyse bütün oyuncuları akıllıca, beceri ile yerli yerinde kullanılmış, yönetilmiş. Gene de bu bir "Amerikan filmi", ama toplum sorunlarından gitgide uzaklaşan, bu sorunlara yaklaşsa bile, olanca gücü ile, tutucu (gerici de diyebilirsiniz), ırkçı savaş yanlısı bakış açıları ile, yorumlarla bunlara yüklenen soyundan bir "Amerikan işi" değil. Türk 182, az çok solgun da olsa, umut ışıkları veriyor. İçinizden acaba bu film Reagan-Rambo takımının yolcu oluşunun Irangate'in, Platoon'ların gelişinin ilk belirtilerinden biri mi?' diye geçiyor.

Türk 182, genelde genç Amerikan tarihinin özelliklerinden beslendiği söylenen, Amerikan kültürünün, Amerikan yaşam biçiminin, Amerikan sinemasının belli başlı izleklerinden birinin başat olduğu, bunlarla uyum halinde bir yapıt. Bireyci çaba, bireyci yetenek, bireyci sorumluluk duygusu ve bireyci başarı. Bilgisiz, akılsız kara kalabalıklardan uzak bireyin koçaklaması. Değerli yazar arkadaşım Dorsay 'masal' demiş, iyi de söylemiş, katıngısız her birey serüveni eninde sonunda masala dönüşür. Ne var ki bu özellik, bir çatal ağzında ikiye ayrılır. Yaban Batısı filmlerinden çoğunda, Pis Harry'de, Bronson'larda, Rambo'dan, Komando'ya, Kobra'ya giden çizgide, 'anlatı' ya yüzde yüz kişisel öz egemendir, şiddet (bazen irkinti, bazen tiksinti veren şiddet) kaçınılmazdır, "yargıç işe yaramaz - polis iyidir", "polis de yaramaz - gene en iyisini kahramanımız" becerir... Haliyle bu yolun sonu da sırılsıklam ırkçılığa, buyurganlığa, savaş tutkusuna ulaşır. Yol ayrımının öbür kolunun iyi bir örneği Frank Capra'nın yapıtları (sözgelimi: John Doe'yu Tanıyın). Bunlarda kahramanımızın kişisel sorunları artan bir ivme ile toplum sorunları ile kaynaşır. Anlatım şu ya da bu oranda "demokratik içeriklidir" katılımdan, çoğulculuktan izler taşır. Bir oranda, gözü sulu, duygulu, giderek çocuksu olsa da demeç insancıldır, barışçıldır, Kahraman da kesinlikle elini kana bulamaz. İşte Türk 182 bu çizgide bir film. Kahramanı (ya da iki kardeş oldukları için iki kahraman, iki Türk) dirençli, iyi, olumlu, yararlı, gerekli olduğuna inandıkları işin ardını bırakmayan, gerçek anlamda gözükara insanlar. Ezilip savrulmuş halk çoğunluğunun içinden geliyorlar. Ne var ki bu onların "gözüpekliğini" artırmış, içinden geldikleri "kaynak"la övünüyor, ondan güç alıyorlar. Şurada kafasını ezdiğiniz anda, öte yanda, daha güçlü, daha inatçı olarak karşınızda bulduğunuz halk... Çok yoksul, bitkin olduğunu sandığınız, ama sizden daha varsıl, daha "canlı" olan halk. Elbette böyle bir anlatımın "Türk" imgesi ile verilmesi insana kıvanç veriyor. Geceyarısı Ekspresi'nin ilkel, saldırgan, "adam öncesinin yanında bu gelişmiş, güçlü insanı "Türk" adıyla izlemek güzel şey...

Üstelik, sanıyorum, bir süredir buna gereksinmemiz var. Biraz da bu etkenle düşünüyorsunuz: Acaba Türk 87 nasıl bir insan? Günümüzün "Türk"ü de, dirençli, inatçı, tuttuğunu koparan, pire gibi kolay kolay ezilmeyen biri mi? Yoksa, barışçıllık, "sözüm ona dostluklar" uğruna küçükken kuzu, boy atınca "koyun" mu? Sayılmamaya, küçümsenmeye "alışalı" nice oldu? Acaba şu günlerde kendisine yapılanları, ona reva görülenleri, teker teker içine atıyor da, gün gelecek bunları cebinden çıkarıp önümüze sürecek mi?

Bakalım filmdeki Türk 182 ile 'yaşayan' Türk 87 birbirlerine ne kadar benziyorlar?

ORHAN BARLAS

15. Uluslararası İstanbul Festivali

İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı'nın ilk olarak Cumhuriyet'in 50. kuruluş yılını kutlama programı çerçevesinde düzenlediği festivale bu yıl 23 ülkeden 2100 sanatçı katılıyor. Rezervasyon formlarının 4 Mayıs Pazartesi gününden başlayarak dağıtıldığı festivalde bu yıl caz bölümü özellikle zengin. Toplam 128 gösterinin sunulacağı festival için doldurulan rezervasyon formları 10 Mayıs Pazar gününden itibaren yalnızca Atatürk Kültür Merkezi'nde toplanacak, rezerve edilmiş biletler ise 22-27 Mayıs tarihleri arasında aynı yerden alınabilecek. 15 Haziran - 31 Temmuz günleri arasında gerçekleşecek festivalde gişelerin açılış tarihi ise, 1 Haziran 1987.

SERGİ/BALKAN NACİ İSLİMYELİ

"Evet" ile "Hayır" arasındaki kavramlar

Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde Doçent olan Balkan Naci İslimyeli, başlangıçta halk figürasyonu kaynaklarından çıkış yapan bir resim anlayışı getirdi. Bu figüratif anlayış, özgün bir pastel tekniğinin eşliğinde bir tür çağdaş minyatür inceliğine ulaştı. Simetrik yalın, kare planlı, durağan kompozisyonlar, zamanla yerini, dikdörtgen planlı, daha dinamik kompozisyonlara bıraktı. Bu yıllarda sanatçı, sonraki siyah-beyaz çalışmalarının ilk işareti sayılabilecek renksiz gravür kolajlar geliştirdi. İtalya'daki yıllarında, özellikle ışık ustaları ve primitiflerle ilgilendi. Siyah ile beyaz arasında zengin ara tonlar, araştırmalarının merkezi oldu.

Şimdi, yedi yıldır Ankara'da açtığı ilk sergide kapıdan içeri girer girmez bir 19. yüzyıl nostaljisi ile karşılaşıyorsunuz. Manet'nin "Dejeuner sur l'harbe"inden, neşe ve canlılığını yitirerek çıkmış, sakallı, melon şapkalı bir gezgin, bir düş kuran -Slav mı?İranlı mı?- kâh Turner'den gene renksizleşerek ve hareketsizleşerek bugüne gelmiş bir buharlı-ama hızlı değil- trenin önünde, kâh Sibirya'da olması gereken birnehirde yüzer kayığında, kâh lâlelerin ardından, kâh bir kutup ayısı postuna uzanmış, yalnızlığını yaşıyor. Çıplak tek lavabolu bir genelev odasının boşluğunu vurgularcasına, tüvalin sağ ön köşesine kaçmış fahişenin, yüzü kadar eti de, tatlılıkla bezginliğin müthiş bir karışımını taşımakta.

Siyah ile beyaz arasındaki ya da "evet" ile "hayır" arasındaki kavramların araştırıcısı İslimyeli ile, Tanbay Sanat Galerisi'nde görüşüyoruz.

— Şık kostümler içinde bekleyen, umut eden, yalnız insanı, donuk ifadelerle hareketsiz çalışıyorsunuz.

— Evet, bir şeyleri bekleyen insanı yapıyorum. Bir beklemek, umut etmektir. Portre anlayışı içinde umudun resmini yapıyorum. Durgunluk, karamsarlık anlamında değil; Türk toplumunda statik bekleyen insan.

— Bir de düş kuran gezgin...

— Zaten yeteneklerini ifade edemeyen insanlar düş kurarlar. Düş kurmak, hayata lazım bir şeydir, ama bizim toplum bir türlü düş kurmaya itilir. Çünkü hayallerini realize edecek imkânlar sınırlıdır. Düşe sığınır; benim portrelerim de bir tür hayal kuran portrelerdir.

— Çok güçlü, kaynağı belli olmayan bir ışık kullanıyorsunuz. Bu ışık umutla mı, düşle mi ilgilidir, yoksa üslubunuz gereği midir?

— Her ikisi de diyebilirim. Akademik bir ışık değildir; psikolojik bir ışıktır. Tıpkı Barok sanatta olduğu gibi. Işıklandırmadan çok, ışıma olayı.

— Stüdyoda hazırlanmış özel mizansenlerle ilgili fotoğrafları da şu anda sergiliyorsunuz...

— Belki aşırı sinema tutkumu bu şekilde gideriyorum; bir stüdyom var; kameralarım oyuncularım, ve ben yönetmenim, sanki bir film yönetir gibi çekiyorum fotoğrafları. Dramatizasyon var, dikkat ederseniz. Bunlar ışık ve renk araştırmalarım için çekilmiştir, bağımsız fotoğraf olarak görmemek lazım. Zaten o iddiada değilim.

İnsan ile onu sınırlayan koşullar arasındaki çelişkilerle ilgilenen; bütünüyle plastik bulduğu bu çelişkiyi, giderek yalınlaşan bir çizgi boyunca ısrarla izleyen Balkan Naci İslimyeli'nin sergisi, Ankara'da 22 Mayıs tarihine kadar gezilebilir. □

BİLGEHAN MURATHAN

KISA KISA...

SERGİ

"Altı Yüzyıl Boyunca Alman Ağaçbaskı Sanatı", Stutgart Dış İlişkiler Enstitüsü tarafından hazırlanmış olan sergi, Türk-Alman Kültür Enstitüsü ile Mimar Sinan Üniversitesi işbirliğiyle gerçekleştiriliyor. Mimar Sinan Üniversitesi Mimar Sinan Salonu Fındıklı da 1-17 Mayıs tarihleri arasında izleyebileceğiniz sergi ağaçbaskı sanatının Güney Almanya'da 1400 yıllarından başlayarak günümüze kadar gösterdiği gelişmeyi içeriyor.

Fahir Aksoy

"Türklerin bilinen ilk naif ressamları" arasında anılan 1916 doğumlu Aksoy, İzmir'de yaşıyor ve "Köken Atölyesi"ni yönetiyor. Ege'nin tüm il ve ilçelerini grubuyla dolaşan, söyleşi ve sergiler düzenleyen ressam ve yazar Aksoy'un sergisi TEM Sanat Galerisi'nde 3 Haziran'a kadar izlenebilir.

PANEL

Kadın Haklarını Koruma Derneği, "Kadınlara karşı ayırımcı uygulamalar" konulu bir panel düzenliyor. Panele konuşmacı olarak Psikolog Dr. Suna Tanaltay, Zeynep Oral, Prof. Dr. Mustafa Dural katılıyor. 11 Mayıs Pazartesi günü saat 13.30, Atatürk Kültür Merkezi Oda Tiyatrosu'nda.

Kutsal Hazine Avcıları

HARRİSON FORD

(Raiders of the Lost Ark)

Yönetmen: Steven Spielberg, *Senaryo:* Lawrence Kasdan, *Oyuncular:* Harrison Ford, Karen Allen, Ronald Lacey, Paul Freeman. ABD yapımı, 1981, 115 dak.

1920'lerden '50'lere kadar Amerikan sinemasında "seriyal" denen bir tür filmler egemendi. Genelde ucuz ve basit öykülerden seçilen bu filmler kendi içinde bir bütün oluşturmuyor, çözümler hep bir sonraki filme bırakılıyordu. Bunlar arasında en çok bilinenler "Nick Carter", "Flash Gordon", "Tom Mix" gibi filmlerdi. Daha sonraları kalitesiz TV dizilerine dönüşen bu tür filmler 1970'lerle birlikte George Lucas ve Steven Spielberg gibi Amerikalı yönetmenlerle birlikte yeniden canlandı. Lucas "Yıldız Savaşları" ve "İmparator"la bu çığırı açarken "harika çocuk" Spielberg de "Kutsal Hazine Avcıları" ve "Indiana Jones" ile görsel atraksiyonlara dayalı bu sinemanın seyirlik örneklerini veriyordu.

12 yaşındayken babasının 8 mm'lik kamerasıyla kendince filmler çeken Spielberg, adını yaygın olarak ilk kez "Jaws"la duyurmuştu. Daha sonra "E.T." ile ve "Kutsal Hazine Avcıları" ile çocuksu öykünün sinema tekniğinin son gelişmeleriyle etkileyici görüntüler içeren, ama yine de gözboyacı oyunlar, ucuz eğlence ve "kaçış" özellikleriyle sinemanın eski büyüsünü yeniden yaşatan filmler yaptı. "En İyi Kurgu" ve "En İyi Görsel Efekt" Oscar'ı kazanan "Kutsal Hazine Avcıları" bu türden serüven sinemasının bir başyapıttı.

Filmde 1930'larda tarih profesörü ve arkeolog olan Indiana Jones'un bir yandan Nazileri atlatmaya çalışarak, kutsal bir sandığı araması anlatılmakta. **(TV1, 12 Mayıs Salı)**

Sevginin Gücü

(Two of a Kind)

Yönetmen: Roger Young, *Oyuncular:* George Burns, Robby Benson, Cliff Robertson.

Pazar sabahlarına özgü, duygusal bir film "Sevginin Gücü." Filmde zihinsel özürlü bir çocuk olan Nolie'nin öyküsü anlatılmaktadır.

Nolie'nin durumu annesiyle babası arasında bazı sorunlara yol açmaktadır. Babası onu gittiği okuldan çıkarmak istemektedir. Nolie'nin en yakın dostu ise sağlık yurduna yatırılan büyükbabasıdır. **(TV1 10 Mayıs Pazar)**

Uzaydaki Sır

(Outland)

Yönetim ve Senaryo: Peter Hyams, *Oyuncular:* Sean Connery, Peter Boyle, Francis Sternhagen, James B. Sikking. İngiliz yapımı, 1981, 109 dak.

1950'lerde Amerika'da komünist avına çıkan senatör McCarth'ye karşı direnen insanları bir western atmosferinde anlatan ve Fred Zinnemann'ın yönetip Gary Cooper'in başrolünde oynadığı 1952 yapımı "High Noon- Kahraman Şerif"i uzaya taşıyan bir film "Uzaydaki Sır." Peter Hyams başrolünü James Bond filmlerinin ilk ünlü oyuncusu Sean Connery'e vererek, belki de yüzyıllarca değişmeyecek bir insanlık olgusunu bilim kurgusal bir yolla anlatmayı denemiş.

Film Jüpiter'in aylarından birinde geçmektedir. Yüksek teknolojiye sahip bu maden kolonisinde intiharlar artmıştır. Bunun nedenini araştıran güvenlik görevlisi yaptığı araştırmalar sonucu olayı çözer ancak bazı çıkar çevreleri O'Neil'i ortadan kaldırmak üzere dünyadan kiralık katiller gönderir. İlgiyle izlenebilecek bir bilimkurgu filmi. **(TV2, 15 Mayıs Cuma)**

MAYIS

10 Pazar

TV 1

08.01 Açıköğretim
10.00 Pazar Sabahı
10.01 Voltron
10.25 Sohbet
10.35 Pazar Sineması *(Sevginin Gücü)*
12.00 Pazar Konseri
13.00 Chisholm Ailesi
13.45 Haberler
14.00 Zaloğlu Rüstem-2
14.45 Stüdyo Pazar
18.00 Televizyonda Sinema *(Yeni Bir Hayat)*
19.25 İftara Doğru
20.00 İslam Sanatından
20.20 İyi Uykular
20.30 Haberler ve Hava Durumu
21.15 Kaynanalar-2
22.10 Yaşayan Geçmiş-2
22.40 Spor
23.35 Haberler

TV 2

19.31 Ramazan Sohbeti
19.46 Analarımız
20.15 Profesyoneller *(Kuriye)*
21.00 Spor
21.30 Haberler
22.05 Gece Stüdyosu

11 Pazartesi

TV 1

08.01 Günaydın Türkiye
10.00 Eğitim Önlisans Programı
11.30 Kapanış
15.46 Eğitim Önlisans Programı
17.15 Açıköğretim
18.40 Haberler
18.55 He-Man
19.25 İftara Doğru
20.00 Sakatlar Haftası Özel Programı
20.30 Haberler ve Hava Durumu
21.15 İslam'ın Büyükleri-1
21.40 Ramazan Günleri *(Kütahya)*
22.40 Büyükbaba Efsanesi-2
23.30 Haberler

TV 2

19.31 Ramazan Sohbeti
19.46 Bizim Sazımız Bizim Sözümüz
20.15 Pazartesi Oyunları
21.00 Türk Tezyinat Sanatı-2
21.30 Haberler
22.05 Geceler ve Gündüzler-11
22.50 Caz Dünyası

12 Salı

TV 1

08.01 Günaydın Türkiye
10.00 Eğitim Önlisans Programı
11.30 Kapanış
16.16 Eğitim Önlisans Programı
17.45 Açıköğretim
18.40 Haberler
18.55 Küçük Fok
19.25 İftara Doğru
20.00 Kuranı Kerim
20.30 Haberler ve Hava Durumu
21.15 TV Dergisi
21.10 Saz Eserleri
22.15 Televizyonda Sinema *(Kutsal Hazine Avcıları)*
00.10 Haberler

TV 2

19.31 Ramazan Sohbeti
19.46 Besteciler Yorumcular
20.25 Haftanın Dizisi *(İnsanın İyi Tarafı)*
21.00 Gençler Yarışıyor
21.30 Haberler
22.05 2. Kanal 2. Gece

13 Çarşamba

TV 1

08.01 Günaydın Türkiye *(Sabahın Getirdikleri)*
10.00 Kapanış
17.45 Açıköğretim
18.40 Haberler
18.55 Ayıcıklar
19.25 İftara Doğru
20.00 Yurttan Sesler
20.30 Haberler ve Hava Durumu
21.15 Avrupa Kupa Galipleri Finali *(Naklen Yayın) Lokomotif Leipzig-Ajax*
23.00 Sanat Gecesi
23.50 Haberler

TV 2

19.31 Ramazan Sohbeti
19.46 Dünden Bugüne Musikimiz
20.16 Perihan Abla
21.01 Cosmos
21.30 Haberler
22.05 Dünya Sinemalarından Seçmeler *(Arka Sokak)*

14 Perşembe

TV 1

08.01 Günaydın Türkiye
10.00 Eğitim Önlisans Programı
11.30 Kapanış
16.16Eğitim Önlisans Programı
17.45 Açıköğretim
18.40 Haberler
18.55 Antilopun Dönüşü
19.27 İftara Doğru
20.00 Klasik Türk Müziği
20.30 Haberler ve Hava Durumu
21.15 Perihan Abla-3
22.10 Türbelerimiz-3
22.50 Televizyonda Sinema *(Hazreti Şeyma)*
00.30 Haberler

TV 2

19.31 Ramazan Sohbeti
19.46 Fasıl
20.16 Haftanın Dizisi-2
21.01 Sanat Olayları
21.30 Haberler
22.00 Gündem
22.45 Modern Çağa Giriş-5

15 Cuma

TV 1

08.01 Dil Öğrenelim
10.00 Kapanış
17.30 Açıköğretim
18.40 Haberler
18.55 Polyanna
19.27 İftara Doğru
20.01 Beraber ve Solo Şarkılar
20.30 Haberler ve Hava Durumu
21.15 Klasik Sanatlarımız-3
21.50 Tele Show
22.40 Tele Tombala
23.30 Küçük Kadınlar-3
00.20 Haberler

TV 2

19.31 Ramazan Sohbeti
19.47 İslam ve Toplum
20.15 Pepero
20.40 Richie ve Ralf
21.30 Haberler
22.05 Televizyonda Sinema *(Uzaydaki Sır)*

16 Cumartesi

TV 1

08.15 Açıköğretim
10.00 Cumartesiden Cumartesiye
13.00 Cumartesi - 13 (1)
14.00 Haberler
14.05 Cumartesi 13 (2)
15.15 Gençlik
17.00 İngiltere Federasyon Kupası Maçının Naklen Yayını
18.50 İslam Aleminden
19.27 İftara Doğru
20.02 İslam ve İlim
20.30 Haberler ve Hava Durumu
21.15 Ramazan Özel Eğlence Programı
01.50 Haberler

TV 2

19.31 Ramazan Sohbeti
19.46 Sevimli Yaramaz
20.06 Spor
20.30 Haftanın Dizisi-3
21.10 Şans Çemberi
21.30 Haberler
22.05 Opera

DEBBİE REYNOLDS

Yeni Bir Hayat

(The Second Time Around)

Yönetmen: Vincent Sherman, *Senaryo:* Richard Emery Roberts'in romanından Oscar Saul ve Cecil Hausen, *Oyuncular:* Debbie Reynolds, Steve Forrest, Andy Grittiht, Juliet Prowse, ABD yapımı, 1961, 99 dak.

Hafif güldürü öğeleriyle western türünde duygusal bir aile filmi olan "Yeni Bir Hayat" 1912'lerde Amerikalı genç bir dulun Arizona'daki yaşamı anlatılmakta. Vakit geçirmek isteyenlerin belki hoşlanabilecekleri sıradan bir film. **(TV1, 10 Mayıs Pazar)**

Arka Sokak

(Back Street)

Yönetmen: Robert Stevenson, *Senaryo:* Bruce Manning, Felix Jackson, *Oyuncular:* Margaret Sullavan, Charles Boyer, ABD yapımı, 1941, 89 dak.

İlki 1932'de, sonuncusu 1961'de olmak üzere üç kez çevrilen "Arka Sokak", 1930'lu yıllarda çok satan bir romanının uyarlaması. Kimi eleştirmenlerce en iyisi Stevenson'un yapımı olduğu belirtilen "Arka Sokak" canlı bir kişiliği olan Rae Smith ile yeni tanıştığı Walter Saxon arasındaki ilişkiyi anlatıyor. Hollywood'a film çeken İngiliz yönetmen Robert Stevenson'ın daha önemli yapıtları arasında "Mary Poppins" ve daha önce TV'de izlediğimiz "Aşk Böceği" filmleri var. Filmin başoyuncusu Margaret Sullavan ise 1930'larda ve '40'larda tanınan bir oyuncuydu. **(TV2, 13 Mayıs Çarşamba)**

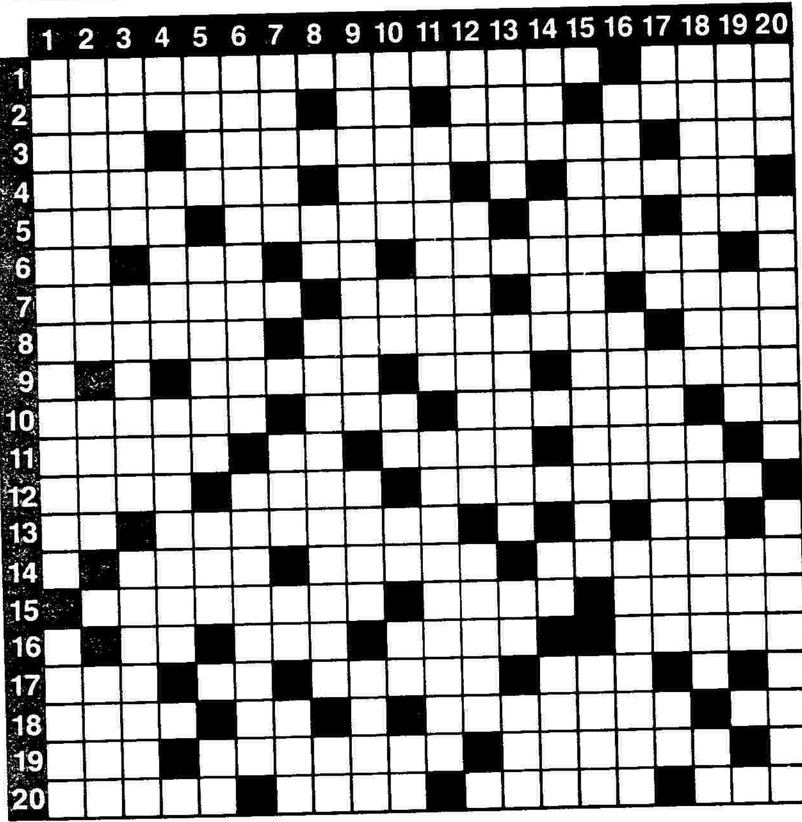
CHARLES BOYER

Hazret-i Şeyma

Yönetmen: Abdüsselam Musa, *Oyuncular:* Sümeyra Ahmet, Ahmet Mashar, Tevfik Edbekan

Hz. Muhammed'in süt kardeşi Şeyma'nın yaşamı çerçevesinde İslam'ın doğuşu ve yayılışı konu ediliyor. **(TV1, 14 Mayıs Perşembe)**

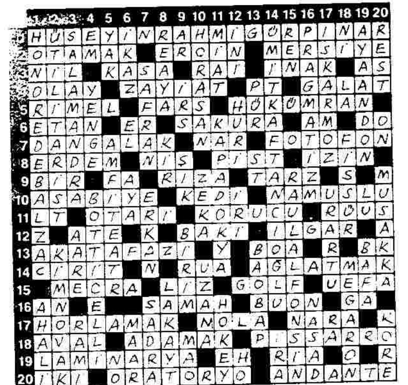
BULMACA

SOLDAN SAĞA: **1.** Althusser'in takipçisi, ülkesinin "iç" Komünist Partisi üyesi, *Siyasi İktidar ve Sosyal Sınıflar, Faşizm ve Diktatörlük, Geçiş Süreci* gibi kitapların yazarı, genç yaşında kendi hayatına son veren Yunanlı siyaset bilimci ve filozof - Kütahya'nın bir ilçesi. **2.** Yunan mitolojisinde tanrıların oturduğuna inanılan, Teselya'nın kuzey sınırında bir dağ - İlave - Fransa'da bir nehir - Bir tür bezelye. **3.** Geri çevirme - "Amerikalı Amcam", "Yaşam Bir Romandır" ve son olarak "Melo" filmleriyle tanıdığımız Fransız film yönetmeni - Vücudun üzerindeki ince, yumuşak kıl. **4.** Yozlaştırılmamış, özü korunmuş - Büyük demiryolu istasyonu - Genellikle yurtdışına doğru yapılan askeri harekât. **5.** Canlılığını yitirmemiş - Sığınak - Dolaylı anlatma - Sözsüz bir sahne oyunu. **6.** Sovyetler Birliği'nde bir şehir - Çeşitli araçlar kullanarak, sözde geleceği ve bahtı keşfetme işi - Nikelin simgesi - Güneydoğu Asya'da bir ada ülkesi. **7.** Konuk - Nuh Peygamber'in oğullarından birinden türediklerine inanılan ve aralarında dil yakınlığı bulunan kavimler topluluğu - Bir bağlaç - Vücut kırıklarında, kırığı sabit tutmak için kullanılan geçici düzenek. **8.** Yakası ipekli, gece giyilen bir tür erkek elbisesi - Erzincan'ın kuzeydoğusunda Osmanlılar ile Akkoyunlular arasında önemli bir savaşa sahne olmuş dağ - Uluslararası Çalışma Örgütü. **9.** Bir sayı - Bir nota - Film çekiminde kullanılan her çekimin başında, sesle görüntünün aynı anda kaydedilmesine yarayan iki tahta parçasından oluşan alet. **10.** Yugoslavya'da bir bölge - Arabanın bir parçası - Parmaklarda oluşan ağrılı ve ateşli iltihap - Molibdenin simgesi. **11.** Ülkemizde bir göl - Müstahkem mevki - Saydam, parlak değerli bir taş - Dağ kedisi. **12.** Uluslararası bir askeri örgüt - İnatçı, huysuz, ters kimse - İmkânsız. **13.** Bir tür çalgı aleti - Daha sonra, sonradan - Bir uzunluk ölçüsünün simgesi. **14.** Ülkemizde de antrenörlük yapmış, Brezilyalı ünlü bir futbolcu - Kas - Eskiden on para değerinde madeni para. **15.** Bir konu hakkında yapılan karşılıklı konuşma, görüşme - Belirli bir süre içindeki hız değişimi - Osmanlı İmparatorluğu döneminde Müslüman olmayan tebaaya verilen isim. **16.** Amerikyumun simgesi - Anadolu'da eski bir uygarlık - Eski dilde yürütme, gönderme - Ortaçağda Avrupalıların kullandığı bir çeşit zırhlı başlık. **17.** Çeşitli işlerde kullanılan ince uzun madeni nesne - İlaç, çare - Sarı renkli, keskin kokulu bir süs bitkisi - Hayvanı avcılığa alıştırma işi. **18.** Düğmelemek için elbisede açılan delik - Bir haber ajansımızın simgesi - İnsan hayatı için gerekli bir gaz - Türkiye'nin plaka işareti. **19.** Yapmacık davranış - Elleri korumak için kullanılan bir giyecek - Ağrı Dağı'na verilen bir isim. **20.** Ortadoğu'da bir başkent - İşten çıkarma - Erkeklerde cinsel organ, kadınlarda klitoris üzerinde daha geniş ve duyarlı olan kısım - Birdenbire.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: **1.** Ülkesinin kralı iken 1947'de yeni bir anayasa yaptırmış, 1954'te Fransa'dan bağımsızlığını kazanmasına, 1955'te Sosyalist Halkçı Parti'sinin kurulmasına önderlik etmiş, 1960'ta krallığı bırakarak devlet başkanı seçilmiş, bloksuz bir dış politika izlerken, 1970'te Amerikancı bir darbeyle görevden uzaklaşmış, sürgünde kurduğu hükümetle ABD işgaline karşı direnmiş, bağımsızlığın kazanılmasından sonra etkisini yitirmiş, ülkesinin bu kez bir komşu devlet tarafından işgali üzerine yeniden bağımsızlık mücadelesine girişmiş Güneydoğu Asyalı bir lider - Avrupa'da bir başkent. **2.** Karşılıklı haberleşme - Boyut - Ortadoğu'da eski bir uygarlık. **3.** Duvar - Yaşadığı sitenin tanrılarından başka tanrıları yücelttiği ve gençlerin ahlakını bozduğu gerekçesiyle ölüme mahkûm edilen, baldıran zehiri içerek ölen ilkçağ Yunan filozofu - Birciliğe karşıt olarak, her şeyde ruh ve madde, iyilik ve kötülük gibi iki karşıt ilkenin arlığını kabul eden kuram. **4.** Kemiklerin yuvarlak ucu - Bozuşukluk, arasızlık - Moda olan her şeye yapmacıklı ve budalaca düşkün olma. **5.** Yapraklı ve billurlu dokudaki çeşitli taşsı maddelere verilen ad - Sağlık, esenlik - Mitolojide Kaz Dağı'na verilen ad - Genişlik. **6.** Değişik dallardaki hastalıkların tedavi edildiği sağlık yeri - Fenerbahçe ve Beşiktaş'ta da top oynamış, Trabzonsporlu eski bir milli futbolcu. **7.** Japonya'da bir şehir - Sovyetler Birliği'nde bir nehir - Temel bir besin maddesi - Dört yanı su ile çevrili kara parçası. **8.** Radonun simgesi - "Doktor Jivago" filminin Mısır asıllı Amerikalı film oyuncusu - Belirti, işaret. **9.** Dil bilim - Geri verme - Yüce erdemli. **10.** Aynı yaşlarda kimselere verilen ad - Bir renk - Eskiden kullanılan bir tahıl ölçeği - Radyumun simgesi - Vilayet - Yabancı. **11.** "Deliliğe Övgü" adlı yapıtıyla ünlü Hollandalı düşünür - Birlikte hareket etmek için bir araya gelen kimselerin veya partilerin oluşturduğu birlik. **12.** Su konulan küçük kap - Timsah - Yazılı kâğıt, belge. **13.** Kanun dışı cinsel buluşma - Futbolda kalecinin atılan topu tutması - Su - İlkel bir deniz aracı. **14.** Maksim Gorki'nin ünlü bir romanı - Prensip - Kuzu sesi - Alkollü bir içki. **15.** "Büyük Kış", "Ölü Ordunun Generali" romanlarının Arnavut yazarı - İstihbarat örgütü görevlisi. **16.** Güneydoğu Asya ülkeleri arasında kurulmuş bir pakt - Hafif bir düğüm yaparak bağlamak - Üzerinde rayların yerleştirildiği enine konmuş demir, ağaç veya betondan tabanlık. **17.** Yiğit - Kiloamperin kısa yazılışı - Hollanda'da Avrupa'nın başlıca çiçek pazarına sahip bir şehir - Sodyumun simgesi. **18.** Tümdengelim yoluyla akıl yürüterek sayılar, geometrik şekiller gibi soyut varlıkların özelliklerini ve aralarındaki bağıntıyı inceleyen bilim dalı - Çayı, şekerini içinde eritmeyip ağızda tutarak içmek - Tantalın simgesi. **19.** Atçılıkta aynı haraya ait atlara verilen ad - Derin üzüntü - Sahip. **20.** At yavrusu - 1939 Alman-Sovyet paktının hazırlayıcısı, İkinci Dünya Savaşı'nda Milli Savunma Komitesi Başkan Yardımcısı, Yalta ve Postdam kongrelerinde bulunmuş, Dışişleri Bakanlığı görevi yapmış, 1957'de görevlerinden alınmış, 1964'te partiden ihraç edilmiş Sovyet devlet adamı - Bir müshil ile bağırsakların boşaltılması sırasında duyulan güçlük.

GEÇEN HAFTANIN ÇÖZÜMÜ

ÖDÜLLÜ BULMACA

Işık ile Asaf Bey'in oğlu Tunca satranç oynuyordu. Büyükler de bu oyunu seyrediyordu.

"Nesine oynuyorsunuz, bakalım" diye sordu Oğuz Bey.

"Hiçbir şeyine" dedi Tunca. "Satranç kafa oyunudur, kumar olarak oynanmaz."

Hepsi şaşırmıştı. Tunca'nın ne kadar iddiacı olduğu biliniyordu.

"Daha iyi ya" dedi amca. "Tavla gibi şansa dayalı bir oyunu iddialı oynayacağınıza, satrancı oynayın."

"Kazanacağını bilsen, mutlaka iddialı oynardın. Yoksa kendine güvenmiyor musun?" dedi Asaf Bey.

"Yorum yok" dedi Tunca. Kışkırtmaya gelmemişti.

Oyun ilerliyor, fakat Tunca'nın işi iyi gitmiyordu. Daha oyun ortasında, şahı tehlike içine girmiş, tahtanın ortasına çıkmak zorunda kalmıştı.

"Oğlum bu hal ne, şahın orada ne arıyor?" diye sordu Asaf Bey.

"Tahtanın ortasındaki şah, vezir kadar tehlikelidir" diye yanıt verdi.Tunca. Hiç istifini bozmamıştı.

"Senin dediğin, oyun sonunda, hiç kuvvetli taş kalmadığı zaman doğru" dedi Yasemin Hanım. "Oyun ortasında ise şahı cascavlak bırakmak yerine köşelerde korumaya almak gerek" diye ekledi.

"Siz yanlış biliyorunuz" dedi Tunca.

"Büyük usta konuştu" diye gülerek söylendi Oğuz Bey.

Üç hamle geçmemişti ki, Tunca'nın şahı saldırılara göğüs geremedi. Mat olmuştu.

Amca Tunca'yı teselli ederek satranç tahtasını aldı. "Size bir soru soracağım" dedi. İki tane piyonu d4 ve e5 karelerine yerleştirdi.

"Şimdi" dedi. "Geri kalan on dört piyonu, tahtaya öyle yerleştirinki yatay, dikey ve diagonal olarak üç tanesi aynı çizgi üzerinde olmasın."

Hepsi birden tahtanın başına geçtiler.

Siz, istenen kurala uygun olarak, piyonları yerleştirebilecek misiniz. Eğer yaparsanız, adınızı, soyadınızı, adresinizi belirterek, en geç 16 Mayıs'a kadar dergimizin İstanbul adresine gönderiniz. Çekilişle belirleyeceğimiz üç kişiye on bin lira değerinde kitap armağan edeceğiz.

Başarılar...

17. HAFTA ŞANSLILARI

İlyas Gürses-YOZGAT
Şeref Ahcıl-Afyon
İbrahim Aydoğan-Kozan/ADANA

MATEMATİK GÜZELDİR

1) 5 tane 2 ve dört işlem kullanarak, 24,25, 26 sayılarını yazabilir misiniz?

2) Öyle bir altı rakamlı sayı bulun ki, rakamlarının fakturiyelleri toplamına 1 eklendiğinde kendisi bulunsun.

SÖZCÜKLERLE OYNAYALIM

1) Aşağıda harfleri karışmış sözcüklerin her biri ünlü feminist yazar ve teorisyenlerin adları. Bulabilecek misiniz?

Tltltmkeiea
Aeietftbnydr
Ltlhljmcteieiu
İauieoentsrfhtmlhs
Ydnrlveeee
Oioieaeuednmsrbv
Mlcroeee
Aeeeilhcmrdn

2) Aşağıdakiler de dünya şampiyonu olmuş ünlü satranç ustaları.

Vksrpaoa
İecfhsr
Blpcncaaaa
Kvntnbioi
Ssspyka
Tsztniei
Easlrk
Knlhiea

GEÇEN HAFTANIN YANITLARI

ÖDÜLLÜ BULMACA

Partide iki kız ve bir erkek kardeş, anneleri, babaları ve babalarının anne ve babası bulunmaktaydı.

MATEMATİK GÜZELDİR

1) $81368 = 8! + 1! + 3! + 6! + 8! + 1$

2) $21^2 + 22^2 + 23^2 + 24^2 = 25^2 + 26^2 + 27^2$

SÖZCÜKLERLE OYNAYALIM

1) *Mao Zedung* — *Lin Biao*
Huo Gua Feng — *Liu Şao-Çi*
Zao Ziyang — *Deng Hsiao Ping*
Vang Ming — *Çu En Lay*

2) *Parliament* — *Camel*
Pallmall — *Gitanes*
Salem — *John Player Special*
Dunhill — *Saratoga*

BAYÜLKEN
Ali Şen'e muhabbet, Kastelli'ye şapur şupur...

SPOR

FENERBAHÇE'DE GÜNÜN ŞARKISI

Yeni bir aşk arıyorum

Her şey 1986 yılının Şubat ayında başladı... Fenerbahçe'nin kongresi yaklaşmış, Semih Bayülken geleneksel yemeklerine başlamıştı... Borç 500 milyon olarak tespit ediliyor, kurtuluş için bir "kurtarıcı" aranıyordu.

Semih Bayülken tüm Kadıköy grubunun katıldığı, Lunapark Gazinosu'nda yapılan büyük yemekte "1 milyarlık adam"ı bulduğunu açıklıyor, üyelerden oy istiyordu.

Tahsin Kaya Fenerbahçe Başkanlığı'na böylece soyunuyordu. Kayalar İnşaat'ın başı Tahsin Kaya, 2 yıllık üyesi olduğu Fenerbahçe'de, daha oy kullanma hakkını elde edemeden, Başkan oluyordu.

Tahsin Kaya'yı kimse tanımıyordu, adı gazetelerde okunuyordu. Kongrenin yapıldığı Atlantik Sineması'na son model Mercedes'i ve yanında 10 fedaisi ile geliyor, kıpırdamadan seyrettiği konuşmalar sonunda rekor oy alarak başkanlık koltuğuna oturuyordu.

Fenerbahçe'de her şey güllük gülistanlık, transferler yüzlerce milyonluktu... Kaya kesenin ağzını açmış, Fenerbahçe'nin çarkları yeniden dönmeye başlamıştı. Ancak kimse bu çarkların Tahsin Kaya'yı ezeceğini düşünmemişti. Tek kişinin kafasında bu fikir vardı: Semih Bayülken...

Gazete manşetlerine "bir bilmeyen" olarak geçen Kaya, yavaş yavaş kulüp işlerinden anlamaya başlayıp, para musluklarını kısınca; kızılca kıyamet koptu. Bayülken istifa etti. Mali kongre beklenmeye başladı.

Muhalefetin en kuvvetli olduğu zamanda, Tahsin Kaya Fenerbahçe Genel Kurulu'nca "ibra" edildi.

Buraya kadar gelişen olaylar Fenerbahçe için hiç içaçıcı değildi. Futbol takımı şampiyonluk ümitlerini kaybetmiş, kupadan elenmiş, transferler "boş" çıkmış, basketbol ve diğer branşlarda sezonu başarısızlıkla kapamıştı.

Fenerbahçe'nin istikrarı verilecek kelleye bağlıydı. Semih Bayülken hemen toplantılara başladı. Tasfiyesi sona eren Cevher Özden zaten başkanlık için söz almıştı. Bunalımda hemen ön plana çıktı. "Fenerbahçe sahipsiz değildir" diyerek, Bayülken'in Tahsin Kaya'ya karşı ağır topu oldu. Sonra Şen çıktı ortaya, "Özden yoksa, ben varım" dedi. Alternatifler çoğaldı. Kaya yalnız kaldı.

Fenerbahçe çok şeye gebe. Bayülken "milletin parası ile konuşulmaz" dediği Cevher Özden'i başkanlığa hazırlıyor. Boşuna dememişler "Eski dost, düşman olmaz" diye...

KORKUT BORATAV

Afrika'nın güneyinde emperyalizm sorunları

Afrikalıların "ateş hattındaki ülkeler"den biri olarak tanımladıkları Zimbabwe'de iki yıldan fazla bir süre kaldım. "Ateş hattı" ifadesiyle elbette Güney Afrika'ya karşı bir direnme çizgisinden söz ediliyor ve ben de bu çizginin bir hayal ürünü olmadığını günlük deneyimler içinde bizzat fark ettim. Zimbabwe'de kaldığım süre boyunca ülkenin güney eyaletlerini yönetilmez hale getirmeyi amaçlayan çetelerin arkasında Güney Afrika'nın olduğu defalarca ortaya çıktı. Zimbabwe'yi Güney Afrika ulaşım şebekesine mahkûm etmek ve gerektiğinde ekonomik olarak boğabilmek için Zimbabwe-Mozambik demiryolu ve petrol boru hattındaki sürekli sabotajların Güney Afrika'daki halk mücadelesinin öncü örgütü olan African National Congress (ANC)'in Zimbabwe'de yaşayan liderlerine karşı ırkçı rejimin ajanlarınca girişilen suikastların ve Harare'deki ANC büro ve konutlarının bombalanmasının nefret ve tepkiyle karşılansa bile, olağan haberler olarak görüldüğüne tanık oldum.

"Ateş hattı" içindeki diğer ülkelerden Botswana ve Zambiya'da da durum farklı değil. Bunlar da ulaşım şebekeleri bakımından Güney Afrika'ya bağımlı olmaya zorlanıyorlar. ANC'nin genel merkezi Zambiya'da olduğu için, bu ülke, ırkçı rejimin komando saldırılarına diğer ikisinden daha çok hedef oluyor. Durumu daha da karmaşık hale getiren bir olgu, her üç ülkede oldukça yaygın boyutlarda Güney Afrika sermayesinin öteden beri var olagelmiş bulunması. Böylece ırkçı rejim, askeri, ekonomik ve jeopolitik güç öğelerinin belli bir bileşimi sonunda bu ülkeyi ağır bir baskı altında tutmakta.

"Ateş hattı"nın diğer ülkelerinde ise, çıplak şiddet ögesi egemen, Bağımsızlık Yılı olan 1974 ile 1981 arasında, çeşitli hatalara ve "sol" sapmalara rağmen, sosyalizan politikalar sayesinde oldukça başarılı bir gelişme gösteren Mozambik'in Başkenti Maputo'ya Ocak 1981'de Güney Afrika komandolarının saldırısıyla başlayan yeni stratejinin hedeflerinden biri, "sosyalizmin iflası"nı, Mozambik örneğinde Afrika'ya kanıtlamaktı. Bu tarihten sonra, hiçbir siyasi programı olmayan, sadece yıkarak ve kan dökerek Mozambik'i yönetilemez hale getiren, iktidarı hedefledikleri bile çok şüpheli olan MNR çetelerinin, Güney Afrika tarafından silahlandırılıp yönlendirildiğini, ırkçı rejim dahi inkâr etmiyor. Ancak birkaç yıl içinde Mozambik'in "pes ettiği" de ortadadır. Güney Afrika ile imzalamak zorunda bırakıldığı Nkomati Anlaşması gereği, ANC'nin Maputo'daki bürolarını kapatan Mozambik hükümeti, bu anlaşmadan beklediği barışı bulamadı. Güney Afrika'nın MNR'ye desteği, Nkomati'den sonra gayri resmi olarak -ve hiç azalmadan- devam etti. Ve bölge halkının tümü Mozambik lideri Samora Machel'in ölümünün Güney Afrika tarafından tertiplenmiş olduğuna kesinlikle inanmakta.

Benzeri bir strateji, kıtanın diğer kıyısındaki Angola'ya karşı uzanıyor. Bu ülke, aslında Güney Afrika ile sınırdaş değil. Ne var ki, Güney Afrika Namibya'yı işgal altında tuttuğu için, Angola sınırına ulaşmış. Namibya'nın çok zengin yeraltı kaynaklarını hırsla ve iştahla tüketmeye çalışan ırkçı rejime karşı silahlı direnme bayrağını açmış bulunan SWAPO ise, Angola topraklarında üslenmiş durumda. Buna karşı, Güney Afrika, Mozambik'tekine benzeyen bir çökertme operasyonunu Angola'da UNITA çeteleriyle örgütlemeye çalışıyor. UNITA'nın, MNR'nın aksine belli bir etnik tabana sahip olduğu ve daha "yerel" göründüğünü, bu arada ifade edelim. Yine de UNITA, G. Afrika'nın Angola üzerindeki hedeflerini, tüm lojistik desteğe rağmen gerçekleştirecek kadar güçlü değil. Bu yüzden Güney Afrika doğrudan silahlı müdahale yolunu da kullanıyor; komando baskınları ve daha büyük boyutlu askeri operasyonlarla bu ülkeyi bir savaş alanına çevirmiş bulunuyor. Angola'daki MPLA yönetimi Mozambik gibi dizlerinin üzerine çökertilemedi ise, bu, büyük ölçüde, ülkedeki Kübalı askerler sayesindedir. Kübalıların birkaç yıl önce Angola içlerine doğru büyük bir harekâta kalkışan Güney Afrika Silahlı Kuvvetleri'ni ağır bir yenilgiye uğratarak, "ırkçı ordunun yenilmezliği" efsanesine son verdiği herkesin malumudur. Buna karşılık Güney Afrika'nın askeri varlığı da UNITA'nın kesin bir yenilgiye uğramasını önleyerek ülkedeki savaş halini sürdürüyor.

Irkçı rejimin bölgedeki saldırgan politikalarının bir diğer örneği, tamamen Güney Afrika toprakları tarafından çevrilmiş küçük Lesotho'da gözlendi. Bağımsız bir dış politika izleyen Lesotho hükümeti geçen yıl komşusunun düzenlediği bir darbe ile devrildi. Daha sonra ülkede G. Afrika ajanlarınca örgütlenen büyük bir insan var sonunda çok sayıda ANC üye ve sempatizanlarının kayıplara karıştığını, ülkenin fiilen Boer'ler tarafından yönetilmeye başlandığını, Zimbabwe'ye - len Lesotholulardan dinledik.

Yukarda aktarmaya çalıştığım olgu ve örnekleri, biraz da Türkiye'de Afrika'nın güneyi üzerindeki bazı yanlış değerlendirmeleri ve eksik bilgileri düzeltmek amacıyla ortaya koydum. Bu yanılgılardan birincisi Güney Afrika'nın Türkiye'de sadece bir ırkçı rejim olarak algılanmasıdır. Irkçılığın Güney Afrika'daki tarihi kökenlerini, ekonomik işlevlerini, sınıfsal ve ideolojik içeriğini Mülkiyeliler Birliği Derneği'nin son sayısında incelemeye çalıştığım için, bunları bir kenara bırakıyorum. Burada vurgulamak istediğim husus Güney Afrika'yı sadece bir apartheid/ırkçılık sorunsalı içinde incelemeye kalkışmanın yetersizliğidir. Bu ülke, Batılı ülkeler tarafından sonuna kadar desteklenen saldırgan ve emperyalist bir güç olarak, bölgede fevkalade habis bir rol oynamaktadır.

İkinci yanılgı, Afrika'nın güneyindeki dış dengelerle ilgili. Ülkemizde zaman zaman ileri sürülen bazı yorumların aksine, bölgedeki Afrikalı milliyetçiler, antiemperyalist kitleler ve sosyalistler, Küba ve Sovyet etkisini, Güney Afrika'nın emperyalist politikalarını nötralize edebilecek tek dış etken olarak ve olumlu olarak görmektedirler. Sovyet/Küba etkileri üzerinde bölge halkının ana yakınması, bu varlığın fazla değil, eksik olmasından kaynaklanıyor. Ve örneğin Mozambik'in, SSCB ve Doğu Avrupa tarafından yeterince desteklenmediği için Nkomati Anlaşması'na gitmek zorunda kaldığı üzüntüyle kabul ediliyor. "Ateş hattı" içinde bir var olma- yok olma savaşı sürdüren insanlar, Çin-Sovyet ihtilafı, Polonya olayları gibi sorunlar üzerindeki polemikleri gereksiz fanteziler olarak görüyorlar; Güney Afrika'nın tehdidine karşı etkili dış destek arıyorlar; bu desteğin Batı'dan gelemeyeceğini biliyorlar ve SSCB'yi Afrika'nın güneyinde olumlu, ancak yetersiz bir dış etken olarak görüyorlar.